

VANTAAN KAUPUNGIN LASTENSUOJELUN KRIISI MEDIASSA 2014–2017

"Kielteisen kierteen katkaiseminen alkaa siitä, ettei ongelmia lakaista maton alle."
(Helsingin Sanomat 23.11.2017, pääkirjoitus)

Nina Boman
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän yliopisto
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Syksy 2018

TIIVISTELMÄ

VANTAAN KAUPUNGIN LASTENSUOJELUN KRIISI MEDIASSA 2014–2017

Nina Boman

Sosiaalityö

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto / Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Ohjaaja: yliopistonopettaja Tuomo Kokkonen

Syksy 2018

103 sivua + 1 liite

Tutkielmani tarkastelee Suomessa vuosina 2014–2017 uutisoitua Vantaan lastensuojelun kriisiä. Empiirisenä aineistona on Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien, Iltalehden, Vantaan Uutisten, Länsiväylän, Helsingin Uutisten, Ylen ja MTV:n verkkouutissivustoissa julkaistut Vantaan lastensuojelua ja sen kriisiä koskevat jutut aikavälillä 18.10.2014–31.12.2017. Tarkastelen näissä jutuissa esille tulevien toimijoiden asettumista toimijarooleihin ja niissä tapahtuvia muutoksia. Selvitän, miten julkisen vallan edustajat, sosiaalityöntekijät ja muut toimijat näkyvät mediassa ja rakentavat näkemyksillään keskinäisiä suhteitaan. Selvitän myös, miten näiden mediajulkisuudessa esille tulevien toimijoiden asemat ja tulkintatavat näkyvät heidän osallistumisessaan tilanteesta syntyneeseen tulkintakamppailuun. Pyrkinessään oikeuttamaan kannanottojaan ja toimiaan toimijat tukeutuvat erilaisiin painopisteisiin, joilla viitataan pakkoon, haluun, kykyyn ja osaamiseen. Näissä on nähtävissä tilannekohtaista vaihtelua ja muutoksia. Myös toimijoiden asemassa tapahtuu ajan myötä muutoksia uusien toimijoiden tultua mukaan keskusteluun.

Sovellan aineiston analyysissä greimasilaisessa semiotiikassa kehitettyä aktanttimallia ja pragmaattisten modaliteettien analyysia. Tulokset tekevät näkyväksi sen, millaisen kehyksen eri toimijat tuottavat lastensuojelulle, miten se oikeutetaan ja miten toimintaa ylläpidetään. Subjektiasema on vuosina 2014–2015 sosiaalityöntekijöillä, vuosina 2016 ja 2017 johtavilla viranhaltijoilla ja kunnan poliittisilla päätöksentekijöillä. Muut toimijat puolustavat tai haastavat vallitsevaa lastensuojelun tilaa liittämällä subjektiasemiin oikeuksia ja velvollisuuksia. Toimijoiden tekemiä tulkintoja yhdistää se, että lastensuojelun on pystyttävä vastaamaan lasten ja heidän perheittensä lastensuojelullisiin tarpeisiin. Kunnan poliittiset päätöksentekijät, johtavat viranhaltijat ja sosiaalityöntekijät kamppailevat keskenään vastakkaisine tulkintoineen siitä, mikä on lastensuojelun todellinen tilanne ja miten siihen kohdentuviin tarpeisiin ja kysyntään pystytään vastamaan. Kunnan poliittiset päätöksentekijät ja johtavat viranhaltijat vakuuttavat kannanotoissaan, että lastensuojelun tarkoituksenmukainen toiminta on saavutettavissa organisatorisia muutoksia tekemällä ja kehittämällä osaamista, kannustimia ja työmenetelmiä. Toisaalta he tuovat esille lastensuojelun kyvyn vastata palvelutarpeisiin myös vallitsevassa tilanteessa. Vastakkaista näkökulmaa edustavat sosiaalityöntekijät, osa kunnan poliittisista päätöksentekijöistä, aluehallintovirasto, eduskunnan oikeusasiamies, ammattiliiton edustaja ja toimittajat. He korostavat riittävän resursoinnin mahdollistamaa lastensuojelun kokonaisvaltaista, lain mukaista toimivuutta ja kuntalaisten oikeuksia toimiviin lastensuojelupalveluihin.

Avainsanat: sosiaalityö, lastensuojelu, Vantaa, semiotiikka, pragmaattinen modaliteetti, aktanttimalli, media.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuskysymykset	2
1.2 Tutkielman metodologia	3
1.3 Tutkielman ajankohtaisuus ja siihen liittyvät aihepiirit	4
1.4 Tutkielman rakenne	5
2 VANTAA JA LASTENSUOJELU LUKUINA	7
2.1 Kasvava kunta	7
2.2 Lastensuojelun asiakasmäärät	8
2.3 Lastensuojelun organisoituminen	9
2.4 Päätäjät lastensuojelun toimintaedellytysten turvaajina	10
3 MEDIA NYKY-YHTEISKUNNASSA	12
3.1 Medioituva maailma	12
3.2 Media ja julkisuus	13
3.3 Median vaikutusvalta	15
4 LASTENSUOJELU SUOMESSA	18
4.1 Lastensuojelua ohjaava lainsäädäntö	19
4.2 Jännitteinen lastensuojelu	21
4.3 Rakenteellinen sosiaalityö	23
4.4 Lastensuojelu julkisuudessa	26
5 AIEMMAT AIHEPIIRIN TUTKIMUKSET JA KESKEISIMMÄT LÄHTEET	29
6 METODOLOGINEN VIITEKEHYS	32
6.1 Narratiivinen tutkimus ja narratologia	33
6.2 Greimasin generatiivisen kulun malli ja aktanttimalli	34
6.3 Modaliteetti ja pragmaattinen modaalisuus	37
6.4 Aineisto ja sen kerääminen	40
6.5 Aineiston analyysi	42
6.5 Tutkielman eettisyys	44
7 TAPAUS VANTAAN LASTENSUOJELU MEDIASSA VUOSINA 2014–2017	46
7.1 Vuodet 2014–2015 – tilanne kriisiytyy	46
7.2 Vuodet 2014–2015 pragmaattisten modaliteettien näkökulmasta	49
7.3 Vuosi 2016 – aluehallintovirasto ripittää kahdesti	53
7.4 Vuosi 2016 pragmaattisten modaliteettien näkökulmasta	58
7.5 Vuosi 2017 – toiminnan uudelleen järjestäminen	63
7.6 Vuosi 2017 pragmaattisten modaliteettien näkökulmasta	68
8 YHTEENVETO: TAPAUS VANTAA JA MEDIAJULKISUUS	74
8.1 Kyky toimia	75
8.2 Suhteellinen totuus	78
8.3 Johtajat ristipaineessa	80
8.4 Mediajulkisuus ja sen hyödyntäminen	82
8.5 Tilaisuus rakenteelliselle sosiaalityölle	84

9 POHDINTA	87
LÄHDELUETTELO	92
Painetut lähteet	92
Verkkolähteet	97
Pro gradu -tutkielmat	101
LIITTEET	
Liite 1	

1 JOHDANTO

Lastensuojelu nousee otsikoihin kriisin yhteydessä ja usein yksittäisten tapausten kautta. 2010-luvulla näitä ovat olleet muun muassa lukuisat perhesurmat ja vuonna 2012 tapahtunut, kahdeksan vuotiaan helsinkiläistyön kuolemaan johtanut lastensuojelutapaus. Ne herättivät hetkellisesti laajan julkisen, kriittissävytteisen keskustelun lastensuojelun tilasta ja vastuista. Myös muut kuin henkirikokseen liittyvät lastensuojelulliset kriisit kiinnostavat. Vuonna 2012 Venäjän lapsiasiamies Pavel Astahov kritisoi Suomen lastensuojelua Venäjän mediassa, mistä uutisoitiin laajasti myös Suomessa. Hänen mukaansa Suomessa otettiin venäläislapsia herkemmin huostaan kuin suomalaisia lapsia. Vuonna 2016 oikeudessa puitiin Oulussa tapahtunutta inestää, jossa isä oli käyttänyt tyttärtään hyväksi vuosikausia viranomaisten reagoimatta esimerkiksi tyttärelle alaikäisenä tehtyihin useisiin abortteihin. Mielenkiintoa herättävät myös esimerkiksi vanhempien negatiiviset kertomukset lastensa huostaanotoista ja lapsikaappaukset.

Useimmilla on jonkinlainen mielipide sosiaalityöstä ja lastensuojelusta, ja julkisessa keskustelussa voi ilmoittautua alan asiantuntijaksi mitä moninaisimmista positiosta. Sosiaalinen media tuo oman lisänsä lastensuojelusta uutisointiin, kun kuka tahansa voi levittää mitä tahansa sitä koskevaa tietoa. Ajoittain kannanotot lastensuojelussa tehtävää työtä kohtaan ovat hyvin kriittisiä. Lastensuojelun asiakkaita koskevan uutisoinnin osalta haasteena on, että viranomaisia sitoo vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus. Kun yksittäinen henkilö tuo omiin tai läheisten kokemuksiin tai kuulopuheisiin perustuvia näkemyksiään lastensuojelusta julkiseen keskusteluun, viranomaisten vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus estävät pitkälti mahdollisuuden vastata esitettyihin väittämiin muuten kuin yleisellä tasolla. Sosiaalityön asiantuntijoiden hiljaisuus ja kommentoimattomuus tulkitaan herkästi kannanotoksi ja asiantilan hiljaiseksi hyväksymiseksi. Julkisuuskuva rakentuu siis pitkälti yksipuolisesti; median luoma julkisuuskuva vaikuttaa pitkälti siihen, millaisia mielikuvia ihmiset muodostavat lastensuojelusta ja sen toiminnasta.

Yksi viimeisimmistä valtakunnallisesti esillä olleista, runsaasti julkisuutta saaneista pitkittyneistä kriiseistä on koskenut Vantaan kaupungin lastensuojelua. Kriisiytynyt tilanne päättyi julkisuuteen vuonna 2014, kun viisi sosiaalityöntekijää kertoi Helsingin Sanomille näkemyksensä Vantaan lastensuojelun tilasta. Juttu julkaistiin 4.11.2014 otsikolla "Lastensuojelu on kriisissä: On ajan kysymys, milloin taas joku lapsi kuolee". Tulemalla

asiansa kanssa julkisuuteen sosiaalityöntekijät pyrkivät vaikuttamaan asiakkaittensa tilanteeseen mutta myös omiin työskentelymahdollisuuksiin; he nostivat tekemänsä lastensuojelutyön median välityksellä julkisen, sosiaalipoliittisen keskustelun kohteeksi. Juttu herätti minut pohtimaan, mitä on tapahtunut ja miksi, ja antoi kimmokkeen pro gradu -tutkielmani aiheeksi. Olen työskennellyt pitkään viestintäalalla ja uskon työkokemukseni perusteella mediassa esillä olemisen vaikuttavan sosiaalityöhön ja sen yhteiskunnalliseen asemaan ja toimintamahdollisuuksiin. Julkisuudessa käytävä keskustelu lastensuojelussa tehtävästä sosiaalityöstä vaikuttaa muun muassa alan itsearvostukseen ja julkisuuskuvaan. Sillä voi olla vaikutusta myös esimerkiksi resursointiin, palkkaukseen, asiakkaan ja sosiaalityöntekijän väliseen suhteeseen, sosiaalipoliittisiin linjauksiin ja päätöksiin.

1.1 Tutkimuskysymykset

Tutkielmani on tapaustutkimus, jonka kohteena on Vantaan kaupungin lastensuojelu ja sen kriisiytynyt tilanne vuosina 2014–2017. Tapaus ei ole ainutkertainen. Mediassa on kerrottu muun muassa Paraisten lastensuojelun kriisistä (mm. HS 5.4.2018; HS 12.4.2018), mikä muistuttaa paljon Vantaan tapausta.

Päätutkimuskysymykseni on:

- Millaisena Vantaan kaupungin lastensuojelun toiminta näyttäytyy mediassa vuosina 2014–2017?

Pyrin vastaamaan siihen alatutkimuskysymysten avulla:

- Millaisiksi osapuolten väliset toimijaroolit muodostuvat mediassa julkaistujen juttujen perusteella?
- Millaisia tilanteen vaatimia pakkoon, haluun, kykyyn ja osaamiseen liittyviä velvoittavia ilmauksia toimijat tuottavat mediassa julkaistuissa jutuissa?

Tutkielmani tulokset eivät ole yleistettävissä esimerkiksi muihin lastensuojelun ylikuormittumisongelmien kanssa kamppaileviin kuntiin. Tutkielmani avulla on kuitenkin mahdollista löytää tapaukseen liittyviä tekijöitä, jotka mahdollistavat ilmiön yleisistä piirteistä oppimisen, vaikka tapaus on omassa toimintaympäristössään tiettyjen reunaehtojen rajaamana etenevä tapahtumaketju. Vaikka yksittäisen tapauksen perusteella ei voi esittää yleistyksiä, tapauksen huolellinen tutkiminen saattaa siis tuottaa yksittäisen tapauksen

ylittävää tietoa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Vilkka, Saarela & Eskola 2018, 190–193.)

Saadakseni vastaukset tutkimuskysymyksiini kiinnostukseni kohdistuu kielellisiin ilmaisiin: miten sosiaalityöntekijät ja muut toimijat asemoituvat kielellisten ilmaustensa perusteella erilaisiin toisiinsa suhteessa oleviin toimija-asemiin ja millaisia kielellisiä ilmaisuja he käyttävät perustellessaan ajatusmallejaan kriisiytyneessä tilanteessa ja sen ratkaisemiseksi. Nämä suhteet ja ne ajatusmallit, joihin toimijat ovat sitoutuneet, toteutuvat käytännön lastensuojelutyössä ja tulevat näkyviksi tapauksessa esille tulevien haasteiden ratkaisumahdollisuuksissa. Kiinnitän huomiota siihen, millaisia toimijarooleja kriisistä kirjoitetuista toimituksellisista jutuista on tunnistettavissa ja miten nämä toimijat osallistuvat mediassa käytävään julkiseen keskusteluun Vantaan lastensuojelun tilasta sekä siihen, millaisina heidän kantansa ja intressinsä näyttäytyvät median esittämissä tulkinnoissa. Toimijat käyvät mediavälitteisessä julkisuudessa eräänlaista kamppailua, joka on luonteeltaan polveilevaa: välillä on tyyntä, välillä myrskyisämpää.

Mielenkiintoisen tulokulman tutkielmaan tuo se, että sosiaalityöntekijät rikkovat varsin harvoin hiljaisuuden kulttuurin ja nousevat itse julkisuuteen ajamaan tärkeäksi kokemaansa asiaa ja keskustelemaan siitä. Olisiko tässä esimerkki toimintakulttuurin uudistumisesta ja ymmärrys siitä, että medioituneessa yhteiskunnassa media on väline, jolla voi vahvistaa omaa asemaansa ja edistää edustamaansa asiaa tai ilmiötä?

1.2 Tutkielman metodologia

Tutkielmani on luonteeltaan empiirinen, kvalitatiivinen tapaustutkimus. Se kohdentuu Vantaan kaupungin lastensuojeluun ja kertoo, millaisiksi sosiaalityöntekijöiden ja muiden toimijoiden väliset toimijaroolit rakentuvat mediassa julkaistujen juttujen perusteella ja millaisia omaa toimintaansa ohjaavia pakkoon, haluun, kykyyn ja osaamiseen liittyviä velvoittavia ilmauksia toimijat tuovat esille. Vastaan tutkimuskysymyksiin analysoimalla mediassa vuosina 2014–2017 Vantaan lastensuojelun kriisistä julkaistuja juttuja.

Tapaustutkimuksen etuna on se, että se ei rajoita menetelmävalintoja. Hyödynnän metodisina apuvälineinä A. J. Greimasin aktanttimallia (1980) ja Sulkusen ja Törrösen (mm.

1997a) greimasilaisen semiotiikan pohjalta kehittämää antia aktantiaalisista suhteista ja pragmaattisista modaliteeteista – avaan käsitteitä luvussa 6. Tutkielmani ei sitoudu tiukasti ja "oikeaoppisesti" näihin, vaan sovellan niihin liittyviä periaatteita etsiessäni mahdollisuuksia vastata tutkimuskysymyksiini.

Olen kerännyt aineistoni pääkaupunkiseudun paikallislehdistä Vantaan Sanomista, Länsiväylästä ja Helsingin Uutisista, valtakunnallisesti merkittävästä sanomalehdestä Helsingin Sanomista, iltapäivälehdistä Iltalehdestä ja Ilta-Sanomista sekä Yleisradion ja MTV3:n uutissivustoilta. Kaikki materiaalit eli ammattitoimittajien kirjoittamat verkossa julkaistut, Vantaan lastensuojelun kriisistä kirjoittamat artikkelit on kerätty kyseisten julkaisujen verkkosivuilta. Aineistossa ovat mukana myös kriisiin liittyvät pääkirjoitukset ja toimituksen kommentit sekä toimituksen ennen julkaisua editoimat mielipidekirjoitukset. Käytän näistä tekstilajeista yhteisnimitystä juttu. Ajanjaksolta 18.10.2014–31.12.2017 löytyy 77 tutkielmani tapaukseen liittyvää, toimituksellisin kriteereiden kirjoitettua ja julkaistua juttua (liite 1). Muut aiheeseen liittyvät tekstit, kuten esimerkiksi keskustelupalstojen kirjoitukset tai muilla avoimilla foorumeilla julkaistut kirjoitukset, eivät kuulu tutkimusaineistoon. Tutkielmani teon on mahdollistanut se, että Vantaan lastensuojelun sosiaalityöntekijät hyödynsivät mediaa saadakseen aikaan muutoksen toimintaympäristössään. Median kautta avautui julkisuus, mitä kautta he saivat näkemyksensä suuren yleisön tietoon ja ajamalleen asialle enemmän painoarvoa.

1.3 Tutkielman ajankohtaisuus ja siihen liittyvät aihepiirit

Tutkielmani on ajankohtainen niin yhteiskunnallisesti, sosiaalityön ammattilaisten kuin asiakkaiden kannalta. Se tuo lisäymmärrystä Vantaan lastensuojelussa syntyneeseen tilanteeseen – mikä ei ole ainutkertainen eikä vallitsevana lastensuojelun tilana ainoa laatuaan – ja auttaa ymmärtämään tapahtumaketjun eri näkökulmilta. Se tuo esille lastensuojelun uhkatekijöitä. Uhkatekijänä voidaan nähdä muun muassa työntekijöiden määrän vähyys suhteessa asiakasmääriin, mikä ei mahdollista lapsen, perheen, läheisverkoston tai yhteistyötahojen riittävää tapaamista. Kun aikaa on liian vähän suhteessa asiakasmääriin, sosiaalityötä leimaa jatkuva kiire ja sen suunnitelmallisuus kärsii. Kiire lisää työn henkistä kuormittavuutta ja vaikuttaa työhyvinvointiin ja henkilöstön pysyvyyteen.

Parhaimmillaan tutkielma valottaa Vantaan lastensuojelun tilannetta ja sen syntymekanismeja niin, että vastaavanlaista tilannetta ei pääse syntymään.

Tutkielmani aihepiiriin liittyvät läheisesti media ja yhteiskunnan medioituminen, lastensuojeluun liittyvä lainsäädäntö ja lapsen etu, toimintaympäristö, johtaminen ja rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, 7§) määritellään rakenteelliselle sosiaalityölle kolme tehtävää. Sosiaalityön on tuotettava tietoa asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä, määriteltävä tavoitteelliset toimet ongelmien korjaamiseksi ja tuotava sosiaalityön asiantuntemus päätöksenteon avuksi ja tueksi. Lain 9 §:ssä todetaan, että "Kunnallisten viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä". Sosiaalityön tehtävänä on siis tuoda esille sosiaalityössä kertyvää tietoa asiakkaiden sosiaalisten olojen ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Jotta tämä on mahdollista, johtamisen ja työskentelyolosuhteiden on oltava sellaiset, että rakenteelliselle sosiaalityölle jää aikaa ja mahdollisuuksia. Näin ei aina ole: rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuudet kunnallisissa yhteyksissä ovat vähäisiä (Mänttari-Van der Kuip 2013, 12).

Sosiaalityöhön vaikuttavat toimintaympäristön sosiaaliset, fyysiset ja kulttuuriset rakenteet, joita kehystävät taloudelliset ja poliittiset linjaukset. Niin työntekijät kuin johtajat ovat usein puun ja kuoren välissä, kun niukoilla resursseilla pitäisi vastata kaikkiin organisaatioon kohdentuviin vaatimuksiin. Lisäksi tuottavuus, tehokkuus ja kustannustietoisuus ovat vaateina jatkuvasti läsnä. Kun resurssit eivät ole kohdallaan, työntekijöillä ei jää aikaa muuhun kuin päivittäisistä asiakasvirroista huolehtimiseen, mikä sekin voi olla mahdotonta aliresursoidussa tilanteessa. Kun aikaa ei jää vaikuttaa hyvinvointipoliittiseen työhön, muut yhteiskunnalliset toimijat eivät saa sosiaalityön tuottamaa tietoa sosiaalisista ongelmista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista; sosiaaliset ongelmat kasvavat.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielmani etenee johdannosta Vantaan ja sen lastensuojelun pitkälti statistisesta tarkastelusta median roolin ja merkityksen käsittelyyn nyky-yhteiskunnassamme. Tarkastelen luvussa 4 lastensuojelua ohjaavaa lainsäädäntöä, sen jännitteisyyttä ja julkisuussuhdetta. Käsittelen julkisuutta sekä sen luomia että muiden toimijoiden tuottamia

kehyksiä, joilla on merkitystä tutkielmani rakentumisen kannalta ja jotka ankkuroivat tutkielmani ympäristöönsä. Luvussa 5 esittelen lyhyesti aiemmat läheisesti tämän tutkielman aihepiiriin liittyvät tutkimukset ja keskeisimmät lähteet. Vaikka mukana on tutkielmani aihepiiriin liittyviä pro gradu -tutkielmia, en hyödynnä niiden sisältöä tässä tutkielmassa. Ne ovat siksi lähdeluettelossa omana erillisenä osionaan. Seuraavaksi esittelen hyödyntämäni metodologisen viitekehyksen, mistä on luontevaa siirtyä analyysini tuloksiin. Luvussa 8 tarkastelen tutkimustuloksia keskeisten havaintojeni ja hyödyntämieni lähteiden avulla. Viimeisestä luvusta löytyy pohdintaa. Tutkielmani viimeisiltä sivuilta löytyvät lähteet ja liite, johon olen listannut hyödyntämäni aineiston.

2 VANTAA JA LASTENSUOJELU LUKUINA

Jotta tutkielmani saa sille kuuluvan kunnallisen kehyksen, on tarpeen valottaa Vantaan kaupunkia kuntana ja tarkastella sen avainlukuja niin yleisellä tasolla kuin lastensuojelun osalta. Lastensuojelun toimintaedellytysten osalta on tarpeen hahmottaa kunnan poliittinen valtasuhde kuten myös lastensuojelun organisoituminen.

2.1 Kasvava kunta

Vantaa on Helsingin, Espoon ja Tampereen jälkeen väestömäärältään Suomen neljänneksi suurin kunta (Kuntaliitto.fi). Vantaan väestönkasvu oli vuonna 2016 nopeinta sitten 1970-luvun huippuvuosien: väestö kasvoi 4 600 hengellä. Vantaan väkiluku oli vuoden 2016 lopussa noin 219 300 henkeä, vuoden 2017 lopussa 223 027. Vuonna 2017 Vantaan väestöstä oli alle 15-vuotaita 17,8 prosenttia (koko maa 16,2), 15–64-vuotaita 67,0 prosenttia (koko maa 62,5) ja yli 65-vuotaita 15,2 prosenttia (koko maa 21,4). Ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä oli 11,2 prosenttia (koko maa 4,5). Perheitä oli 59 478. (Tilastokeskus.)

Vuonna 2016 Vantaan suuri haaste oli pitää talouskehitys tasapainossa kaupungin erittäin nopean kasvun ja tulevien rakennemuutosten keskellä. Yleiseen taloustilanteeseen ja verotulokehitykseen liittyi edelleen epävarmuutta, eikä työttömyystilanne ollut olennaisesti helpottunut. Joulukuussa 2016 Vantaan työttömyysaste oli 12,2 prosenttia. Pitkäaikaistyöttömien määrä oli noussut vuoteen 2011 verrattuna yli kaksinkertaiseksi, noin 5 000:een. (Vantaan kaupungin tilinpäätös 2016, 1, 8, 10.)

Yhdeksi merkittävimmistä strategisista riskeistä nähtiin sote- ja maakuntauudistus, mikäli muutos toteutuisi Vantaan kaupungin etujen vastaisesti. Strategisena riskinä nähtiin myös resurssit ylittävä kuntalaisten palvelutarpeen kasvu, sillä verotulot eivät olleet seuranneet kaupungin väestönkasvua. Väestönkasvua selittivät muun muassa maahanmuutto ja turvapaikanhakijat, mistä seurasi merkittävää resursointia erilaisten kielitaito- ja koulutustaustojen omaavien ihmisten palvelutarpeisiin vastaamiseksi. (Vantaan kaupungin tilinpäätös 2016, 20.) Henkilöstön saatavuus nähtiin riskiksi ennen kaikkea henkilöintensiivisissä toiminnoissa, kuten sosiaali- ja terveystoimessa. Riskiä pyrittiin

hallitsemaan muun muassa ennakoivalla rekrytoinnilla, erilaisilla harjoitteluohjelmilla ja ylläpitämällä kiinnostavan työnantajan mielikuvaa ja mainetta. (Mt., 21.)

Vantaan omavaraisuusaste oli vuoden 2016 lopussa 42,1 prosenttia, mikä tarkoittaa merkittävän suurta velkarasitetta (Vantaan kaupungin tilinpäätös 2016, 35). Vuonna 2016 lainakanta per asukas oli 5 003,60 euroa; koko maassa vastaava luku oli 2 932,60 euroa (Tilastokeskus, Kuntien avainluvut).

2.2 Lastensuojelun asiakasmäärät

Vuonna 2006 Vantaalla sai toimeentulotukea 10 185 perhettä, kymmenen vuotta myöhemmin 15 037 perhettä. Keskimääräinen maksettu summa oli kasvanut vuosikymmenessä 27 005 eurosta 57 324 euroon. Lastenvalvojan asiakasperheiden määrä kasvoi kymmenessä vuodessa 2 740:sta 3 303:een. Vuoden 2016 lopussa Vantaan kaupungilla työskenteli 146 sosiaaliohjaajaa ja 144 sosiaalityöntekijää. (Vantaa, Muut tilastot ja maksuttomat tietokannat.) Joulukuun lopussa 2016 lastensuojelun avohuollossa työskenteli 58 sosiaalityöntekijää ja sijaishuollossa 20. Yhtä vastuusosiaalityöntekijää kohden oli avo- ja sijaishuollon 0–17-vuotiaita asiakkaita 47,7. Kun tarkastellaan 0–20-vuotiaita asiakkaita, luku nousi 49,5:een. Vastaavat luvut olivat esimerkiksi Turussa 57,5 ja 59,4, Espoossa 43,0 ja 47,6 ja Helsingissä 42,6 ja 48,7. Luvut ovat suuntaa antavia. (Hiekkavuo 2017, 35.)

Vuonna 2016 Vantaalla tehtiin 8 207 lastensuojeluilmoitusta ja 308 muuta lastensuojelutarpeen ilmoitusta, joista 112 oli ennakkollista lastensuojeluilmoitusta (Hiekkavuo 2017, 57). Vantaan lastensuojelun vuosien 2006–2016 tilaston mukaan lapsia, joista tehtiin lastensuojeluilmoitus, oli vuonna 2006 2 552 ja kymmenen vuotta myöhemmin 4 392. Lastensuojelun asiakasperheitä oli tällä ajanjaksolla vuosittain noin 4 000. Määrä laski merkittävästi vuodesta 2015 (4 146) vuoteen 2016 (3 611). (Vantaa, Muut tilastot ja maksuttomat tietokannat.)

Valtakunnallisesti tarkasteltuna lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli vuonna 2016 4,6 prosenttia 0–20-vuotiaista eli 57 784 henkilöä. Lastensuojelun asiakasmäärä väheni edellisvuodesta 16 088 lapsella ja nuorella eli 22 prosenttia. Asiakasmäärän laskun taustalla oli 1.4.2015 voimaan tullut sosiaalihuoltolain muutos. Sen mukaan perheille on tarjottava kunkin tilanteen mukaisia sosiaalihuoltolain palveluita silloin, kun lastensuojelun

asiakkuutta ei tarvita riittävän avun saamiseksi. Vuonna 2016 Vantaan lastensuojelun avohuollon asiakkaista 0–20-vuotiaita oli 3602 (6,7 % vastaavasta ikäryhmästä), vuonna 2017 3 853 (7,0 % vastaavasta ikäryhmästä). (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Vuonna 2016 maassamme oli sijoitettu kodin ulkopuolelle 17 330 lasta ja nuorta, mikä on koko Suomen vastaavan ikäisen väestön osalta 1,4 prosenttia; kiireellisesti sijoitettuja lapsia ja nuoria oli 3 529. Vantaalla oli vuonna 2016 kodin ulkopuolelle sijoitettuja 0–17-vuotiaita lapsia 808, mikä oli 1,7 prosenttia vantaalaisesta samasta ikäryhmästä; 2017 vastaavat luvut olivat 743 ja 1,6. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2017.) Vuonna 2017 Vantaan lastensuojelun kokonaiskustannus oli 948 euroa jokaista 0–20-vuotiasta asukasta kohden (Vantaan kaupungin tilinpäätös 2017, 92).

Vantaan lastensuojelun avohuollon käyttömenot nousivat rajusti 2010-luvulla. Vuonna 2010 ne olivat 6 706 000 euroa, vuonna 2013 jo 10 764 000 euroa. Kahden seuraavan vuoden aikana menoja saatiin karsittua miljoonalla eurolla kunakin vuonna, mutta 2016 ne nousivat jälleen 9 831 000 euroon. (Vantaa, Muut tilastot ja maksuttomat tietokannat.) Vuonna 2016 lastenhuollon kokonaiskustannukset olivat 51 164 703 euroa, mikä oli 13 245 euroa lastensuojelun asiakkaana ollutta 0–20-vuotiaasta kohden. Summa oli asiakasta kohden noin 2 200 euroa pienempi kuin Espoossa ja 2 600 euroa pienempi kuin Helsingissä. Vantaan kokonaiskustannuksista 2,4 prosenttia oli sosiaalityön kustannuksia. (Hiekkavuo 2017, 56.) Avohuollon kustannukset muodostivat siitä viidesosan ja sijoitusten kustannukset neljä viidesosaa. Suhde oli sama Helsingissä, mutta esimerkiksi Espoossa avohuollon kustannukset muodostivat neljänneksen kokonaiskustannuksista ja sijoitukset loput. (Mt., 18.)

2.3 Lastensuojelun organisoituminen

Uusi sosiaalihuoltolaki tuli voimaan 1.4.2015. Sen myötä sosiaalipalvelujen painopiste on siirtynyt korjaavista erityispalveluista ennaltaehkäiseviin yleisiin palveluihin. Asiakkuus lastensuojelussa ei myöskään ala lastensuojelutarpeen selvittämisen perusteella vaan silloin, kun palvelutarpeen arvioinnissa ilmenee tarve lastensuojelulain mukaisille palveluille. Osa perheistä, jotka aiemmin olisivat olleet lastensuojelun asiakkaita, saavat lainsäädännön muutoksen jälkeen palvelut yleisen sosiaalihuollon kautta. Tämä selittää myös Vantaalla

vuoden 2015 jälkeisen lastensuojelun asiakkaiden ja kustannusten määrässä tapahtuneen notkahduksen. (Hiekkavuo 2017, 1.)

Vantaalla sosiaalihuoltolain muutos näkyi siten, että lastensuojeluilmoitusten vastaanotto virka-aikana uudistui. Maaliskuusta 2016 alkaen se keskitettiin virka-aikaisen lastensuojelupäivystyksen tiimiin. Virka-aikaisen päivystyksen tiimi arvioi uusien asiakkaiden kiireellisen sosiaalityön tarpeen ja ohjaa ilmoitukset sen jälkeen palvelutarpeen arvioimiseksi yksiköiden vastaanottotiimeihin. Virka-ajan ulkopuolella lastensuojeluilmoitukset vastaanotetaan Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksessä. Sosiaalihuoltolain mukaista palvelutarpeen arviointia tehdään sosiaalineuvonnassa, mutta myös esimerkiksi perheneuvolassa ja päihdehuollossa. Lapsiperhe voidaan ohjata tarpeen mukaisesti sosiaalihuoltolain mukaisiin lapsiperheiden palveluihin tai pyytää lastensuojelutarpeen arviota lastensuojelun vastaanottotiimistä. (Hiekkavuo 2017, 6.) Vantaan kaupungin Lastensuojelu-verkkosivulla kerrotaan Vantaan lastensuojelussa olevan kahden avohuollon, idän ja lännen, sosiaalityön yksikön lisäksi sijaishuollon yksikkö ja lastensuojelun tukiyksikkö.

2.4 Päättäjät lastensuojelun toimintaedellytysten turvaajina

Vantaan luottamuselimillä on keskeinen merkitys lastensuojelun toimintaedellytyksille. Korkein päättävä elin on kunnan toiminnasta vastaava kaupunginvaltuusto. Kaupunginvaltuusto ja valtuuston varajäsenet valitaan neljän vuoden välein järjestettävissä kunnallisvaaleissa. Vuosina 2013–2016 Vantaan valtuustossa oli 67 jäsentä (sd 18, kok 18, vihr 9, ps 11, vas 4, kesk 3, rkp 2, kd 2) kuten myös vuosina 2017–2021 (sd 18, kok 17, vihr 12, ps 5, vas 5, kesk 3, sin 3, r 2, kd 2). Valtuusto päättää kunnan strategiasta, toiminnasta ja taloudesta ja edistää kuntalaisten osallistumista kunnan toimintaan ja päätöksentekoon. Kaupunginhallitus vastaa kunnan hallinnosta ja taloudenhoidosta, mutta myös valtuuston päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuuden valvonnasta. Kaupunginhallitus edustaa kuntaa ja käyttää sen puhevaltaa. Valtuustokaudella 2017–2021 Vantaan kaupunginhallitukseen kuuluu kaupungin valtuuston valitsemat 13 jäsentä (kok 4, sd 4, vihr 2, ps 1, vas 1, kesk 1). Kaupunginhallituksen toimikaudella 2013–2016 jäseniä oli 17 (4 kok, 5 sd, 2 vihr, 3 ps, 1 vas, 1 r, 1 kd). Kaupunginjohtaja ja apulaiskaupunginjohtajat esittelevät asioita kaupunginhallitukselle. (Vantaa, Kaupunginhallitus; Vantaa, Kaupunginvaltuusto.)

Sosiaali- ja terveyslautakunta vastaa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Se huolehtii, että Vantaalla noudatetaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevia lakeja ja päättää muun muassa palvelutuotannon kilpailutuksesta ja hankinnasta. Lautakunnan ohella toimii sosiaali- ja terveyslautakunnan jaosto. (Vantaa, Sosiaali- ja terveyslautakunta.) Se vastaa yksilöä ja perhettä koskevista sosiaali- ja terveydenhuollon päätöksistä (Vantaa, Sosiaali- ja terveyslautakunnan jaosto). Sosiaali- ja terveyslautakunta johtaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimialaa, joka vastaa kuntalaisten terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen ja ylläpitämisestä sekä oikea-aikaisesta ja tasavertaisesta palveluiden tarjonnasta. (Vantaa, Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan toiminnasta vastaa apulaiskaupunginjohtaja. Se jakaantuu talous- ja hallintopalveluihin, vanhus- ja vammaispalveluihin, terveystalouteen ja perhepalveluihin, joilla kullakin on omat johtajansa. Perhepalveluiden työote on moniammatillinen. Se järjestää monituottajamallilla lakisääteisiä sosiaalihuollon ja sosiaaliturvan palveluja, kuten lastensuojelua, päihdehuoltoa, sosiaalityötä ja psykososiaalisia palveluja. (Vantaa, Sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon ja vastuuhenkilöiden yhteystiedot.)

3 MEDIA NYKY-YHTEISKUNNASSA

Media on läsnä yksilöiden elämässä ja koko yhteiskunnassa; on siis perusteltua puhua mediayhteiskunnasta (Seppänen & Väliverronen 2013, 10). Mediassa yhdistyvät viestintäteknologia, sisällöt ja niiden tuottaminen ja käyttö sekä ihmisten välinen vuorovaikutus (mt., 10). Medialla viitataan yksittäisiin viestimiin ja mainosvälineisiin, mutta myös tiedon tallentamiseen ja tiedon lähettämiseen, kuten cd:hen ja lehdistöön. Media sisältää kaikki ne joukkoviestinnän eri muodot, joissa erilaisista lähteistä koottuja tietoja muokataan ja välitetään loppukäyttäjille, kuulijoille, katsojille ja lukijoille, sähköisessä tai painetussa muodossa tai muunlaisena tallenteena. Median käyttöön tarvitaan inhimillinen toimija, joten mediaan voidaan liittää median toiminnan ja käytön sosiaaliset ja kulttuuriset tavat. (Nieminen & Pantti 2012, 14–15.)

Tarkastelen tässä luvussa mediaa ja yhteiskuntamme medioitumista, millaista julkisuutta se tarjoaa ja millaista on sen vaikutusvalta.

3.1 Medioituva maailma

Medioitumisella tarkoitetaan eri viestintävälineiden läsnäoloa ja merkityksen kasvua ihmisten elämässä (mikrotaso) ja yhteiskunnassa (makrotaso). Käytännössä se tarkoittaa sitä, että kun mediateknologian määrä lisääntyy ja median volyyymi kasvaa jatkuvasta, ihmisten kokemukset muuttuvat yhä enemmän mediavälitteiseksi ja viestintäinstituutiot korvaavat perinteisiä yhteiskunnallisia instituutiota. Siksi yhteiskunnan instituutiot ja niiden toiminnot ovat monin tavoin yhä riippuvaisempia mediasta ja sen tuottamasta julkisuudesta. Vahvistaakseen asemaansa ne pyrkivät mukautumaan median toimintalogiikkaan. (Wiio 2006, 34–35; Seppänen & Väliverronen 2013, 41–42.)

Yhteiskunnan medioitumisella viitataan siihen, että tärkeät ja olennaiset asiat ja ilmiöt ovat mediassa esillä. Mikäli asia tai ilmiö ei ole mediassa esillä eli se ei ole julkinen ja joukoille kohdennettua, se ei ole myöskään tärkeä. Mediassa esitetty tieto vaikuttaa vahvasti siihen, millaista todellisuutta ja millaisia käsityksiä ihmiset muodostavat ympäröivästä maailmasta. (Juholin & Kuutti 2003, 9–10; Seppänen & Väliverronen 2013, 11, 41.)

Medioitumista voidaan tarkastella myös politiikan näkökulmalta, sillä mediasta on tullut politiikan keskeinen näyttämö. Median ja politiikan suhdetta tarkasteltaessa oleellinen seikka demokratian kannalta on, että yksikään poliittinen toimija ei voi maassamme määrittellä, miten median tulee esittää heidän ajamiaan ja esittämiään agendoja. Toisaalta median edustajilla pitää olla hyvät suhteet poliittisiin toimijoihin ja vallanpitäjiin, jotta juttujen tekeminen ei käy liian haastavaksi lähteiden kieltäytyessä yhteistyöstä. (Herkman 2011, 22–27.) Julkisuuden roolina on toimia kanavana poliittisen toiminnan ja kansalaisten mielipiteiden välillä. Parhaimmillaan medioituminen etenee syvään demokratisoitumisen vaiheeseen, jolloin kansalaisten mahdollisuudet päätöksentekoon nousevat aidosti merkitykselliseksi mediajulkisuuden avulla (mt., 185).

Joukkoviestimet määrittelevät itsenäisesti, mitä aiheita ne käsittelevät julkisuudessa ja miten, eli ne toimivat portinvartijoina. Niiden portinvartijuusasemaa yhteiskunnassa voidaan tarkastella kaaviolla, jossa kolmion kärkinä ovat valtiovalta, markkinavoimat ja kansalaisyhteiskunta. Nämä kaikki ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa mutta myös mediaan, joka sijaitsee kolmion keskellä. Tästä asetelmasta tarkasteltuna joukkoviestinnällä olisi mahdollisuus toimia kansalaisyhteiskunnan jatkeena, mutta useimmiten linjaukset myötäilevät valtiovaltaa ja viime aikoina enenevissä määrin markkinavoimia. Vaikka mediaa on kuvattu neljänneksi valtiomahdiksi, siihen kannattaa suhtautua varauksella, sillä median toiminta yhteiskunnassa ei ole kaikilta osin riippumatonta. (Nieminen & Nordenstreng 2017, 349–350.)

3.2 Media ja julkisuus

Julkisuus voidaan ymmärtää yhteiskunnan rakenteellisena tilana, jossa kansalaisilla on tilaisuus käsitellä yhteisiä asioita julkisella areenalla, yhteiskunnallisten erilaisten näkökulmien taistelutantereella. Areena voi olla fyysinen tila mutta myös diskursiivinen, jolloin se muodostuu mediassa, muun muassa lehdissä ja televisiossa. Laajasti ymmärrettynä julkinen keskustelu muodostuu eri viestimissä julkaistuista jutuista ja niissä niistä käytävästä keskustelusta. Näissä keskusteluissa kamppaillaan merkityksistä ja tuotetaan mielikuvaa todellisuudesta. Tätä kautta mediasta muodostuu olennainen osa sitä todellisuutta, jossa elämme. (Nikunen 2003, 79.) Seppänen ja Väliverronen (2013, 75) toteavat, että "julkisuus ei ole ... konkreettinen viestinnän muotojen ja rakenteiden muodostama tila, vaan

pikemminkin metaforisesti ymmärrettävä tila, joka rakentuu aina tapauskohtaisesti yhteisten puheenaiheiden ja niitä synnyttävien ihmisten ja organisaatioiden toiminnan tuloksena".

Asiat ja ilmiöt nousevat julkisuuteen, kun media havaitsee ne itse tai saa niistä tietoa tai vinkin joltain muulta taholta. Uutiskriteereitä ovat muun muassa kielteisyys, tuoreus, läheisyys, selkeys, superlatiivisuus, relevanssi ja henkilöitävyys. (Nieminen & Pantti 2012, 74–75.) Mieleisiä ovat myös poikkeavuudet ja draama. Koska kielteisyys on tärkeä kriteeri uutisarvolle, mille tahansa taholle on maineen kannalta paras vaihtoehto välttyä siltä. Aikaisempi mediajulkisuus, niin hyvä kuin huono, lisää median kiinnostusta kyseistä tahoja kohtaan ja edesauttaa julkisuuteen pääsyä myös myöhemmin, halusipa julkisuuden kohde sitä tai ei. (Kuutti 2008, 18.)

Kun yksilö, organisaatio tai jokin muu taho päätyy kielteiseen tiettyä teemaa käsittelevään julkisuuteen, heidän näkökulmastaan on oleellista saada asia käsiteltyä asiallisesti loppuun ennen tilanteen kriisiytymistä. Keinoja ovat halu poistaa asiaan liittyvät epäkohdat, rehellinen keskustelu niistä ja keskusteluyhteyden ylläpitäminen kaikkien teemaan liittyvien tahojen kanssa. Teemat poistuvat mediajulkisuudesta usein varsin nopeasti, mutta jotkut jäävät sinne pidemmäksi aikaa. Jotkut teemat nousevat yhä uudelleen esille teeman tultua jälleen ajankohtaiseksi esimerkiksi siinä tapahtuneiden yleensä negatiivisten tapahtumien tai ilmiöiden vuoksi. (Juholin & Kuutti 2003, 72.) Fairclough (1997, 69) puhuu upottamisesta, jossa teemasta tuotetut aiemmat mediassa julkaistut versiot on upotettu sen myöhempimpiin versioihin. Upottaminen tuo mukaan uuteen versioon aiempien versioiden tulkintoja sen mukaan, mihin kussakin vaiheessa ensisijaisesti pyritään.

Kunelius, Noppari ja Reunanen (2010, 350–351) kiteyttävät mediasuhteiden tärkeyden päättäjille kolmeen kohtaan: median avulla on mahdollista käydä julkisuudessa kamppailua organisaatiolle tärkeitä asioita koskevista käsityksistä, media luo päättäjiä ja organisaatiota koskevia mielikuvia ja organisaatiot tarvitsevat mediaa yhteydenpitoon sidosryhmien ja suuren yleisön kanssa. Mikään organisaatio tai muu toimija ei voi kuitenkaan tietää, miten siihen liittyvää asiaa käsitellään mediajulkisuudessa tai miten pitkään se on esillä (Kuutti 2008, 29). Näkökulmilla on merkitystä siihen, millaisen käsityksen lukijat muodostavat tilanteesta. Mielipidekirjoituksessa näkökulma on kirjoittajan, toimituksellisessa artikkelissa näkökulman tai näkökulmat valitsee toimittaja tai muu median edustaja. Toimittajalla on oikeus valita, mitä asioita hän tuo jutussaan esille. Lopputuloksena on esitys, jossa asioita

on tiivistetty ja yksinkertaistettu jopa niin paljon, että alkuperäistä "jutunjuuresta" ei ole kuin säie jäljellä. (Loseke 2010, 44.)

Käsitteellä issue management tarkoitetaan keskusteluaiheiden tai -teemojen käsittelyä ja hallintaa julkisuudessa. Teeman ja uutisen ero on siinä, että teemasta on useita erilaisia, ristiriitaisia mielipiteitä. Teema voi olla mahdollisuus tai uhka riippuen siitä, mille puolelle teemaa sijoittuu. Lastensuojelua voidaan pitää tällaisena teemana, josta käytävään keskusteluun osallistuvat valikoituneet tahot joko median pyynnöstä tai vapaaehtoisesti. (Juholin & Kuutti 2003, 70–71.) Median rooli asioiden esille tuomisessa ja siten valta laukaista kriisi on merkityksellinen, sillä ilman median väliintuloa asiasta ei välttämättä syntyisi kriisiä. Kun kriisiä käsitellään mediassa, siihen ottaa osaa useita toimijoita erilaisissa rooleissa, jotka vaikuttavat sävyyn, jolla kriisiä käsitellään julkisuudessa. (Kuutti 2008, 95.)

Media ei sinällään vainoa julkisuuden kohteena olevaa aihetta ja siihen osallistuvia toimijoita, vaan huono julkisuuskierre syntyy monien osien summana. Organisaatioita kohtaavien mediakriisien ongelmat johtuvat Kuutin (2008, 94) mukaan usein siitä, että niissä ei ymmärretä, millaisina niiden toiminta näyttäytyy ulkopuolisille. Organisaatioissa tavanomaisena pidetty toiminta voi näyttäytyä muille arveluttavana tai epäeettisenä. Ammattitaidoton viestintä ja heikko tilannetaju pahentavat ja syventävät ei toivottua julkisuutta. Julkisuuden kiusallinen piirre on se, että harkitsemattomat lausunnot päätyvät alkuperäisestä mediasta myös muihin medioihin, kuten esimerkiksi keskustelupalstoille. Organisaatioiden näkökulmalta onkin viisasta pyrkiä olemaan askeleen edellä ja ennakoida aktiivisesti median mielenkiinnon kohteita ja mahdollisia reaktiota niihin. Omaa sanomaa on tärkeää pyrkiä tuomaan esille myönteisessä valossa, mikäli se on mahdollista. Asia on myös puettava ydinviestiksi, jota toistetaan ja puolustetaan julkisuudessa vasta-argumenteista huolimatta. Mikäli mediahallinta epäonnistuu, on johtajien ja päättäjien näkökulmasta oleellista pyrkiä minimoimaan sen haittavaikutukset ja odottaa kohun laskeutumista. (Kunelius ym. 2010, 453.)

3.3 Median vaikutusvalta

Suomen perustuslain 12 pykälän ensimmäinen virke on "Jokaisella on sananvapaus". Sananvapauden haltija on siis yksilö, ei media, vaikka media mielellään tuo esille olevansa

sananvapauden airut. Mediaa voi tältä näkökulmalta kuvata ennemminkin kansalaisen palvelijaksi, joka mahdollistaa kansalaisten sananvapauden ilmaisemisen. Media alentuu valtiomahdista nimenomaan mediaksi, julkisen areenan ylläpitäjäksi, mikä mahdollistaa yksilöiden aktiivisen toimijuuden sananvapauden toteutumiseksi. (Nordenstreng 1996, 272–273.) Tässä ominaisuudessa media on esimerkiksi sosiaalityön ja sosiaalityöntekijöiden käytettävissä.

Mediaa voi pitää ikkunana maailmaan, mutta myös määrittelykamppailuiden kenttänä siitä, kenen todellisuus voittaa (Seppänen & Väliaverronen 2013, 10). Media on omavaltainen toimija, joka hankkii ja julkistaa tietoa kunnioittamatta jutun kohteiden halua esiintyä julkisuudessa (Juholin & Kuutti 2003, 15). Median niin kutsuttuun objektiivisuuden rituaaleihin kuuluu suorien sitaattien käyttö ja vastakkaisten mielipiteiden esille tuominen sekä asioiden esittäminen järjestyksessä tärkeimmästä vähemmän tärkeään (Seppänen & Väliaverronen 2013, 109). Medialla on valta määritellä näkyvyyttä "ansaitsevia" asioita ja ilmiöitä, joten yhteiskunnan toimijoilla on perusteltu tarve verkostoitua ja myös liittoutua sen kanssa (mt., 186).

Toimittajalla on valta valikoida julkaistavat tiedot, jotka voivat sijoittua erilaisten akseleiden, kuten oikea-virheellinen ja yksityiskohtainen-suuripiirteinen, mihin kohtaan tahansa. Siksi median välittämien juttujen totuusarvo vaihtelee. Niiden välittämä totuus on suhteellista ja edistää tiettyjen näkökulmien esille tulemistä; mediarepresentaatiot esittävät todellisuutta jostain näkökulmasta. Lähteiden määrällä ja laadulla on merkitystä, sillä niitä valikoimalla media voi käsitellä asiaa tietyistä tulokulmista esimerkiksi edistääkseen jutun avulla tiettyjen tavoitteiden saavuttamista. Pahimmillaan jokin oleellinen näkökulma jää tarkoitushakuisesti kokonaan pois. Media siis kehystää käsittelemäänsä aihetta valitsemalla näkökulmia ja rakentamalla maailmasta tietynlainen kuva käytettävissä olevillaan visuaalisin, kielellisin ja kuvallisoin keinoin. (Juholin & Kuutti 2003, 26; Seppänen & Väliaverronen 2013, 90, 97.)

Viestinnässä on aina kyse vallasta (Seppänen & Väliaverronen 2013, 75). Kehystämisen voidaan nähdä olevan yksi muoto median käyttämästä vallasta. Esimerkiksi lastensuojelua koskevassa uutisoinnissa huomio voi kiinnittyä eri osapuolien väliseen kiistaan sen sijaan, että huomio olisi lapsen suojelussa. Kunelius (2003, 142–146) selittää median muita vallankäytön muotoja hiljaisuuden spiraali, kultivaatio- ja agenda setting -teorioilla.

Hiljaisuuden spiraali -teorian mukaan media vääristää ihmisten käsityksiä muiden ihmisten mielipiteistä. Kun esimerkiksi tietyt mielipiteet ovat mediassa näkyvästi esillä, niitä aletaan pitää totuuksina, mitä vahvistaa se, että toisin ajattelevien mielipiteet eivät pääse esille. Tämä on median esille tuoman julkisuuden keskeinen ongelma: kuinka edustavana ja totena median esittämää kuvaa esimerkiksi lastensuojelun todellisuudesta voidaan pitää? Kultivaatioteorian mukaan median vaikutukset ovat pitkäaikaisia, kumuloituvia ja yhteiskunnallisesti merkittäviä. Media vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja maailmankuvaa ja valtavirtaistaa ihmisten käsitystä maailmasta ja todellisuudesta. Agenda setting -teorian mukaan media suuntaa yleisönsä huomion tiettyihin kysymyksiin tai ongelmiin, ja sillä on merkittävä vaikutus ihmisten mielipiteisiin esillä olevista asioista. Usein esillä ovat perustietolähteinä instituutiot ja valtaa pitävät toimijat, kuten viranomaiset, poliitikot ja tutkijat, joiden näkemyksiä ja mielipiteitä media välittää "objektiivisesti" eteenpäin. Media tulee suosimalla tiettyjä näkökulmia alleviivanneeksi ne.

Edellä todetun valossa on ymmärrettävää, että medially on merkittävä valta siihen, mitkä esimerkiksi sosiaalipoliittiset kysymykset nousevat julkiseen keskusteluun ja sitä kautta mahdollisen muutoksen kohteiksi. Tuomalla asioita julkisuuteen myös esimerkiksi sosiaalityöntekijöillä on mahdollisuus vaikuttaa tärkeiksi näkemiinsä teemoihin. Julkisuuteen tuleminen valottaa vallitsevaa tilannetta ja näkemyksiä ei vain kansalaisille vaan myös esimerkiksi paikallistason poliitikoille, johtajille ja – keskusteluyhteyden ollessa heikko – myös esimiehille. (Kananoja, Niiranen & Jokiranta 2008, 211–212.)

4 LASTENSUOJELU SUOMESSA

Jokaisella on kanta lapsiin ja heihin kohdistuvasta hyvästä ja huonosta huolenpidosta, ja näitä mielipiteitä käytetään argumentointiin niin yksityiselämässä käytävässä kuin yhteiskunnallisessa keskustelussa. Erilaisilla näkökulmilla oikeutetaan tiettyjä käytäntöjä oikeiksi ja vääriksi ja ohjataan toimintaa oikeaksi pidettyyn suuntaan; lapsuudesta on muodostunut moraalisen retoriikan väline, jolla on oma lastenhuoltokieli. Tämä kieli näkyy muun muassa politiikassa ja palvelujärjestelmässä, jossa näkökulma, palvelut ja työskentely ovat lapsilähtöisiä. (Pösö 2012, 75, Meyerin 2007 ja Hodgsonin 2007, 216–217 mukaan.)

Tästä yksi esimerkki on LAPE-hanke eli hallituksen Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, jonka tavoitteena ovat "nykyistä lapsi- ja perhelähtoisemmät, vaikuttavammat, kustannustehokkaammat ja paremmin yhteen sovitettut palvelut sekä toimintakulttuurin uudistaminen" (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE). Lapsilähtöisyys tuodaan vahvasti esille myös muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lastensuojelun käsikirjan luvussa Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Siinä todetaan, että lapsen etu vaatii lastensuojelulta lapsen tarpeista lähtevää toimintaa, jossa lapsi nähdään oman elämänsä aktiivisena toimijana, tilanteet kohdataan lapsen näkökulmasta ja kaiken toiminnan tulee tähdätä lapsen edun toteutumiseen.

Lapsen edun toteutuminen on huomioitava myös palvelujärjestelmää kehitettäessä ja ristiriitatilanteissa asia on ratkaistava lapsen edun hyväksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu Lastensuojelun laatusuositus (Lavikainen, Puustinen-Korhonen & Ruuskanen 2014) on suunnattu ensisijaisesti kunnille lastensuojelupalvelujen toteuttamisen, arvioinnin, kehittämisen ja johtamisen tueksi siten, että lapsi on keskiössä. Jotta tämä toteutuisi, eettisten periaatteiden, jotka koskevat asiakkaiden ihmisarvoa ja perusoikeuksia, lapsen etua, vuorovaikutusta, ammattihenkilöstön työn laatua sekä vastuullisia päätöksiä ja toimintakulttuuria, on läpäistävä lastensuojelussa tehtävää työtä.

Lapsilähtöisyys on lastensuojelun ydintä, ja lainsäädäntö ohjaa sen toteutumista. Lainsäädännön noudattamisen pitäisi olla itsestään selvyys, ei kuntakohtaisesti sovellettava viitekehys lastensuojelun toiminnalle, mikä aiheuttaa jännitteisyyttä lastensuojeluun.

Sosiaalityön tavoitteena on hyvinvoinnin edistäminen ja sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen. Siihen kuuluu olennaisena osana heikommassa asemassa olevien asianajo. Tätä tavoitetta voidaan edistää rakenteellisen sosiaalityön keinoin. Tarkastelen tässä luvussa näihin asioihin liittyviä ulottuvuuksia. Ne auttavat ymmärtämään, miksi tutkielmani kohteena olevan kunnan lastensuojelun sosiaalityöntekijät toivat työyhteisönsä haasteet julkisuuteen.

4.1 Lastensuojelua ohjaava lainsäädäntö

Lapsikohtaisen kunnallisen lastensuojelun perustehtävän ydin on turvata tukitoimiin ryhtymällä lapsen tai nuoren terveys ja kehitys silloin, kun ne vaarantuvat kasvuolosuhteiden tai lapsen tai nuoren oman käyttäytymisen vuoksi (Rousu 2007, 53). Kunnan järjestämät palvelut muodostavat lastensuojelun perustan (kuvio 1).

KUVIO 1. Kunnan järjestämät palvelut muodostavat lastensuojelun perustan (Pylkkänen & Väisänen 2009, 24).

Lastensuojelun juridisia ulottuvuuksia on sisällytetty moniin lakeihin, säädöksiin ja sopimukseen. Kansainvälisistä sopimuksista merkittävimmät ovat YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991) ja Euroopan ihmisoikeussopimus (63/1999), mikä on yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi. Suomessa Suomen perustuslain (731/1999) ohella keskeisimpiä juridisia säädöksiä ovat sosiaalihuoltolaki (1301/2014), lastensuojelulaki (417/2007), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) ja laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (1015/2005).

Kunnissa tehtävällä lastensuojelulla on kaksijakoinen tehtävä. Sen tehtävänä on edistää ja tukea kuntalaisten hyvinvointia yleisellä tasolla, mutta se kohdistuu myös erityisen avun ja

tuen tarpeessa oleviin perheisiin ja niissä asuviin lapsiin. (Rousu 2007, 37.) Vaikka vanhemmat tai muut huoltajat ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta, heillä on oikeus saada siihen apua yhteiskunnalta; lainsäädäntö velvoittaa julkista valtaa tukemaan lapsen vanhempia tai muita lapsen huolenpidosta vastaavia henkilöitä lapsen hoito- ja kasvatustehtävissä. Ensisijaisena tavoitteena on tukea apua tarvitsevia lapsia ja perheitä varhaisessa vaiheessa, jotta vältytään suuremmilta ongelmilta, ja vanhemmat tai muut huoltajat pystyvät suoriutumaan lapsensa kasvatustehtävästä itse.

Sosiaalityö on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön suorittamaa ohjausta, neuvontaa ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä sekä muita tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät yksilöiden ja perheen turvallisuutta ja suoriutumista sekä yhteisöjen toimivuutta (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 15 §). Sosiaalihuoltolain 13 §:n mukaan lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada viipymättä lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut. Kunkin tilanteen kannalta tarkoituksenmukaisia palveluja on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina niitä tarvitaan. Sosiaalihuoltolailla toteutetaan perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaista julkisen vallan velvoitetta turvata jokaiselle kansalaiselle riittävät sosiaali- ja terveystyöpalvelut.

Sosiaalihuoltolain mukaisesti järjestettävät sosiaalipalvelut ovat osa kunnan järjestämää ehkäisevää lastensuojelua (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 a §), jossa tavoitteena on edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia ja antaa tukea vanhemmuuteen. Jotta ehkäisevä lastensuojelutyö onnistuu, perustason palveluiden työntekijöiltä edellytetään aktiivisia toimenpiteitä tuen tarjoamiseksi riittävän varhaisessa vaiheessa, ennen ongelmien kärjistymistä. Perustason palveluiden työntekijöitä työskentelee muun muassa päivähoitossa, opetuksessa, nuorisotyössä ja äitiys- ja lastenneuvoloissa. (Araneva 2016, 39–41.)

Yhteiskunnalla on velvollisuus puuttua tilanteeseen silloin, kun vanhemmat tai huoltajat eivät jostain syystä pysty huolehtimaan lapsensa hyvinvoinnista. Lastensuojelulain 2 § määrää, että lastensuojeluviranomaisten täytyy ryhtyä tietyissä tilanteissa toimiin lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Lastensuojelulain 3 §:n mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän keskeisenä tehtävänä on toteuttaa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua tekemällä asiakassuunnitelma, järjestämällä avohuollon tukitoimia sekä tarvittaessa kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä siihen liittyvä sijais- ja jälkihuolto.

Harkittaessa toimenpide- ja ratkaisuvaihtoehtoja ensisijaisena kriteerinä on lapsen edun toteutuminen. Julkisen vallan käytön on perustuttava lakiin, ja viranomaisten menettelyn on oltava huolellista ja hienovaraista. (Araneva 2016, 5.)

Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun lisäksi lastensuojelun sosiaalityöntekijä muun muassa koordinoi lapsen ja perheen asiakkuuden kokonaisuutta, tekee rakenteellista sosiaalityötä sekä kehittää omaa työtään. Sosiaalihoitolain 7 §:ssä todetaan, että "rakenteellisella sosiaalityöllä on huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittämisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi". Tähän työhön kuuluu muun muassa sosiaalityössä kertyvän asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista, toimet ja toimenpide-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä sosiaalityön asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua.

Sosiaalihoitolain 48 §:n mukaan sosiaalihuollon henkilöstön on toimittava siten, että asiakkaalle annettavat sosiaalipalvelut toteutetaan laadukkaasti. Mikäli henkilöstö huomaa epäkohdan tai uhan asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisesta, siitä on ilmoitettava viipymättä vastaavalle henkilölle, joka vie asian kunnan sosiaalihuollon johtavalle viranhaltijalle. Ilmoituksen tekemisestä ei saa seurata tekijälle kielteisiä seurauksia.

4.2 Jännitteinen lastensuojelu

Lastensuojelutyössä kohdataan moninainen yhteiskunnallinen ilmiö- ja ongelmakenttä, jonka esille nousevat teemat kumpuavat muun muassa monimutkaistuvista sosiaalisista ongelmista, eriarvoistumiskehityksestä, kulttuurisesta murroksesta ja hyvinvointivaltion ja palvelujärjestelmän muutoksista. Sosiaalityö on sidoksissa ideologisiin, hallinnollisiin ja poliittisiin intresseihin, jotka luovat sille käytäntöjä ja normistoja. Sosiaalityöhön liittyvät olennaisesti eettiset ja moraaliset ulottuvuudet, jotka voivat olla vahvasti tunnelatautuneita. (Strömberg-Jakka & Karttunen 2012, 7–9.)

Lastensuojelussa tehtävää sosiaalityötä voi kuvata kokonaisuudessaan jännitteiseksi: sitä leimaa ristiriitaisten odotusten kohdistuminen niin työorganisaatioihin ja työntekijöihin kuin

koko palvelutoimintoon. Juridis-eettisen jännitteen, kuten sääntelyn katvealueiden, lisäksi on havaittavissa moniammatillisessa viranomaisyhteistyössä eri ammatillisten näkökulmien yhteensovittamisesta syntyvä jännite. Jännitteitä aiheuttavat muun muassa puutteellinen organisointi, ammatillisten näkökulmien erilaisuus, puutteet luottamuksessa ja toisistaan poikkeavat ammatilliset perinteet. (Mahkonen 2010, 17–18, 23–24.) Poliittinen vallankäyttö ja siitä aiheutuva jännite näkyvät siten, että se on lastensuojelutyötä tehtäessä taustavaikuttajana jatkuvasti läsnä. Vallankäyttö viittaa poliittisissa instituutioissa tapahtuvaan vallankäyttöön mutta myös poliittisen vallan käyttöön silloin, kun tehdään ihmisiin ja heidän ympäristöönsä liittyviä päätöksiä (Herkman 2011, 38–39). Poliittisen järjestelmän eri toimijoiden suhteet ja valta-asemat vaihtelevat eri ajankohtina. Valtakunnalliset linjaukset ohjaavat lastensuojelua, mutta kuntapoliitikoilla on mahdollisuus huolehtia sen toteutumisesta ja resursoinnista. Näin syntyvät kuntakohtaiset erot kuten myös kunnan sisäiset alueelliset erot. Myös ajalla on merkitystä, sillä linjaukset voivat vaihdella eri ajankohtina.

Jännitettä lisäävät myös lastensuojelun rahoitus, työpaineet ja -olosuhteet. Jo runsas 10 vuotta sitten arvioitiin, että uusi lastensuojelulaki merkitsee kunnille noin 20 miljoonan euron lisäkustannuksia. Lain valmistelun yhteydessä arvioitiin tarvittavan noin 155 sosiaalityöntekijän toimea lisää, ja jo tuolloin oli pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä. (Rousu 2007, 295.) Kun pätevistä työntekijöistä on pula, töitä tehdään useissa kunnissa, kuten Vantaan lastensuojelussa, vajaamiehityksellä. Viime vuosina lastensuojelun ja erityisesti sijaishuollon kustannukset ovat puhuttaneet niin hallinnossa kuin politiikassakin. Nämä näyttäytyvät sosiaalityön rakenteissa ilmenevinä erilaisina tulkintoina ja näkökulmina ja aiheuttavat lisähaasteita johtamiselle. (Rissanen 2016, 231.)

Strategisen tason johtamistyössä painottuvat organisaation kokonaisuus, toiminnan tavoitteet ja niiden saavuttaminen sekä organisaation ja sen toimintaympäristön välinen suhde. Lähi- ja keskijohdossa keskiössä ovat perustyössä vaadittavan osaamisen, organisaation uudistusten ja työyhteisön kehittymisen keskinäiset mekanismit. (Niiranen & Hänninen 2012, 123.) Sosiaalitoimen johtamisessa korostuvat enenevässä määrin strateginen johtaminen ja laajojen kokonaisuuksien hallinta. Johtajilta edellytetään muun muassa tasokasta koulutusta, johtamiskokemusta, kykyä johtaa verkostoja, juridista ja talousosaamista sekä eri sektoreiden ja toiminnan tasojen syvällistä tuntemista. (Mt., 3.) Työhyvinvoinnin näkökulmalta on tärkeää, että johtajat ja sosiaalityöntekijät voivat

osallistua työryhmien jäsenenä esimerkiksi kehittämistyöhön. Se avaa myös väylän rakenteelliselle sosiaalityölle. (Rissanen 2016, 235.)

Eettisesti hyväksyttävä johtaminen lisää työyhteisön hyvinvointia ja henkilöstön työyhteisöön kiinnittymistä. Julkisen sektorin sosiaalijohtajiin kohdistuvatkin suuret eettiset odotukset. Heitä sitovat sosiaalialan ammattilaisten eettiset ohjeet mutta myös virkamiehen eettiset ohjeet. Sosiaalialalle ovat kuitenkin tyypillisiä tilanteet, joissa osapuolten edut ovat ristiriidassa keskenään tai ristiriidassa organisaation edun kanssa. (Sinkkonen 2012, 49.) Ristiriitoja aiheutuu muun muassa resurssien niukkuudesta ja välinpitämättömästä suhtautumisesta lainsäädäntöön, kuten lakisääteisten palvelujen laiminlyömisestä taloudellisten säästöjen vuoksi. Johtajien solidaarisuus kunnan poliittiselle johdolle voi myös nousta lakien noudattamista tärkeämmäksi. Tämä on mahdollista, koska kaikkia lainrikkomuksia ei ole Suomessa sanktioitu. Ristiriitaa sosiaalialan johtajien työssä aiheuttavat myös erilaiset näkemykset eettisesti oikeista toimintatavoista eri tahojen, kuten alaisten ja omien esimiesten, kanssa. (Mt., 53.) Jännitettä sosiaalijohtajien ja työntekijöiden väliseen suhteeseen tuovat muun muassa ristiriitaiset näkemykset uusien työntekijöiden tarpeesta ja rekrytoinnista, töiden organisoinnista ja työntekijöiden toiminnasta (mt., 54).

4.3 Rakenteellinen sosiaalityö

Sosiaalityöntekijöiden hiljaisuutta julkisessa keskustelussa on pyritty perustelemaan vaitiolovelvollisuudella. Lastensuojelun osalta perusteluksi on esitetty myös siihen kohdentuneet toistuvat, kielteiset julkisuuskohut. (Pekkarinen 2015, 289.) Sosiaalityöllä ja sen tekijöillä on kuitenkin selontekovelvollisuus, joka on ollut aina osa sosiaalityötä: työntekijät ovat vastuussa työstään asiakkaille, organisaatiolle ja yhteiskunnalle mutta myös ammattietiikalle. Sosiaalityön yhteiskunnalliseen selontekovelvollisuuteen kuuluu asioiden moniulotteisuuden esiin tuominen. Uusi julkisjohtaminen, New Public Management, korostaa tehokkuuden ja tuloksellisuuden vaateiden lisäksi selontekovelvollisuutta organisaatiolle. Näitä selontekovelvollisuuksia on kolme: kriittinen selontekovelvollisuus, mihin sisältyy työn rajojen ja mittaamisen vaikeuksien tuominen esille, harkinnan hyväksyminen osana työtä ja avoimuus kansalaiseskustelujen suuntaan. (Juhila 2009, 296–312.)

Sosiaalityön selontekovelvollisuus kuntaorganisaatiolle aiheuttaa käytännössä kuitenkin tilanteita, joissa asiakkaiden etu saa väistyä, vaikka kuntien pitäisi edustaa kuntalaisia. Juhila (2009, 298) viittaa katutason byrokratioista kirjoittaneeseen Michael Lipskyyn (1980, 71), joka pitää edellä mainittua perusristiriitana: "Yhtäältä palveluja annetaan ihmisiltä ihmisille vedoten inhimilliseen vuorovaikutukseen, huolenpitoon ja vastuuseen, mutta toisaalta palvelut on organisoitu erilaisten resurssirajoitusten puitteissa byrokraattisesti, etäännyttävästi ja ihmisiä tasapäistävästi, mikä ehdollistaa huolenpidon ja vastuun asiakkaista."

Sosiaalityöntekijöille ongelma on ilmeinen. Mikäli he painottavat Lipskyn kuvaamassa perusristiriitatilanteessa selontekovelvollisuuttaan työnantajaorganisaatiolleen, asiakkaiden ja ammattietiikan näkökulmista tarkasteltuna voi käytännöksi tulla huonolaatuinen toiminta, mikä työnantajan taholta katsottuna on kuitenkin riittävän hyvää ja perusteltavissa olevaa. Mikäli sosiaalityöntekijät toteuttavat selontekovelvollisuuttaan asiakkaiden etua ajaen, edessä on ristiriitatilanne työnantajan kanssa; helpompaa on pysytellä byrokratiakeskeisenä ja asettua järjestelmän puolelle. Tämä ei kuitenkaan ole sosiaalityön ammattietiikan mukaista toimintaa. Sosiaalityö on syntynyt moraalisesta diskurssista ja on kannan ottamista ihmisten kohteluun ja yhteiskunnan vastuuseen heistä (Witkin 2003, 239). Sosiaalipolitiikan erityinen tehtävä on huolehtia siitä, että etujaan heikosti puolustavat ryhmät tulevat huomioituiksi. Sosiaalityössä tätä tavoitetta voidaan edistää rakenteellisen sosiaalityön keinoin, minkä kautta sosiaalityö profiloituu yhteiskuntapoliittiseksi toimijaksi ja voi vaikuttaa kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan. (Kananoja 2017b, 45–46.)

Sosiaalityöllä on kaksoismandaatti. Toisaalta se on organisaatiosta riippumaton yhteiskunnallinen ammatti, jolla on oma tehtävänsä, tietopohjansa ja osaamisalueensa. Se voidaan nähdä myös sosiaalipoliittisen järjestelmän välineenä. Näin nähtynä sosiaalityön tehtävä ja sisältö määrittyvät lainsäädännöstä ja järjestelmän sisältämistä etuuksista ja palveluista. Kun sosiaalityössä sitoudutaan ammatin etiikkaan, saattaa syntyä ristiriita sosiaalityön ja organisaation toimintatapojen välillä, kuten myös tutkielmani tapaus osoittaa. (Kananoja 2017a, 37–38.) Kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan vaikuttavat valtakunnallisen sosiaalipolitiikan rakenteet, mutta myös kuntien omat strategiat ja tavoitteet (Kananoja 2017b, 44). Tutkielmassani sosiaalityöntekijät ovat liikkeelle paneva voima Vantaan lastensuojelun tilanteen julkisuudessa puinnille ja sitä kautta muutosten aikaansaamisessa. Tekemällä rakenteellista sosiaalityötä sosiaalityöntekijöillä on mahdollisuus muokata,

vähentää ja poistaa tekijöitä, jotka vaarantavat kuntalaisten, tässä tapauksessa lastensuojelun asiakkaiden, hyvinvointia ja sosiaalityön toimintamahdollisuuksia.

Kunnissa tehtävän sosiaalityön haasteena on, että luottamushenkilöille ei muodostu siitä jäsentynyttä kuvaa. Kuntien päätöksenteossa keskiössä ovat kustannukset ja niiden seuranta, mikä ei kerro mitään sosiaalityöstä. (Saikkonen, Blomberg, Karjalainen & Kivipelto 2015, 28.) Rakenteellinen sosiaalityö on keskeinen väline vaikuttaa kunnalliseen sosiaalipolitiikkaan. Kun sosiaalityön kustannukset ovat poliittisessa puheessa keskiössä, sosiaalityön vaikuttavuuden esille tuominen – ja sitä kautta sosiaalityön olemassaolon turvaaminen – on oleellista. Vaikuttavuudella voidaan viitata esimerkiksi tehdyn työn vaikuttavuuteen ja yksilötason muutoksiin, toisaalta sen voidaan nähdä liittyvän esimerkiksi palveluiden taloudellisuuteen ja tuottavuuteen tai toiminnan laatuun. Sosiaalityön tekemisen näkökulmasta kyse voi olla laadusta, toimivuudesta ja hyödyllisyydestä. (Pohjola 2012, 10.) Pohjola, Laitinen ja Seppälä (2014, 289) toteavat rakenteellisen sosiaalityön elinehdon olevan tiedon tuottaminen asiakkaiden elinoloista, hyvinvoinnin vajeista ja ongelmien kasautumisesta. Sosiaalityö tarvitsee siis tutkimustietoa, jossa erilaiset lähestymistavat tuottavat tietoa eri näkökulmilta ja täydentävät toisiaan (Pohjola, Kemppainen & Väyrynen 2012, 351). Tutkimustiedolla on mahdollista vaikuttaa niin kuntapäätäjiin kuin muihinkin tahoihin.

Kuntapäätöksenteon perusajatuksena on, että viranhaltijat toimivat siinä kehyksessä, minkä päättäjät heille mahdollistavat. Tältä näkökulmalta tarkasteltuna arvovalinnat jäävät luottamushenkilöiden ja muiden päättäjien, kuten johtajien, tehtäväksi. Sosiaalityön tietoperustan on oltava vahva, jotta relevanttia tietoa on mahdollista välittää päättäjille päätöksenteon tueksi ja rakenteellinen sosiaalityö voi asettaa vaikuttamistyölleen omat painopisteensä. Haasteena on, että päättäjillä on jossain määrin tietoa käytettävissään mutta myös paljon päätettävää, mikä aiheuttaa aikapainetta. Kun aika ei riitä kunkin päätöksen perusteelliseen pohdintaan, päätösten tekemistä leimaa budjettivallan käyttö ja mutuntuma. Kunta demokraattisena yhteisönä menettää merkitystään ja kuntalaisen ihmisyyttä ja yksilöllisyys katoaa. Vaihtoehtona olisi nähdä kunta yhteisönä ja kuntalaiset voimavarana, jonka avulla on mahdollista saavuttaa parempi kunta ja parempi elämänlaatu. (Saikkonen, Blomberg, Karjalainen & Kivipelto 2015, 29–30.)

4.4 Lastensuojelu julkisuudessa

Medialla on sisäänrakennettu pyrkimys ajaa vallan vahtikoirana kansalaisten, "pienien ihmisten" etuja ja lujittaa siten yleisön luottamusta mediaan. Vastatoimijana media näkee usein organisaation, joka on itsekäs, kasvoton ja omia etujaan edistävä. (Kuutti 2008, 51.) Lastensuojelusta uutisoitaessa tämä näkyy siinä, että "pieni ihminen" esitetään byrokratian rattaissa pyörijänä, joka ei mahda suuremmille voimille mitään. Lastensuojelu on medialle kiinnostava aihe myös siksi, että sen toimintaan ja asiakaskuntaan kohdentuvat ongelmat ovat laaja-alaisia ja voivat siksi toimia esimerkkinä kuvaamaan tilannetta esimerkiksi valtakunnallisesti. (Mt., 71.) Wiio (2006, 36) katsoo asiaa toiselta näkökulmalta. Hänen mukaansa medioituneessa maailmassa media tablodisoituu eli noudattaa yhä enemmän iltapäivälehtien etiikkaa. Tapahtumat kuvataan pelkistetysti ja dramatisoituna siihen osallisten henkilöiden kautta. Wiion mukaan kyseessä ei ole kuitenkaan pienen ihmisen puolelle asettuminen, vaan ennemminkin pienen ihmisen riistäminen ja hyödyntäminen.

Lastensuojelusta käytävän keskustelun voidaan sanoa olevan medioitunutta. Medioituneessa lastensuojelukeskustelussa lakisääteisen vallankäytön valtuuksilla tehtävä työ saa usein negatiivisen sävyn ja työhön liitetään usein vallan väärinkäyttöä. Huomaamatta jää, että interventiot tuottavat myös positiivisia vaikutuksia. (Alhanen 2014, 4.)

Toimiva lastensuojelu -selvitysryhmän loppuraportissa (Kananaja 2013, 6) todetaan, että lastensuojelun kriittinen arviointi on lisääntynyt vuodesta 1970 lähtien. Arvioinnin kohteena ovat olleet ja ovat edelleen lastensuojelun tehtävät, toimintatavat, käytännöt ja resurssit. Lastensuojelua on median kautta esitetty toimintona, joka on kriisiytyvässä tilassa tai jo kriisissä. Tätä käsitystä tukevat sosiaalityöntekijät, jotka tuovat sosiaalityötä ja lastensuojelua esille usein epäkohtien ja kriisien avulla.

Kun jokin asia on kriisiytynyt, se herättää lukijakunnassa levottomuutta mutta myös uteliaisuutta. Esille nousevat lastensuojelun palvelujärjestelmän ongelmat, eivät niinkään lastensuojelun kyky ja mahdollisuudet toimia. Kriisiin sisältyy myös mahdollisuus: kriisiytyessään tilanne voi parhaimmillaan edistää palvelujärjestelmän toimivuutta. Toisaalta pitkittyessään kriisi hämmentää, aiheuttaa neuvottomuutta ja lisää halua vetäytyä tilanteesta. Tilanteeseen jääviä yhdistää se, että he liittyvät siihen oleellisesti eivätkä pääse

asemansa vuoksi siitä pois. Koska tulevaisuus on hämärän peitossa, tilanteessa yritetään selvittää päivä kerrallaan. (Bardy & Heino 2013, 13.)

Erityisen ajankohtaiseksi suuren yleisön kiinnostuksen ja julkisen keskustelun kohteeksi lastensuojelu nousee silloin, kun on tapahtunut jotain poikkeuksellista. Usein lastensuojelu nähdään mörkönä, joskus pelastajana, joskus joltain siltä väliltä. Kun lastensuojeluun liittyvä asia tuodaan esille mediassa, siitä tulee julkinen. Julkisuus on merkityksellistä, sillä sen kautta tieto asiasta tai ilmiöstä tulee näkyväksi ja voi saavuttaa laajankin yleisön tietoisuuden ja ymmärryksen siitä (Loseke 2010, 41). Loseke (mt., 51–69, 97–101) puhuu sosiaalisen ongelman kehysistä, joita ovat diagnostinen kehys (millainen ongelma on, mikä sen aiheuttaa), motivaatiokehys (miksi yleisön pitäisi olla siitä kiinnostunut) ja prognostinen kehys (mitä pitäisi tehdä). Kun tiettyyn sosiaalisen ongelmaan halutaan puuttua tuomalla se julkisuuteen, pelkät faktat eivät riitä, vaan niille täytyy luoda merkitys kehystämällä ne. Myös esille tuomisen ajoituksella ja kilpailevilla uutisaiheilla on merkitystä. Lastensuojelun edustajien julkisille kannanotoille on tilaisuus erityisesti silloin, kun julkisuudessa voidaan lastensuojelun tilaa lastensuojelun asiakkaan kohtaaman palvelujärjestelmähaasteen tai lapsiin liittyvän kriisin seurauksena. Ohessa voidaan pyrkiä tuomaan esille laajemminkin lastensuojeluun liittyvät näkökulmat ja myös haasteet.

Media vaikuttaa tietoon, uskomuksiin, arvoihin, sosiaalisiin suhteisiin ja sosiaalisiin identiteetteihin. Medialla on kyky tehdä asioista merkityksellisiä tavoilla, joilla se tuo niitä esille. (Fairclough 1997, 10.) Siksi rakenteellisessa sosiaalityössä mediaa voidaan hyödyntää keinona saada aikaan yhteiskunnallinen muutos (Tiitinen & Lähteinen 2014, 191). Tällainen tavoite oli myös niillä Vantaan kaupungin lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä, jotka kokivat julkisuuteen tulon vuonna 2014 olevan ainoa vaihtoehto vaikuttaa työyhteisössään vallinneeseen tilanteeseen. He kokivat, että laadukasta, riittävää sosiaalityötä ei ole mahdollista tehdä käytettävissä olevilla resursseilla, keinoilla eikä menetelmillä. Kun kunnan sisäiset vaikuttamispyrkimykset poliittisiin päätöksentekijöihin ja johtoon olivat epäonnistuneet, he toivat ongelmat julkisuuteen tavoitteenaan saada muutos aikaan sitä kautta. Jotta tutkielmani kohteena oleva mediajulkisuus mahdollistui, Vantaan kaupungin lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä oli motiivi tuoda asia julkisuuteen. Niissä sekoittuivat sisäinen ja ulkoinen motiivi. Työnteon näkökulmasta tarkasteltuna ulkoisessa motivaatiossa työtä ohjasi toivo paremmasta, ehkä jopa palkkio. Taustalla vaikuttivat myös velvoittavat tai pakottavat seikat: asioiden on muututtava, jotta lastensuojelu voi täyttää missionsa.

Sisäisessä motivaatiossa syyt lähtivät yksilöstä itsestään, heidän haluunsa saada muutos aikaiseksi. He kokivat työnsä tärkeäksi, mielekkääksi ja palkitsevaksi ja he tekivät sitä sen sisällön takia. (Ruohotie 1998, 37–38.)

5 AIEMMAT AIHEPIIRIN TUTKIMUKSET JA KESKEISIMMÄT LÄHTEET

Tutkielmani tapausta ei ole aiemmin tutkittu, mutta sosiaalityötä ja sen mediassa esillä olemista on tutkittu useissa aihepiiriä sivuavissa tutkimuksissa. Sosiaalityön pro gradu -tutkielmien kohteina ovat olleet erilaiset niin sähköisen kuin printtimedian tuottamat aineistot, kuten lehtiartikkelit, mielipidekirjoitukset ja uutissivustot sekä sosiaalisen median sivustot. Aiheina ovat olleet 2010-luvulla muun muassa Helsingin Sanomissa käyty julkinen keskustelu uudesta lastensuojelulaista (Naskinen 2010), Lapin Kansan uutisointi lasten seksuaalisesta riistosta (Nikupeteri 2010), 1980- ja 2000-luvuilla ehkäisevä lastensuojelu Helsingin Sanomien lastensuojelua koskevassa keskustelussa (Laulaja 2011), Helsingissä vuonna 2012 tapahtuneen 8-vuotiaan Eerika-tytön surmaan liittynyt uutisointi (Liikanen 2013) ja sosiaalityöntekijöiden Helsingin Sanomiin kirjoittamat lastensuojelua käsittelevät mielipidekirjoitukset (Kaisto 2017). Saarelainen (2010) on käsitellyt diskurssianalyttisessä tutkimuksessaan Aamulehden lastensuojelua koskevaa uutisointia. Lehtonen (2012) on tutkinut sosiaalityötä käsitteleviä sanomalehtikirjoituksia vuonna 2011 Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä näkökulmana mahdollisuus purkaa hiljaisuuden kulttuuri.

Sosiaalityön julkisuuskuvaa käsittelevien pro gradu -tutkielmien aiheina ovat olleet muun muassa sanomalehtikeskustelun luoma sosiaalityön julkisuuskuva (Arponen 2012), sosiaalityöntekijän julkisuuskuva mediassa (Hirvelä 2013), lastensuojelun mediavälitteinen julkisuuskuva (Degerlund 2015), Helsingin Sanomien lastensuojelusta rakentama julkisuuskuva (Pätiälä 2016), lastensuojelun julkisuuskuva: diskurssianalyysi lastensuojelusta julkisena palveluna mediassa (Hankaniemi 2015) ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden käsitykset lastensuojelun julkisuuskuvasta (Kempainen 2017).

Myös sosiaalisesta mediasta on tehty sosiaalityöhön liittyviä pro graduja. Aiheina ovat olleet muun muassa sosiaalisen median kohut lastensuojelun työntekijöiden näkökulmasta (Tenkanen 2015) ja netissä käytävä keskustelu lastensuojelusta ja tapaus Eerikasta (Harju-Koskelin 2015).

Sosiaalityöstä ja mediasta ei ole toistaiseksi tehty väitöskirjoja, jotka suoranaisesti liittyisivät tämän tutkielman aihepiiriin. Autto (2012) tarkastelee väitöskirjassaan Suomessa käytyjä päivähoitokeskusteluja esimerkkinä hyvinvointivaltion päämääristä ja vastuunjaosta

käytävistä tulkintakamppailuista. Hän soveltaa aineiston analyysissä greimasilaisessa semiotiikassa kehitettyä aktanttimallia ja pragmaattisten modaliteettien analyysia. Lunden (2011) on tutkinut mediaa ja modaalisuutta pro gradu -tutkielmassaan *Pragmatics of modality in British online newspaper discourse*. Jallinoja (2006) tarkastelee Perheen vastaisku -kirjassaan mediassa käytyä familisminäkökulmaista uutisointia ja selvittää, ketkä ja miten puolustavat perhettä julkisuudessa.

Rakenteellisesta sosiaalityöstä on tällä vuosikymmenellä tehty lukuisia pro gradu -tutkimuksia. Heinonen (2016) on tutkinut mielipidekirjoituksia rakenteellisen sosiaalityön välineinä. Kalliola (2017) on tutkinut rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuuksia lastensuojelussa. Hän toteaa yhteenvedossa, että rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisessa on paljon haasteita ja kehittämiskohteita, kuten toimimattomat rakenteet, vertikaalisen yhteistyön puute ja resurssien riittämättömyys. Hakalan (2015) mielenkiinto on kohdentunut siihen, millaisia lastensuojeluperheiden elämää vaikeuttavia rakenteellisia ilmiöitä voidaan tunnistaa lastensuojelun tuottamien asiakirjojen valossa, ja miten rakenteellisen sosiaalityön keinoin voitaisiin työskennellä näiden ilmiöiden helpottamiseksi. Baltzar (2013) on tutkinut rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuuksia aikuissosiaalityössä. Hänen tulostensa mukaan rakenteellisen sosiaalityön näkökulmia voidaan parhaiten toteuttaa sosiaaliaseman ja sosiaalityön palvelujen tasolla. Nilsenin (2016) mielenkiinnon kohteena on ollut rakenteellinen sosiaalityö Satakunnassa. Savolan (2016) tutkielmassa käsitellään rakenteellisen sosiaalityön toteuttamista edistäviä ja estäviä tekijöitä tietotyön näkökulmasta.

Rakenteellisen sosiaalityön osalta keskeinen teos on Pohjolan, Laitisen ja Seppäsen (2014) toimittama *Rakenteellinen sosiaalityö*. Siinä julkaistuista artikkeleista tutkielmani kannalta on erityisen kiinnostava Tiitisen ja Lähteisen (2014, 191–212) artikkeli Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana sosiaalityön johtamista ovat tutkineet pro gradu -tutkielmissaan Alonen-Kinnunen (2015), Löf (2012), Nevalainen (2008), Pyykönen (2013), Rehn (2012), Sippala (2014) ja Suomela (2010). Nevalainen (mt.) on tarkastellut dialogista vuorovaikutusta sosiaalityön johtamisessa, Rehn (mt.) sosiaalityön johtamista nyt ja tulevaisuudessa. Sippalan (mt.) mielenkiinnon kohteena on ollut sosiaalityön lähijohtaminen kunnan sosiaalitoimistoissa sosiaalisen tuen näkökulmasta. Hän toteaa tuloksissaan, että

lähiesimiestyössä on kehitettävää erityisesti vuorovaikutuksellisen tuen ja asiakastyössä syntyneiden tunteiden jakamisessa sekä säännöllisen palautteen, kiitoksen ja kannustuksen antamisessa. Suomelan (mt.) tutkielman kohteena on ollut ikääntyvien sosiaalityöntekijöiden työssä jaksaminen, mihin haastateltavat kokivat johtamisella olevan tärkeä merkitys. Alonen-Kinnunen (mt.) on tarkastellut osaamisen johtamista lastensuojelun sosiaalityössä toimialajohtajien näkökulmasta ja Pyykönen (mt.) johtavien sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Löf (mt.) on tutkinut sosiaalialan johtamista lähiesimiesten näkökulmasta. Aaltonen-Siivari (2016) on tarkastellut tutkielmassaan sosiaalityöntekijöiden työssä ilmeneviä vahingoittavia käytäntöjä ja kokemuksia. Tulosten perusteella niitä ilmenee eniten johtamisen puutteiden takia ja yhteistyötahojen kanssa työskenneltäessä.

Sosiaalityön johtamista sivutaan useissa tieteellisissä julkaisuissa ja teoksissa (mm. Törrönen, Hänninen, Jouttimäki, Lehto-Lunden, Salovaara & Veistilä 2016). Vain sosiaalityön johtamiseen painottuvaa tutkimusta on vähän, eikä siitä ole tehty väitöskirjoja. Aihepiiriä sivuaa Heikan (2008) väitöskirja, joka käsittelee sosiaali- ja terveysjohtajan työn sisältöä ja kompetensseja. Niirasen, Seppänen-Järvelän, Sinkkosen ja Vartiaisen (2010) teoksessa Johtaminen sosiaalialalla keskitytään sosiaalialan keskeisten voimavarojen ja monialaisuuden johtamiseen, mihin todetaan vaikuttavan monet talouden ja politiikan reunaehdot. Esille tuodaan hybridijohtamisen idea sosiaalialan johtamisen mahdollisuutena. Niiranen (2004) käsittelee sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti Januksessa sosiaalityön johtamisen vaatimuksia ja kvalifikaatioita. Rissasen ja Lammintakasen (2017a) Sosiaali- ja terveysjohtaminen -kirjassa tarkastellaan sosiaali- ja terveysalojen johtamista erityisesti kokonaisuuksien johtamisena ja palvelutuotannon rakenteiden hallinnassa.

Tutkielmani metodologian kannalta keskeisin teos on A. J. Greimasin (1980) Strukturaalista semantiikkaa, jonka Eero Tarasti on kääntänyt alkuperäiskielestä ranskasta suomeksi. Muita keskeisiä teoksia ovat Pekka Sulkusen ja Jukka Törrösen toimittama Semioottisen sosiologian näkökulmia (1997a) sekä Eero Tarastin Johdatus semiotiikkaan (1990) ja Esimerkkejä (1996). Merkityksellinen on myös Harri Veivon ja Tomi Huttusen teos Semiotiikka (1999).

6 METODOLOGINEN VIITEKEHYS

Tutkielmani lähtökohtana on, että kirjoitetun tekstin avulla rakennetaan sosiaalista maailmaa ja mahdollistetaan sen muuttuminen. Todellisuus rakentuu erityisesti kielenkäytön kautta. Semiotiikka on tiede, joka tutkii merkkejä, niiden tuottamista ja käyttöä. Merkkejä, esimerkiksi eleitä, kuvia, kirjoituksia, ääniä ja signaaleja, on kaikkialla ympäristössämme. Semiotiikka tutkii myös sitä, miten ihminen ajattelee merkeillä. Se tutkii kaikkea ihmisen tajuntaan ja tietoisuuteen kohdentuvaa viestintää ja siinä välittyviä merkityksiä, joita merkeillä tuotetaan inhimillisestä ja kulttuurisesta todellisuudesta. (Tarasti 1990, 5.) Vaikka semiotiikan kenttä on laaja, sen tapa tutkia ilmiöitä on yhtenäinen ja metodologia täsmällinen (mt., 66).

Greimasilaista semiotiikkaa kuuluu lingvistisen semiotiikan haaraan (Tarasti 1990, 8). Lingvistisen semiotiikan erityisen merkittävä hahmo oli Ferdinand de Saussure (1857–1923), jonka työhön perustuu strukturalistinen näkemys merkeistä. Saussuren mukaan kieli on merkkien ketjuista muodostuva järjestelmä. Merkki muodostuu merkitsijästä ja merkityksestä, eli äänestä tai siitä mielikuvasta, joka syntyy, kun kuulee tai näkee merkitsijän. (Lehtonen 2000, 59.) Saussuren mukaan kielestä on erotettavissa sosiaalinen osa (kielen järjestelmä tai kielisysteemi) ja yksittäisen puhujan kieleen tuoma vaihtelu (puhunnos). (Veivo & Huttunen 1999, 26.) Saussuren vaikutus on vahvasti näkyvässä Greimasin perustamassa niin kutsutussa Pariisin koulukunnassa (Tarasti 1990, 8).

Minkä tahansa ilmaiseminen puheen muodossa edellyttää semiotiikan näkökulmalta sitä, että puhuja (kertoja) kokee sen viestimisen arvoiseksi. Asiantilasta muodostuu puhujan ajatuksissa *propositio*, eli jotakin seikkaa, tapahtumaa tai asiantilaa ilmaiseva väitelause, jolle hän luo kielellisen vastineen. Proposition muotoiluun vaikuttaa puhujan (kertojan) oma suhde asiantilan osatekijöihin ja osallisiin. Sama asiantila ja *propositio* voi saada erilaisen kielellisen ilmentymän. (Kuiri 2012, 55.) Kielenkäyttö on egosentristä: ilman puhujan tietoista valintaa mitään lausetta ei sanottaisi. Lauseen merkityksessä ilmenevät myös puhujan henkilökohtaiset asenteet ja mielipiteet. Sama asiantila ja sen mukainen *propositio* voidaan esittää erilaisin kielellisin keinoin, jolloin totuusarvo ei sinällään muutu, mutta tarkka merkitys on erilainen. Tämä on puhujan tulkintaa, sillä hän kuvailee asiantilaa lähtemällä itsestään, omista lähtökohdistaan. Proposition muotoiluun, kuten

sananvalintoihin ja referenssin tarkkuuteen, vaikuttavat puhujan suhde asiantilaan ja sen osallisiin sekä viestinnän aika ja paikka (mt., 65–66.) Merkitys syntyy havainnon ja käsitteistyksen vastineeksi. Merkityksessä on aina mukana tulkinta, ihmisen oma panos. Ulkomaailma ei siis siirry suoraan kieleen, vaan välille tarvitaan tulkinta. (Mt., 86.)

Tästä taustasta kummuten tarkastelen tässä luvussa tutkielmani kannalta keskeistä metodologiaa. Kuvailen narratiivisen tutkimuksen ominaispiirteitä, avaan greimasilaisen generatiivinen kulun mallia erityisesti hyödyntämäni aktanttimallin osalta ja luon katsauksen modaliteetteihin. Esittelen tutkimusaineiston ja sen keruun keinot ja vaiheet. Lopuksi pohdin tutkielmani eettisyyttä.

6.1 Narratiivinen tutkimus ja narratologia

Narratiivisuuden käsitteistö on monimerkityksellistä ja sen käytössä on havaittavissa eri lähteissä eroavaisuuksia. Käytän tutkielmassani sitä terminologiaa, mikä on lähteistä saatavissa niitä arvottamatta tai arvioimatta. Kerronnallisessa eli narratiivisessa tutkimuksessa huomio on kertomuksissa, eli tarinan esittämisessä merkkien muodossa joko kielellisesti tai visuaalisesti, ja kertomisessa tiedon välittäjänä ja rakentajana (Heikkinen 2015, 151.)

Narratiivisessa tutkimuksessa (narrative analysis) tavoitteena on tuottaa uusi juonellinen kertomus tai useampia kertomuksia tai siinä tutkitaan narratiiveja (analysis of narrative), jolloin saadaan selville kertomuksissa esiintyviä teemoja tai luokituksia esimerkiksi henkilöhahmoista tai tapahtumapaikoista (Polkinghorne 1995, 12–13). Aineiston rakenteellisten, oleellisten piirteiden yhdistäminen tiivistettyyn juoneen auttaa vertailemaan sivumäärällisesti laajoja tekstikokonaisuuksia toisiinsa ja löytämään niitä yhdistäviä ja erottavia tekijöitä (Alasuutari 2014, 131). Tällainen tiivistetty, juonellinen alun ja lopun omaava synteesi, eräänlainen ydinkertomus ilmentää tarinan kulkua: mitä on tapahtunut ja millaisia toimijoita eli henkilöhahmoja siinä on. Juoni voidaan nähdä narratiivisena rakenteena, jonka avulla ihmiset voivat ymmärtää ja kuvailla tapahtumien ja valintojen välisiä suhteita. Eri toimijoiden toimintaa on helpompi ymmärtää, kun niitä on mahdollista peilata juonellisen ydinkertomuksen kulkuun. (Polkinghorne 1995, 6–8; Heikkinen 2015, 151, 154, 160.)

Narratiivisessa tutkimuksessa on erilaisia vaihtoehtoisia toteutusmuotoja, siis kerronnallisen tutkimusotteen erityismuotoja, kuten narratologia. Sen taustalla vaikuttavat kielen rakenteen tutkimus eli strukturalismi ja venäläinen formalistien koulukunta (Heikkinen 2015, 154). Strukturalismi korostaa struktuuria eli rakennetta (Veivo & Huttunen 1999, 26). Narratologia tutkii narratiivien olemusta, muotoa ja toimintaa. Se tutkii, mitä kaikkea vain narratiiveilla (kerronnoilla) on yhteistä ja mikä tekee ne toisistaan poikkeaviksi, sekä ottaa huomioon kyvyn tuottaa ja ymmärtää niitä. (Prince 1987, 85.)

Narratologisesti suuntautuneissa lähestymistavoissa, kuten Greimasin aktanttimallissa, huomio on kertomuksen rakenteissa: henkilöissä, tapahtumapaikoissa ja toimijoiden aikomuksissa (Heikkinen 2015, 154). Venäläisen kansanperinnetutkijan Vladimir Proppin näkemyksen mukaan kansansaduissa oli tietyt tunnistettavissa olevat vakioelementit (Hänninen 2015, 178). Antropologi, filosofi ja strukturalistisen metodologian keskeisen vaikuttajan Claude Lévi-Straussin näkemyksen mukaan Proppin satuanalyysin ongelmana oli se, että siinä ei tullut huomioiduksi kaikkien kulttuurien pohjalla oleva, vastakkaisille käsitteille perustuva syvärakenne. Syvärakenne löytyy tarinoista, joissa käsitellään kulttuurin sisäisiä jännitteitä. Semiootikko A. J. Greimas ei ollut tyytyväinen kumpaankaan näistä. Proppin kritiikin hän kohdisti siihen, että etsimisen kohteena ei ollut tarinan eli juonellisen merkityskokonaisuuden yleinen looginen rakenne eivätkä huomion kohteena olleet henkilöhahmojen väliset suhteet. Hän hyödynsi Lévi-Straussin syvärakenteiden analyysiä kehittäessään narratiivisen kielion, yleisen semioottisen teorian. Sen perusajatus on, että kaikki merkitykset muodostuvat tarinan logiikan mukaisesti. Proppin ja Lévi-Straussin näkemyksiä kehittelemällä Greimas niin ikään kehitti aktanttimallin. Greimasin mukaan tarinoista löytyy aktanttien joukko, joiden keskinäiset suhteet ovat kuvattavissa aktanttimallin avulla. Aktantit ovat kaikissa tarinoissa toistuvia suhdekategorioita (Korhonen & Oksanen 1997, 56–57.)

6.2 Greimasin generatiivisen kulun malli ja aktanttimalli

Käytin tutkielmani metodina soveltuvin osin Greimasin kehittelemää generatiivisen kulun mallia (kuvio 2). Strukturalistisesta kielitieteestä kehittyneen semiotiikan alaan kuuluva generatiivisen kulun malli sisältää kolme tasoa: semio-narratiivisen syvätason, semio-

narratiivisen pintatason ja diskursiivisen tason. Tekstin merkityksen muodostuminen nähdään siinä prosessina eli generatiivisena kulkuna. Kerronnallista tasoa tarkastelemalla on mahdollista vastata kysymykseen, mistä tekstissä puhutaan. Hyödyntämällä aktanttimallia ja narratiivista kaaviota voidaan selvittää tekstin ideologisointi ja tekstissä esiintyvien toimijoiden arvot. Diskursiivinen taso on puhetapa tai kieli, jolla tietty sosiaalinen käytäntö representoidaan tietystä näkökulmasta. Syvemmälle, perustason syntaksiin, päästään hyödyntämällä semioottista neliötä, jolloin on mahdollista tuoda esille myös piilevät, taustalla olevat arvot. (Veivo & Huttunen 1999, 73–74.)

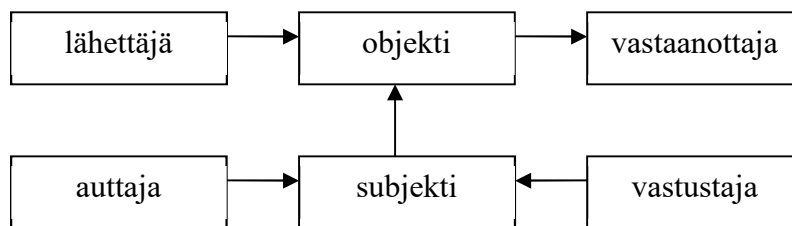
GENERATIIVINEN KEHITYSKAARI eli merkityksen tuottaminen			
		SYNTAKTINEN KOMPONENTTI (merkkien väliset suhteet)	SEMANTTINEN KOMPONENTTI (merkitykset)
Semio- narratiiviset rakenteet	syvätaaso	perussyntaksi - <i>semioottinen neliö</i>	perusemantiikka
	pintataaso (kerronnallinen eli narratiivinen taaso)	narratiivinen pintasyntaksi - <i>narratiivinen kaavio</i> - <i>myyttinen aktanttimalli</i>	narratiivinen semantiikka
Diskursiiviset rakenteet	diskursiivinen syntaksi - aktorisointi - temporalisointi - spatialisointi		diskursiivinen semantiikka - tematisointi - figuratisointi

KUVIO 2. Generatiivisen kulun malli (Greimas & Courtés 1982, 134; Schleifer 1987, 87).

Greimasin (1980) mukaan merkitykset ovat keskeistä tarinoiden analyysissä. Merkityksen rakenteiden näkyväksi tuleminen edellyttää kommunikaatiota, minkä avulla ilmaistaan tarinan sisältö. Kommunikaatio on valintojen tekemistä siitä, mitä merkityksiä tuodaan esille ja mitä ei. Kommunikaatiota on mahdollista havainnoida aktanttien eli toimijaroolien kautta. (Mt. 40–47.)

Kuviossa 3 on Greimasin kehittämä myyttinen aktanttimalli (Greimas 1980, 206). Aktanttianalyysissä tarkastellaan tarinan syvärakennetta. Siinä ollaan kiinnostuneita tarinan

juonta kantavista voimista eli aktanteista, jotka ovat usein henkilöitä, mutta voivat olla myös muita vaikuttavia voimia. Näiden aktanttien välisiä suhteita kuvataan aktanttimallin avulla. Keskeisin aktantti on subjekti, joka tavoittelee haluamaansa objektia; aktanttitarinan ydin muodostuu subjektin pyrkimyksestä ottaa haltuun objekti. Muut aktantit ryhmittyvät subjektin ja objektin ympärille. Lähettäjä on taho, joka saa subjektin tavoittelemaan objektia eli saa aikaan toiminnan asettamalla subjektin tehtävään tavoittelemaan objektia. Lähettäjä määrittää subjektin toiminnalle arvopäämäärät ja on subjektin toiminnan oikeuttaja ja motivoija. Jotta tavoite saavutetaan, mukaan astuu auttaja, joka toimii subjektin hyväksi. Auttaja edistää subjektin mahdollisuuksia ja kykyä suorittaa tehtävä ja saavuttaa objekti. Mukana on myös vastustaja estämässä ja hankaloittamassa tavoitteen saavuttamista. Toiminnasta ja tavoitteen saavuttamisesta hyötyy vastaanottaja. Malli perustuu aktanttien ristiriitaisille pyrkimyksille, joista aiheutuu tarinan jännitteisyys. (Tarasti 1990, 73–75; Korhonen & Oksanen 1997, 56; Veivo & Huttunen 1999, 74; Hänninen 2015, 178.)

KUVIO 3. Myyttinen aktanttimalli (Greimas 1980, 206).

Aktanttimallia ei pidä käsitellä eikä ymmärtää liian kirjaimellisesti, sillä sama toimija voi edustaa useita aktantteja. Sama aktantti voi toimia auttajana ja vastustajana esimerkiksi silloin, kun henkilö tavoittelee sairaudesta parantumista ja hän saa joitain, mutta ei kaikkia, tarvitsemiaan palveluja terveydenhuollosta. Aktanttien aikeet eivät ole välttämättä tietoisia, ja ne saattavat tulla lopulta esille jopa subjektille yllätyksenä. Aktanttien asemat eivät myöskään ole stabiileja, vaan ne voivat siirtyä aktantista toiseen tarinassa ilmenevien juonen käännteiden, kuten takaiskujen, haasteiden ja onnistumisten myötä. (Korhonen & Oksanen 1997, 56.) Toisaalta jokin aktantti voi puuttua kokonaan. Aktantit voivat myös olla elottomia objekteja tai abstrakteja, kuten esimerkiksi kunnan talous. (Hänninen 2015, 179).

Semiootikko Eero Tarasti (1996, 178–179) esittää havaintonaan, että aktanttimallista puuttuu oleellinen osa, jota hän kutsuu apu- tai sivuobjektiksi. Apuobjekti on usein

varsinaista objektia tärkeämpi väline, jonka avulla subjektilla on mahdollisuus saavuttaa objekti. Tarastin esimerkissä makeisvalmistaja Fazerin erilaiset suklaanappirullapatukat ovat apuobjekteja, markkinat on pääobjekti. Tutkielmani kannalta apuobjektin sisällyttäminen aktanttimalliin mahdollistaa subjektin kannalta niiden oleellisten välineiden tunnistamisen, mitkä edistävät objektin saavuttamista.

Huomionarvoista on, että Greimasin aktanttimalli, siinä missä muutkin käytettävät menetelmät, on apuväline, eikä siitä saa muodostua itsetarkoitus. Tekstistä löytyviä elementtejä ei voi pakottaa tiettyihin rooleihin. Aktanttimallin etuna on se, että sitä voidaan hyödyntää myös muihin kuin juonellisiin kertomuksiin. Tämä johtuu siitä, että toiminta, joka sisältää erilaisia päämääriä, keinoja ja esteitä, on mahdollista esittää kertomuksen muodossa, vaikka alkuperäiskertomus ei sellainen olisikaan. (Alasuutari 2014, 138–139.)

Koska aktanttimalli soveltuu kaikkiin teksteihin, se on hyödynnettävissä myös media-aineistojen analyysiin (Hänninen 2015, 179), ja soveltuu siksi myös tutkielmani aineiston analyysiin. Sen avulla voi tuoda esille tarinoissa rakentuvia merkityksiä purkamalla kertomukset aktanttimallin avulla, ja sijoittamalla näin havaitut eri toimijat edustamiinsa aktantiaalisiin rooleihin. Aktanttianalyysi ohjaa ja systematisoi tarinoissa esille tulevia merkityksiä ja niiden välisten suhteiden tarkastelua. Eri aktantiaalisia rooleja tarkastelemalla voidaan selvittää, millaiset suhteet niillä on ja millaista merkitysisältöä ne tuottavat. Aktanttimallin avulla on mahdollista pelkistää aineistosta nousevia havaintoja yhdistämällä ne havainnot, joilla on yhteisiä piirteitä tai nimittäjiä (Alasuutari 2014, 40). Jotta aktanttimalli on hyödynnettävissä, tarinassa esiintyvillä toimijoilla pitää esiintyä vastakkainasettelua, joka tutkijan on havaittava ja myös tulkittava. Ilman tutkijan tekemiä tulkintoja aktanttimalli ei tuota käsityksiä eri toimijoiden kielellisten jäsenysten kautta esille tuomista merkityksistä. Aktanttimallia hyödyntävä tutkija on siis paljon vartijana, jotta tutkimusongelman kannalta kaikki oleelliset yksityiskohdat on huomioitu ja sisälletty analyysiin ja myös tulkittu oikein.

6.3 Modaaliteetti ja pragmaattinen modaalisuus

Modaalisia verbejä ovat verbit, jotka ilmaisevat mahdollisuutta ja kykyä (esimerkiksi osata, pystyä, saattaa, taitaa, voida), välttämättömyyttä ja pakkoa (esimerkiksi joutua, pitää, täytyä)

ja luvallisuutta (esimerkiksi saada, sallia, suoda, suvaita) (Muikku-Werner & Savolainen 1999). Kielitieteessä modaalinen ilmaisee tapaa tai puhujan suhtautumista sanottavaansa (Suomisanakirja).

Greimas käyttää termiä modaliteetti kielellisistä ilmaisuista, jotka kuvaavat aktanttien välisiä suhteita siten, että ne ovat tarkasteltavissa yleisen semantiikan alueella. Modaliteetin avulla voidaan analysoida merkityksen dynaamista rakentumista. Kukin aktantti on varustettu modaliteetilla, joka kuvaa aktanttien välisten suhteiden motivoitumista ja aktanttien suhtautumista toimintaan tai tilanteeseen; aktantit saavat siis erilaisia modalisointeja. Pariisin koulukunnan semiotiikan, minkä yksi perustaja oli Greimas, mukaan modaliteetteja on kuusi. Tahtomisen (*vouloir*) modaliteetissa subjekti tavoittelee objektia ja tämä halu (*désir*) saa aikaan toiminnan. Tahtomisessa on tahtoa, mutta ei voimista. Voimisen (*pouvoir*) modaliteetissa subjektilla on auttaja tai vastustaja, joka joko edistää tai estää subjektin tahdon toteuttamista. Voiminen liittyy jonkun asian toteuttamistapoihin ja toimintatapoihin, jotka tekevät mahdolliseksi toiminnan tai teon. Se on kyky toimia tilanteen edellyttämällä tavalla, mikä ei kuitenkaan ole aina mahdollista. Tietämisen (*savoir*) modaliteetissa objekti nähdään lähettäjän ja vastaanottajan välisenä viestinä. Tietämisessä kyseessä on tietoisuus omista osaamisen rajoista ja sen tuomista rajoitteista tahdon toteuttamisessa. Täytymisen (*devoir*) modaliteetti näkyy toiminnassa ja käyttäytymisessä, ja siihen liittyy harkitsemisen ulottuvuus. Lisäksi on olemisen (*être*) modaliteetti ja tekemisen (*faire*) modaliteetti. (Tarasti 1990, 73–75; Tarasti 1996, 181–182; Sulkunen & Törrönen 1997b, 83–90; Veivo & Huttunen 1999, 75.)

Hyödynnän tutkielmassani Sulkusen & Törrösen (1997b, 83–90) määritelmän mukaista pragmaattista modaalisuutta, mikä määrittelee toimijoiden välisiä suhteita tai suhde voidaan johtaa niistä. Niiden avulla on mahdollista selvittää tarinoiden merkitys- ja arvomaailmaa hallitsevat ryhmät. Pragmaattiseen modaalisuuteen kuuluvat haluaminen (tahtominen), täytyminen, kykeneminen ja osaaminen. Ne ovat modaalisia ryhmiä, koska niihin kuhunkin voidaan liittää niiden erilaisiin aspekteihin liittyviä ilmauksia. Esimerkiksi sosiaalityöntekijän tiedot ja taidot (*osaaminen*) voidaan yhdistää lastensuojelun tarkoituksenmukaiseen toimivuuteen, ja siitä syystä heille täytyy antaa (*täytyminen*) asianmukaiset mahdollisuudet ja resurssit toimia (*kykeneminen*).

Törrösen (1995, 45–47) mukaan pragmaattiset modaliteetit tuottavat teksteissä arvoja ja ilmaisevat tekstissä kuvattujen toimijoiden välisiä sosiaalisia suhteita. Niitä tarkkailemalla voidaan tehdä näkyväksi, millaiset suhteet ja arvot kehystävät teksteissä kuvattua maailmaa. Pragmaattiset modaliteetit "tuottavat kuvatulle maailmalle inhimillistä kytöä, pilkettä ja paloa kvalifioimalla tekemisen tai olemisen lausumia". Täytymisen modaalinen ryhmä viittaa deonttisiin määreisiin, kuten pakon, kiellon, luvanvaraisuuden, käskyn, velvoitteen, sallitun ja valinnaisen ilmauksiin. Haluamisen modaalisessa ryhmässä on ilmauksia, joissa tekemistä tai olemista määrittä halu, (into)himo, tahdon tai tahdottomuuden eri asteet. Kykenemisen modaalinen ryhmä ilmentää tilannekohtaisia fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia ja teknisiä resursseja toimia. Osaamisen modaalinen ryhmä ilmentää asiantuntijuutta ja ammatillista pätevyyttä, kompetenssia. Näiden modaliteettien tarkastelu antaa mahdollisuuden tuoda esiin tekstin arvomaailman ja tapoja, joilla aktantit suhtautuvat siihen. Niiden avulla on mahdollista analysoida aktanttien kehittymistä, ja niissä tarinan edetessä tapahtuvia muutoksia. Mielenkiintoisia modaliteetteja tutkimalla ratkeavia kysymyksiä ovat esimerkiksi, mikä taho velvoittaa subjektin toimimaan ja miten se tulee esille tekstissä, millaisia modaalisia ominaisuuksia toimijoilla on ja miten ne kehittyvät tarinan edetessä. (Veivo & Huttunen 1999, 75.) Greimasin aktanttimalli tukee hyvin tekstistä piirtyvien modaalisten suhteiden tunnistamista.

Semiotiikassa asiaa tarkastellaan aina subjektin kannalta. Subjektin täytyminen, velvoite tehdä jotain, on toiminnan käynnistävä ja puitteistava tekijä. Tarinoissa sen ilmentäjä on yleensä lähettäjä, joka velvoittaa subjektin toimimaan. Subjektin ja objektin suhteessa erityistä painoarvoa saavat haluaminen ja tahtominen. Halun osalta on hyvä tiedostaa, mikä antaa sille oikeutuksen tai mikä motiivi suuntaa sitä kohteeseensa. Auttajat ilmentävät, mitkä ovat ne kykenemisen ja osaamisen kunnialliset keinot, joilla päämääriä voi ja kannattaa tavoitella. Vastustajat tuovat esille, mistä esteistä subjektin on selvittävä tavoittaakseen objektin ja millaisia keinoja siinä ei voi käyttää. (Törrönen 1997, 225–226.) Modaalisuuden näkökulmasta lähettäjä siis ilmentää täytymisen modaalista ryhmää, auttaja korostaa subjektin kyvykkyyttä, jota puolestaan vastustaja koettelee. Subjektin ja objektin suhteessa keskeistä on subjektin haluaminen objektin saavuttamiseksi. (Törrönen 1995, 46.)

6.4 Aineisto ja sen kerääminen

Analyysini käynnistyi niiden medioiden määrittelyllä, joiden avulla oli mahdollista saada tietoa tutkimuskysymyksiini vastaamiseksi. Keräsin tutkimusaineistoni journalistisen etiikan mukaisesti toimivista, suurelle yleisölle kohdennetuista pääkaupunkiseudun (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen) levikiltään suurimpien sanomalehtien julkaisemista jutuista. Tällaisia medioita ovat valtakunnallinen sanomalehti Helsingin Sanomat, paikallislehdet Vantaan Sanomat, Länsiväylä ja Helsingin Uutiset sekä iltapäivälehdet Iltasanomat ja Iltalehti, joiden verkkosivustoilla julkaistut jutut muodostivat suurimman osan tutkimusaineistostani. Lisäksi otin tarkasteluun valtamedian edustajana Yleisradion verkkouutissivuston yle.fi ja kaupallisen mediakanavan MTV3:n verkkouutissivuston. Tutkimusaineiston rajausta näihin paikallisiin ja valtakunnallisiin medioihin oli perusteltua, koska asia kiinnosti erityisesti paikallisesti, mutta se ylitti mielenkiintoisen aihepiirinsä vuoksi myös valtakunnallisen uutiskynnyksen.

Keräsin aineiston edellä mainittujen medioiden verkkosivustoilta. Tämän päivän sanomalehdet on ymmärrettävä kokonaisuutena, johon kuuluvat painetun lehden lisäksi digitaalinen lehti ja sen verkkosivuston palvelut; kehittämissuuntana on digi edellä -periaate. Digitaalisen verkkojulkaisemisen myötä uutisvälityksestä on tullut ubiikkia, jatkuvasti päivittyvää ja läsnä olevaa. (Jyrkiäinen 2017, 112–113.) Tutkielmani kannalta päivittymisellä oli merkitystä, sillä mahdolliset printtilehden virheet oli voitu korjata verkossa julkaistuissa jutuissa. Niihin oli saatettu lisätä myöhemmin myös uutta tietoa.

Käytin aineiston haussa hakusanoina yksin ja erilaisin yhdistelmin lapsi, nuori, politiikka, yhteiskunta, lastensuojelu, lastenhuolto, lastensuojeluilmoitus, Talentia, sosiaalipalvelut, sosiaalityö, sosiaalityöntekijä, sosiaalipolitiikka, sosiaalihuolto, sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta, Vantaa, lapsiasiavaltuutettu, eduskunnan oikeusasiamies ja aluehallintavirasto. Tutkielmassani hyödyntämälläni medioilla oli pääsääntöisesti heikkotasoiset hakukoneet, minkä vuoksi oli perusteltua käyttää näin laajaa hakusanastoa. Varmistaakseni haun kattavuuden käytin hakusanoista myös muita kuin sanan perusmuotoa.

Hyödyntämäni aineisto on julkinen ja kenen tahansa saatavilla, eikä sen käyttö edellyttänyt tutkimuslupaa. Keräsin aineiston tammikuun lopussa 2018. Kävin ensin läpi kunkin edellä

mainitun median julkaisemat, hakusanoilla löytyvät verkkouutiset vuodesta 2010 alkaen, minkä jälkeen pystyin ajoittamaan tutkielmani kannalta oleelliseksi ajanjaksoksi vuodet 2014–2017. Aineistoni lopulliseksi aikaikkunaksi tarkentui 18.10.2014–31.12.2017 havaittuani, että se kattoi kaikki Vantaan lastensuojelun kriisiin liittyvät tapahtumat ja niistä julkaistut jutut. Sisällytin aineistooni kaikki ammattitoimittajien kriisistä kirjoittamat, verkossa julkaistut kirjalliset jutut sekä toimituksen editoimat ja julkaisemat kriisiin liittyvät mielipidekirjoitukset. Näin toimimalla aineistoksi valikoitui 77 juttua (taulukko 1; liite 1). Näistä 8 oli tutkielmani kohteeseen liittyvää toimituksen tarkistamaa ja julkaisemaa mielipidekirjoitusta, 2 pääkirjoitusta ja 1 toimituksen edustajan kirjoittama kommentti.

TAULUKKO 1. Analysoitujen juttujen määrä medioittain (n = 77).

Media	Analysoidut jutut (kpl)	Huomioitavaa
Helsingin Uutiset	4	
Helsingin Sanomat	30	Lukumäärään sisältyy 7 mielipidekirjoitusta, 2 pääkirjoitusta ja 1 toimituksen kommentti
Iltalehti	3	
Iltta-Sanomat	5	Lukumäärään sisältyy 1 toimituksen kommentti
Länsiväylä	2	
MTV3 Uutiset	4	
Vantaan Sanomat	21	Lukumäärään sisältyy 1 mielipidekirjoitus
Yle.fi	8	

Kun verkkosivustosta löytyi tutkielman aihepiiriin kuuluva juttu, saatoin sen käsiteltävään muotoon kopioimalla sen tekstinkäsittelyohjelmaan luomaani tiedostoon muiden samasta mediasta kopioitujen juttujen jatkeeksi julkaisuaikajärjestyksen huomioiden. Sen jälkeen yhdistin kaikista medioista keräämäni jutut ajallisesti eteneväksi jatkumoksi samaan tiedostoon. Siten sain tarkan käsityksen kerronnan ja tapahtumien etenemisestä ja pystyin havainnoimaan paremmin toimijoiden toimia eri ajankohtina. Hyödyntämäni aineisto osoittautui riittäväksi, sillä juttujen sisällöt alkoivat muistuttaa toisiaan analyysin edetessä. Tietyn pisteen jälkeen ei enää ilmennyt tutkielman kannalta uutta tietoa; aineisto oli kylläntynyt (Eskola & Suoranta 1998, 62).

Aineiston osalta on huomioitava, että Vantaan Sanomia, Länsiväylää ja Helsingin Uutisia julkaisee Keskisuomalainen-konserniin kuuluva Etelä-Suomen Media Oy, mikä selittää

samansisältöisten juttujen tuottamisen kaikkien näiden medioiden käyttöön ja julkaistaviksi 11.4.2016 ja 30.9.2016. Muuten juttujen tuotanto oli tarkasteluajanjaksolla toimituskohtaista.

6.5 Aineiston analyysi

Aineiston keräämisen jälkeen siirryin sen analysointiin, mikä käynnistyi perinpohjaisella tutustumisella aineistoon. Keskistyin tutkimaan ainoastaan jutun muotoon kirjoitettuja tekstejä, en niihin liittyviä kuvia, grafiikkaa tai infolaatikoita. Analysoimani jutut olivat pituudeltaan hyvin erilaisia. Lyhyimmissä oli noin 100 sanaa, pisimmässä runsaat 700 sanaa. Kaikkien analysoitujen juttujen yhteenlaskettu sanamäärä oli noin 25 700, joista Helsingin Sanomien julkaiseman tekstin määrä oli hieman yli 40 prosenttia ja Vantaan Sanomien runsas viidennes.

Lähestyin Vantaan lastensuojelua kohdannutta kriisiä kamppailuna siitä, millaisena lastensuojelussa tehtävä työ näyttäytyi mediassa ja millaisia reunaehtoja sillä oli. Huomioni oli erityisesti siinä, miten eri toimijat ottivat erilaisia rooleja ja millaisia tulkintoja he esittivät tilanteesta. Koska kyse oli nimenomaan tulkinnosta, hyödynnettävän menetelmän oli mahdollistettava tulkintojen tutkiminen. Tämä oli mahdollista hyödyntämällä strukturalistisen semiotiikan piirissä kehitettyä aktanttimallia ja pragmaattisten modaliteettien analyysiä. Aktanttimallin soveltuvuutta puolsi se, että sen avulla oli mahdollista analysoida kokonaisina tarinoina eri medioiden julkaisemia yksittäisiä juttuja siten, että riittävä tarkkuus on kuitenkin mahdollista saavuttaa. Vaikka yksittäiset jutut eivät sinällään olleet juonellisia kertomuksia, niistä oli tunnistettavissa greimasilaista aktanttimallia noudattava argumentaatorakenne: toiminnalla oli päämäärä eli tavoite, johon kohdistuu sitä edistäviä ja estäviä seikkoja.

Koska narratiivisessa analyysissä on mahdollista muodostaa tyyppi- tai ydinkertomus tai -kertomuksia, työstin eri medioista yhdistämstäni aineistosta pelkistetyn ydinkertomuksen helpottaakseni laajan tekstimassan hallintaa ja analyysiä. Luin primääriaineiston lukuisia kertoja läpi muodostaakseni ajallisesti menneestä nykyisyyteen etenevän juonitiivistelmän, josta muodostui ydinkertomus. Huomioni kohdistui erityisesti niihin asioihin, jotka sisälsivät juonen kulun kannalta keskeisiä seikkoja ja joiden avulla erillisistä jutuista oli

mahdollista tuottaa juonellinen kertomus. Tärkeintä analyysissä oli tapahtumien kulku, ei se, miten paljon tietyt juonen käänneet tai tietyt henkilöt saivat julkisuudessa näkyvyyttä. En ottanut vapauksia tulkinnan suhteen, vaan pyrin tuomaan juonenkäänneet neutraalisti esille siten, kuin toimittajat olivat tuoneet niitä jutuissaan esille. Ydinkertomus mahdollisti tilanteen kokonaiskuvan muodostamisen. Toisaalta ydinkertomuksesta katosi yksityiskohtia, koska kertomuksen kulun monitasoisuutta ja moninaisuutta ei ollut mahdollista tuoda esille ilman, että kertomus olisi lähtenyt polveilemaan ja pidentymään merkittävästi.

Jotta sain käsityksen aktanttimallissa ja pragmaattisista modaliteeteissa ajan kuluessa tapahtuvista muutoksista, jaoin tarkasteluajanjakson ja myös ydinkertomuksen ajallisesti kolmeen osaan: vuodet 2014–2015, vuosi 2016 ja vuosi 2017. Näin oli mahdollista saada esille kertomuksen kulun kannalta kunkin ajanjakson olennaisimmat asiat sekä toimijoissa tapahtuneet muutokset. Vuodet oli perusteltua jaksottaa näin, sillä niistä kukin muodosti yhden selkeän kokonaisuuden: aluksi tilanne kriisiytyi, sitä seurasivat aluehallintoviraston moitteet, minkä jälkeen lastensuojelun toimintaedellytyksiä pyrittiin kehittämään ja parantamaan. Ydinkeromusta työstäessäni etsin samalla aktantteja, jotka tein näkyväksi kirjaamalla ne aktanttimalliin. Aktantit tunnistettuani luin vielä kertaalleen tutkimusaineiston läpi, jotta poiminnasta ei jäänyt pois aktantteja, eikä niihin oleellisesti liittyvää sisältöä.

Koska aktanttimalli ei kertonut mitään siitä, miksi siihen sijoittamani toimijat toimivat siten kuin toimivat, hyödynsin aktanttimallien työstämisen jälkeen pragmaattisten modaliteettien analyysiä. Niiden avulla oli mahdollista analysoida merkityksen dynaamista rakentumista sekä kuvata aktanttien suhtautumista tilanteeseen ja niiden välisten suhteiden muodostumista. Toimittajille lausumia eli selontekoja tilanteesta antoivat henkilöt, joita nimitin toimijoiksi. Lausujat toivat kielen avulla esiin valintojensa ja arvojensa lisäksi myös ympäröivän kulttuurin, yhteiskunnan ja sen instituutioiden valintoja ja arvoja (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 18). Pragmaattisten modaliteettien analyysillä oli siis mahdollista tuoda esille juttujen sisältämiä arvomaailmoja, toimintatapojen arvottamista, velvollisuuksien määrittelyä sekä aktanttien tapoja suhtautua niihin. Niiden avulla oli mahdollista selvittää aktanttien välisistä suhteista esille tulevia pakkoon, haluun, kykyyn ja osaamiseen liittyviä ulottuvuuksia ja vertailla niitä. (Veivo & Huttunen 1999, 75.)

Analyysin edetessä jouduin luopumaan alkuperäisestä ajatuksestani, että olisin sisällyttänyt analyysiini vain haastateltujen henkilöiden suorat sitaatit. Toimitukselliseen työhön kuuluu haastateltavien siteeraamisten lisäksi lausuntojen avaaminen tekstimuotoon siten, että haasteltavan tuottama suullinen tai kirjallinen informaatio sisällytetään leipätekstiin. Tällaisten tekstien huomioimatta jättäminen olisi kaventanut merkittävästi mahdollisuuksiani vastata mahdollisimman tarkasti tutkimuskysymyksiin.

Avaan analyysiäni kokonaisuudessaan enemmän luvussa 7.

6.5 Tutkielman eettisyys

Media muodostaa ja muokkaa maailmankuvaa. Siksi median etiikka on merkityksellistä eikä ole yhdentekevää, millaista sisältöä media tuottaa ja millaisin keinoin. Vaarana on, että median tuottama kuva esimerkiksi jostain asiasta on yksipuolista ja asenteellista tai että tiedot on hankittu ja julkaistu eettisesti kestävämmällä tavalla. Mediasisällön takana on aina ihminen, tässä tutkielmassa valtaosin toimittajat. Suomessa toimittajien työn tekee mahdolliseksi sananvapaus, ja heitä ohjaa Julkisen sanan neuvoston ammatillinen eettinen ohjeistus (http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/). Julkisen sanan neuvosto on eräänlainen median moraalinvartija. Se antaa lausuntoja journalistisen aseman väärinkäytöstä ja huomautuksen silloin, jos media on neuvoston mielestä rikkonut hyvää journalistista tapaa.

Julkisen sanan neuvoston ammatillisessa eettisessä ohjeistuksessa on keskeistä oikean, totuudenmukaisen tiedon välittäminen. Missä määrin tutkielmani juttuja kirjoittaneet toimittajat ja heidän kauttaan jutuista muodostunut kuva Vantaan lastensuojelusta edustaa todellisuutta, on kuitenkin mahdotonta arvioida. Toimittajat ovat tehneet lukijoiden puolesta muun muassa tasapuolisuuteen, puolueettomuuteen ja objektiivisuuteen liittyviä valintoja, jotka vaikuttavat tapauksesta muodostuvaan todellisuuskuvaan. Mahdotonta on myös tietää, millaisista eettisistä lähtökohdista käsin toimittajat ovat työstäneet juttujaan. Muita vastausta vaille jääviä kysymyksiä on lukuisia: esimerkiksi kuinka kriittisesti toimittajat ovat suhtautuneet lähteisiin, kuinka hyvin he ovat tarkistaneet asiatiedot ja onko heillä ollut henkilökohtaisia intressejä, jotka ovat vaikuttaneet sisältöön.

Toimituksellisen työn etiikkaan kuuluu, että haastateltaville kerrotaan, missä mediassa ja yhteydessä heidän antamia tietoja ja lausuntoja käytetään. Tutkielmani eettisyyttä tarkasteltaessa arvokasta on se, että kukin tekstin sisällön tuotantoon osallistunut haastateltava oli ilmaissut itseään toimittajalle vapaaehtoisesti tai yksilö oli tuottanut mielipidekirjoituksensa itse. Mikäli toimittajat noudattivat Julkisen sanan neuvoston ammatillista eettistä ohjeistusta, jokaisella haastateltavalla oli ollut mahdollisuus tarkistaa omat sitaattinsa ennen jutun julkaisemista. Heillä oli siis ollut mahdollisuus vaikuttaa juttujen sisältöön näiltä osin. Nimettöminä julkisuuteen lausuntoja antaneiden sosiaalityöntekijöiden osalta toimittajat huolehtivat heidän anonymiteettisuojastaan. Kääntäen: koska eri osapuolet olivat käyneet mediavälitteistä keskustelua vapaaehtoisesti julkisuudessa ja saaneet näkyvyyttä näkökulmilleen ja kannanotoilleen, tutkielmassani ei ollut tarvetta huolehtia luottamuksellisuuden säilyttämisestä eikä anonymiteettisuojasta. Annoin tutkielmassani haastateltujen tuoda esille oma äänensä siinä muodossa, kuin toimittaja oli ne kirjannut. En myöskään muuttanut tapauksen tapahtumien kulkua tai toimittajien antamia tietoja siitä.

Tutkielmani haasteena on, että haastateltava voi kokea, että hänen antamansa lausunnon analysointi tai ylipäätään koko Vantaan lastensuojelun tilanteen esille tuominen tämän tyyppisenä tutkielmana on loukkaavaa. Tutkielmani käsittelee synkkää aihetta, yksittäisen kunnan lastensuojelun ajautumista kriisiin ja sitä myötä julkisuuteen, mitä ei voi kuitenkaan pitää yleistettävänä tilana. Lastensuojelussa tehdään hyvää ja arvokasta, asiakkaita monin tavoin hyödyttävää työtä, mikä jää tämän tutkielman tarkastelualueen ulkopuolelle. Tutkielmani aiheen tutkiminen oli kuitenkin perusteltua, sillä lastensuojelun palvelujärjestelmän pitää toimia laadukkaasti ja tavoitteellisesti, jotta se voi toteuttaa tehtävänsä, edistää lapsen kehitystä ja kasvua ja tukea vanhempia kasvatustehtävässä. Toimimaton palvelujärjestelmä on uhka lastensuojelun olemassaololle ja lapsen edun toteutumiselle.

7 TAPAUS VANTAAN LASTENSUOJELU MEDIASSA VUOSINA 2014–2017

Kuvaan tässä luvussa tutkielmani aiheen keskeisimmät tapahtumat siten, että jaan ne vuosille 2014–2015, 2016 ja 2017. Esitän kunkin ajanjakson osalta ensin sen ydintarinan ja aktanttitarinan, ja sen jälkeen esiin nousevat pragmaattiset modaliteetit. Valitsin esimerkeiksi tapahtumien kulun kannalta keskeisimmät jutut, joissa pragmaattiset modaliteetit tulivat parhaiten esille. Koska jutut olisivat kokonaisuutena vieneet tarpeettoman paljon tilaa eivätkä olisi alkuperäisessä muodossaan tuoneet lisäarvoa, poistin tarpeettomat tekstinosat. Poistetut tekstinosat merkitsin kolmella pisteellä. Merkitsin havaitsemani modaliteetit lukemisen helpottamiseksi tekstiin tai sulkeisiin kursiivilla korostettuina. Mikäli tyypistetyistä tekstinäytteistä ei käynyt ilmi henkilö tai muu asiayhteys, lisäsin sen hakasulkeisiin. Medioihin kohdentuvat lähdeviittaukset löytyvät liitteestä 1.

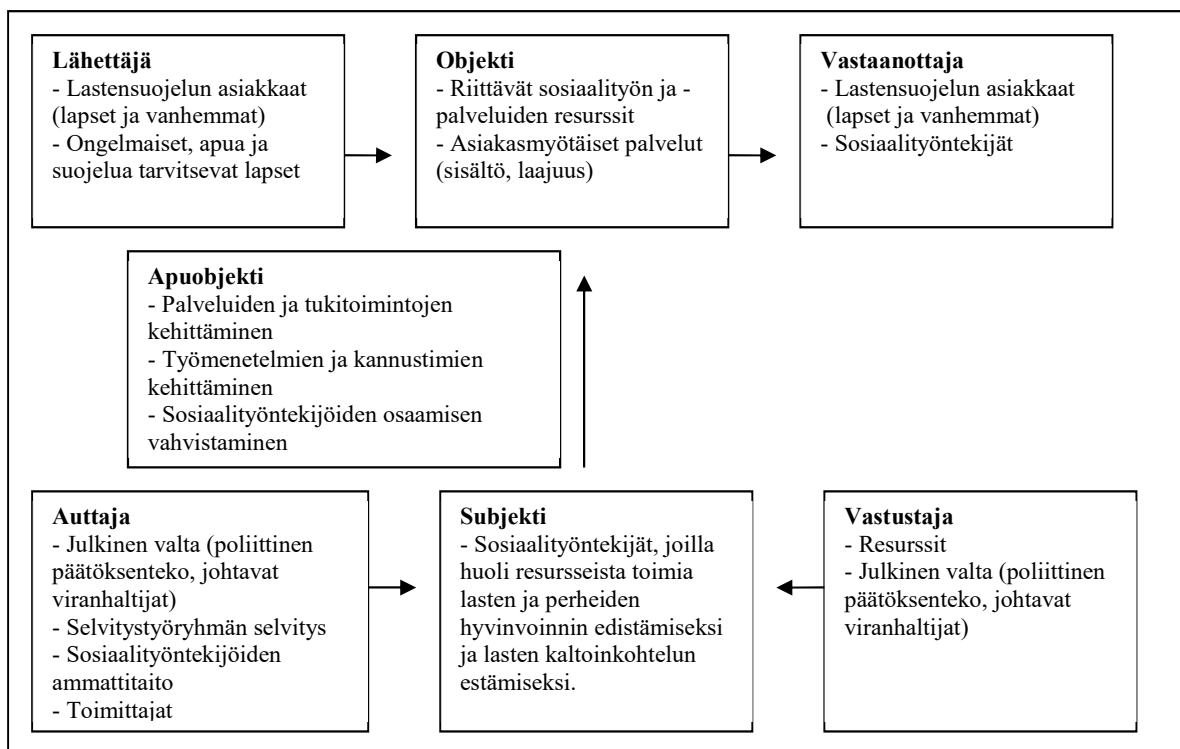
7.1 Vuodet 2014–2015 – tilanne kriisiytyy

Vantaan lastensuojelun ongelmat nousivat lokakuussa 2014 pääkaupunkiseudulla julkisuuteen. Vantaan Sanomat uutisoi 18.10.2014 Korso-Koivukylän lastensuojelun tilasta, jossa työntekijäpula hidasti lastensuojelun toimintaa. Seuraavalla viikolla Helsingin Sanomat uutisoi Vantaan lastensuojelun tilasta kertomalla, että vasta 37:s lastensuojeluilmoitus johti toimenpiteisiin (HS 24.10.2014a; HS 24.10.2014b).

Valtakunnallisen mediajulkisuuteen Vantaan lastensuojelu päättyi marraskuussa, jolloin viisi sen työntekijää kertoi nimettömänä Helsingin Sanomissa, että työ oli niin kuormittavaa, että he pelkäsivät kiireen pahimmillaan johtavan jopa lapsen kuolemaan (HS 4.11.2014a; Iltalehti 4.11.2014; Ilta-Sanomat 11.4.2016; MTV.fi 4.11.2014). Työntekijöiden mukaan yhden työntekijän vastuulla saattoi olla noin 90 lasta vuodessa. Sen lisäksi he huolehtivat sijoitetuista lapsista, jälkihuollosta ja lastensuojelutarpeiden selvityksistä. Julkisuuteen tuloa he perustelivat sillä, että poliitikot ja esimiehet eivät ymmärtäneet tilanteen hälyttävyyttä. Peruspalveluministeri Susanna Huovinen otti kantaa asiaan toteamalla, että lastensuojelun tilanne oli paikoin kohtuuton. Hän esitti ihmetyksensä siitä, että Vantaan virkamiehet olivat kieltäneet työntekijöitä puhumasta ongelmista etenkin medialle. (HS 5.11.2014, 6.11.2014.)

Vantaan kaupunginhallitus päätti pyytää lastensuojelun tilanteesta selvityksen (Vantaan Sanomat 5.11.2014a, 5.11.2014b). Vantaan kaupunginvaltuutettu Jussi Saramo (vas) toi esille Helsingin Sanomien mielipidepalstan kirjoituksessaan 6.11.2014, että tilanne ei ole uusi: sosiaalityöntekijät, asiakkaat ja perhekodit olivat kertoneet samaa viestiä jo vuosia. Hänen mukaan, kun asia oli otettu valtuustossa esille, ongelmat oli kielletty.

Tammikuussa 2015 Vantaan perhepalveluiden johtaja Maritta Pesonen totesi Helsingin Sanomissa, ettei Vantaan lastensuojeluun esitetty lisää työntekijöitä. Lastensuojelun tilanteesta tehdyssä selvityksessä ehdotettiin, että tehtäväkohtaisia palkkoja voitaisiin tarkentaa verrattuna lähikuntiin ja antaa palkallista vapaata sosiaalityön opintojen viimeistelyyn. Selvityksessä todettiin, että sosiaalityön aloituspaikkoja pitäisi lisätä Helsingin yliopistossa. Vaadetta perusteltiin sillä, että työntekijät vaihtuivat lastensuojelussa usein ja muodollisesti päteviä sosiaalityöntekijöitä oli liian vähän. (HS 23.1.2015, 24.1.2015.) Lastensuojelun avohuolto otettiin erityishuomion kohteeksi, koska sen henkilöstötilanteen todettiin olevan huolestuttavin (Vantaan Sanomat 23.1.2015). Apulaiskaupunginjohtaja Jukka T. Salminen kertoi, että lisätalousarvioesitys lastensuojelulle laadittiin heti, kun sosiaalihuoltolain vaikutukset olivat selvillä ja kaikki tarpeet koottu (Vantaan Sanomat 29.1.2015).

KUVIO 4. Vuosina 2014–2015 mediassa julkaistujen Vantaan lastensuojelun kriisiä käsittelevien juttujen sisältämä aktanttitarina.

Juttujen perusteella oli mahdollista luoda kuvion 4 aktanttitarina. Kriisin kannalta keskeinen julkisuuteen tulo oli Vantaan kaupungin lastensuojelussa työskentelevien viiden työntekijän (subjekti) Helsingin Sanomille nimettömänä antama kuvaus työpaikallaan vallitsevasta karusta tilanteesta. Juttu julkaistiin 5.11.2014. Sosiaalityöntekijät kertoivat vajavaisista resursseista (vastustaja) toimia lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja lasten kaltoinkohtelun estämiseksi. Heillä (subjekti) oli huoli lastensuojelun tilasta niin omasta (vastaanottaja) kuin lastensuojelun asiakkaiden ja potentiaalisten asiakkaiden (lähettäjä, vastaanottaja) näkökulmasta. He peräsivät julkisen vallan edustajia (vastustaja) turvaamaan resursseiltaan oikeinmitoitettut toimintaedellytykset ja asiakkaille sopivat palvelut (objekti). Aktanttimallin avulla hahmottuvan tarinan mukaan kriisiytynyt tilanne oli päässyt syntymään, koska lastensuojelun määrälliset ja laadulliset resurssit (vastustaja) eivät vastanneet tarvetta. Resurssitekijöinä (vastustaja) he nostivat esille henkilöstön liian vähäisen määrän suhteessa asiakkaiden ja työn määrään sekä riittämättömien muiden palveluntarjoajien tuottamien peruspalveluiden määrän. Sosiaalityöntekijöillä oli ammatillista osaamista ja pätevyyttä (auttaja), mutta kiireen leimaamassa työympäristössä heillä ei ollut mahdollista hyödyntää niitä täysimittaisesti. Näiden moninaisten tekijöiden summana lastensuojelun toimintakyky ei vastannut kysyntää, mikä uuvutti henkilöstön eikä mahdollistanut paneutumista lasten ja vanhempien (lähettäjä, vastaanottaja) tilanteisiin niiden edellyttämällä tavalla. Vastuu tilanteesta oli poliittisilla päättäjillä ja johtavissa asemissa olevilla viranhaltijoilla (vastustaja), jotka eivät kuunnelleet työntekijöitä eivätkä varustaneet lastensuojelua tarvittavilla resursseilla.

Julkinen valta, tässä tapauksessa kunnanvaltuuston, kunnanhallituksen ja sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsenet sekä johtavat viranhaltijat, toimivat joko sosiaalityöntekijöiden esittämien asiantilojen korjaamisen puolesta (auttaja) tai eivät nähneet lastensuojelun tilanteesta mitään erityisen hälyttävää (vastustaja). Julkisen vallan ratkaisut olivat kuitenkin keskeisiä, jotta lastensuojelun kuormittuneeseen tilanteeseen saataisiin helpotusta. Vastustajan rooliin nimettiin kaupunginvaltuuston poliittista puolueista kokoomus ja sosiaalidemokraatit. Auttajan roolin asettuivat kaupunginvaltuuston poliittista puolueista vasemmistoliiton ja vihreiden edustajat. (HS 4.11.2014b.) Kaupunginhallitus (auttaja) päätti vihreiden aloitteesta tilata lastensuojelun tilanteesta selvityksen (auttaja) (Vantaan Sanomat 5.11.2014a).

Selvitys esiteltiin kaupunginhallitukselle tammikuussa 2015. Sen myötä poliittiset päätöksentekijät, johtavat viranhaltijat, apulaiskaupunginjohtaja, perhepalveluiden johtajan ja vs. palvelupäällikkö (auttaja) kertoivat näkemykset siitä, miten lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden (subjekti) ylikuormittumistilannetta voitiin purkaa vaikuttamalla resursseihin ja toimintakäytäntöihin. Esille nousi joukko apuobjekteja: palveluiden ja tukitoimien kehittäminen, työmenetelmien ja kannustimien kehittäminen ja käyttöönotto ja sosiaalityöntekijöiden osaamisen vahvistaminen. Henkilöstöä ei luvattu lisätä, mutta keinoksi henkilöstön saatavuuden ja pysyvyyden lisäämiseksi esitettiin palkkojen tason tarkistamista ja nostamista. Sosiaalityöntekijöiden osaamisen vahvistamiseksi harkinnassa oli graduvaan myöntäminen. Tavoitteena oli myös laatia henkilöstöä kuullen lastensuojelun kehittämissuunnitelma sekä jatkaa jo olemassa olevia kehittämishankkeita. (Vantaan Sanomat 23.1.2015; HS 23.1.2015; sama sisältö julkaistu myös 24.1.2015; Vantaan Sanomat 29.1.2015.) Toimittajat (auttaja) toimivat sosiaalityöntekijöiden (subjektin) hyväksi tuomalla asian julkisuuteen ja siten edistämällä subjektin asettaman tavoitteen saavuttamista. Vantaan lastensuojelun tilanteen ruotiminen julkisuudessa sai myös median edustajan (auttaja) (HS 4.11.2014c) ja ministerin (auttaja) (HS 5.11.2014) ottamaan kantaa asiaan.

7.2 Vuodet 2014–2015 pragmaattisten modaliteettien näkökulmasta

Kriisin kannalta keskeinen julkisuuteen tulo oli Vantaan lastensuojelussa työskentelevien viiden työntekijän Helsingin Sanomille nimettömänä antama kuvaus työpaikallaan vallitsevasta tilanteesta. Juttu julkaistiin 5.11.2014.

"... On ajan kysymys, koska Suomessa kuolee seuraava lapsi turhaan. Lastensuojelu on pahemmassa kriisissä kuin kerrotaan. Meitä puhuu tässä viisi Vantaan lastensuojelun työntekijää. ... Pelkäämme, että kun seuraava vakava, jopa lapsen hengen vaativa tapaus tulee ilmi, se tapahtuu meidän vahtivuorollamme. ... Teemme kaksitoistatuntisia työpäiviä ja tulemme sunnuntainakin töihin, että niin ei kävisi. Pelastamme ihmisiä, mutta meitä ei ole tarpeeksi. ... Vika on siinä, että yhdellä työntekijällä on vastuullaan noin 90 lasta vuodessa. Tässä luvussa ovat mukana vain varsinaiset avoimuuden asiakkuudet. Ei sijoitettuja lapsia, ei jälkihuoltoa, ei lastensuojelutarpeen selvityksiä. ... Sammutamme tulipaloja joka päivä. Työntekijät vaihtuvat usein. ... Emme vie lapselta vanhempia, jos vaihtoehtoja vielä on. Jos huostaanottoa pitää vielä valmistella, teemme lisää ylitöitä, olemme tarkkoja. ... Haluamme kuunnella lasta enemmän, kohdata perheen ihmisinä. Kysyä

mitä kuuluu, kuunnella, rakentaa luottamusta. Meillä ei ole sitä aikaa. Paperityötkin on hoidettava tarkasti, perheiden ja meidän oikeusturvamme takia. Kyllä me turhaakin työtä teemme. Se liittyy palvelurakenteen jäykkyyteen, jonkinlaiseen rakenteelliseen välinpitämättömyyteen. ... Sijaisia ei palkata, ja lomaltapaluun jälkeen sähköposti on täynnä. Tarvitsemme lisää käsipareja. ... Emme usko, ettei päteviäkin työntekijöitä olisi tarjolla. Muodollisesti epäpätevä loppuvaiheen opiskelijakin on parempi kuin ei kukaan. Pitäisi myös huolehtia, että peruspalvelut toimivat. Lisää perhetyötä, avustajia, koulupsykologeja, koulukuraattoreja, mielenterveys- ja päihdepalveluita yleensä, asuntoja perheille. ... Pitkän ajan kuluessa peruspalvelut maksavat vähemmän kuin huostaanotot, sekä euroina että kärsimyksenä. Olemme korkeasti koulutettuja ammattilaisia. Totta kai meillä on ideoita, miten tätä työtä voisi kehittää, jos meillä olisi energiaa muuhun kuin selviytymiseen. Tutkimustiedostakaan ei ole pulaa. ... Turhauttaa kun tiedämme, että voisimme tehdä enemmän näiden ihmisten eteen. ... Mietimme joka päivä, kauanko jaksamme. ... Kuka muukaan auttaa heikoimpia, jos me emme? Emme halua Suomeen uutta sukupolvea kadotettuja kansalaisia. Poliitikoille tämä on näköjään mahdoton asia ymmärtää. Omat esimiehemme eivät kuuntele, kun sanomme, kuinka paha tilanne on. Yllytämme asiakkaita tekemään valituksia meistä itsestämme, jos edes se auttaisi. Ihmisinä ja vanhempina itsekkin kysymme: jos edes lasten hätä ei ole tärkeää, niin mikä on?" (HS 4.11.2014a; siteerattu Ilta-Sanomat 4.11.2014, Iltalehti 4.11.2014, Ilta-Sanomat 8.11.2014)

Vantaan lastensuojelusta piirtyi karu kuva. Sosiaalityöntekijöillä oli huoli kaupunkinsa lastensuojelun tilasta niin omasta kuin lastensuojelun asiakkaiden näkökulmasta, jolle sosiaalityöntekijät halusivat ja tahtoivat, mutta jolle heidän myös täytyi tehdä jotain muutoksen saamiseksi kohti parempaa: heidän toimintaansa ohjasivat modaliteetit *täytyminen*, *kykeneminen*, *haluaminen* ja *osaaminen*. Sosiaalityöntekijät peräsivät julkisen vallan edustajia turvaamaan resurssiltaan oikeinmitoitettut toimintaedellytykset lastensuojelulle (*kykeneminen*). Sosiaalityöntekijöillä oli ammatillista osaamista ja pätevyyttä (*osaaminen*), mutta kiireen leimaamassa työympäristössä heillä ei ollut mahdollista hyödyntää niitä täysimittaisesti. Kriisiytynyt tilanne oli päässyt syntymään, koska lastensuojelun määrälliset ja laadulliset resurssit eivät vastanneet tarvetta (*kykeneminen*). Sosiaalityöntekijöillä oli velvoite tehdä työnsä hyvin ja lainsäädännön puitteissa (*täytyminen*), toisaalta heidän täytyi vastata alimitoitetuilla resursseilla asiakkaiden palveluvaateisiin (*kykeneminen*).

Resurssitekijöinä sosiaalityöntekijät nostivat esille kuormitustekijänä henkilöstön liian vähäisen määrän suhteessa asiakkaiden ja työn määrään sekä riittämättömien muiden palveluntarjoajien tuottamien peruspalveluiden määrään, mikä oli myös vakava riski lapsiasiakkaiden syrjäytymiselle. Näiden moninaisten tekijöiden summana lastensuojelun

toimintakyky ei vastannut kysyntää, mikä uuvutti henkilöstön eikä mahdollistanut paneutumista lasten ja vanhempien tilanteisiin niiden edellyttämällä tavalla (*kykeneminen*). Vastuu tilanteesta oli poliittisilla päättäjillä ja johtavissa asemissa olevilla viranhaltijoilla, jotka eivät kuunnelleet työntekijöitä eivätkä varustaneet lastensuojelua tarvittavilla toimintaedellytyksillä (*kykeneminen*). Päättäjien velvollisuus oli saada asiaan muutos (*täytyminen, haluaminen*), sillä seuraukset saattoivat olla dramaattisia. Sosiaalityöntekijät totesivat, että arvostiriita oli ilmeinen: jos lastensuojelu ei *kykene* missiostaan huolimatta huolehtia suojelua tarvitsevista lapsista, kuka sen tekee?

Vantaan kaupunginhallituksen ja kaupunginvaltuuston *täytyi* käsitellä kriisiä kokouksissaan. Kaupunginhallitus ei muuttanut lastensuojelun seuraavan vuoden talousarviota (*haluaminen*). Sosiaalityöntekijöiden *täytyi* ja oli pakko jatkaa työskentelyä nykyisissä puitteissa (*täytyminen, kykeneminen*).

Vantaan ensi vuoden talousarvio ei muuttunut eurollakaan puolueiden välisissä neuvotteluissa maanantaina. Isot puolueet kokoomus ja sosiaalidemokraatit pitivät huolen, että talous- ja velkaohjelman tahti ei muuttunut. (HS 4.11.2014b)

Vihreät yrittivät turhaan saada 200 000 euron lisäystä lastensuojelurahoihin.

...

"Näissä niin sanotuissa neuvotteluissa näkyi kyllä, että pienten ryhmien esitykset oli päätetty hylätä suoralta kädeltä", kritisoi vasemmistoliiton ryhmänjohtaja Antero Eerola (vas). (HS 4.11.2014b)

Kaupunginhallitus päätti kuitenkin vihreiden aloitteesta tilata lastensuojelun tilanteesta selvityksen (*haluaminen*), joka esiteltiin kaupunginhallitukselle tammikuussa 2015. *Täytymisen* modaaliteetti oli vahvasti esillä: lastensuojelun henkilöstömitoituksen haaste on tiedossa, sille pitäisi tehdä jotain, mutta toisaalta *halua* ja *kykyä* tilanteen helpottamiseksi ei kaikilta päättäjiltä löytynyt.

Kaupunginhallitus päätti kuitenkin vihreiden aloitteesta, että lastensuojelun tilanteesta tehdään selvitys. Se esitellään kaupunginhallitukselle tammikuussa 2015.

– Lastensuojelun heikko resursointi on johtanut siihen, että vaikeassa tilanteessa olevat lapsiperheet joutuvat jonottamaan apua jopa kuukausia. Toivomme, että kaupunki heräisi huolehtimaan lasten ja perheiden hyvinvoinnista viimeistään tammikuussa lisäbudjetilla, valtuuston 2. varapuheenjohtaja Anniina Kostilainen (vihr) toteaa.

– Työntekijöitä on lisättävä, jotta nykyiset eivät murre liian työtaakan alle. (Vantaan Sanomat 5.11.2014b)

Vantaalaiset lastensuojelun työntekijät toivat nimettöminä julki työntekijäpulan ja lastensuojelun kriisin (HS 4. 11.2014). ... Samaa viestiä sosiaalityöntekijät, asiakkaat ja perhekodit ovat kertoneet jo useita vuosia. Kun asia on nostettu valtuustossa esiin, ongelmat on kielletty. ... Vasemmisto, vihreät ja keskusta ovat esittäneet lisää rahaa lastensuojeluun. Esitykset ovat kaatuneet. ... Kunnilta toivoisi nyt viisautta panostaa lastensuojeluun, jossa ongelmien ennaltaehkäisy maksaa itsensä myös taloudellisesti hyvin pian takaisin.

Jussi Saramo, kaupunginvaltuutettu (vas), Vantaa (HS 6.11.2014a, mielipide)

Selvityksen valmistuttua tammikuussa 2015 esille nousivat poliittisen päätöksentekijöiden ja johtavien viranhaltijoiden näkemykset siitä, miten lastensuojelun ylikuormittumistilannetta voitaisiin purkaa. Apuobjektit viittasivat *kykenemisen* modaaliteettiin: palveluiden ja toimintojen kehittäminen, työmenetelmien ja kannustimien kehittäminen ja käyttöönotto. *Osaamisen* modaaliteettiin viitattiin sosiaalityöntekijöiden perehdytyksen, asiakastyöskentelyn ja koulutuksen osalta.

Vantaan lastensuojelun avohuollossa on hälyttävän vähän muodollisesti päteviä sosiaalityöntekijöitä. Ongelmana on myös työntekijöiden suuri vaihtuvuus. ... Asia käy ilmi kaupunginhallituksen asettaman työryhmän selvityksestä. ... Selvityksessä huomautetaan, että vaihtuvuus merkitsee jatkuvaa perehdytystä. ... Työryhmä antaa ehdotuksen tilanteen korjaamiseksi: lastensuojelun tehtäväkohtaisten palkkojen tasoa tulisi tarkistaa suhteessa muihin kuntiin. Tämä voisi pienentää henkilöstön vaihtuvuutta ja parantaa pätevien työntekijöiden saatavuutta. ... Vantaan lastensuojeluun laaditaan selvityksen pohjalta kehittämissuunnitelma asiakastyön laadun parantamiseksi. Selvityksessä nostetaan esille myös uusi sosiaalihuoltolaki, joka velvoittaa lapsiperhepalvelujen painopisteen siirtämistä ehkäiseviin palveluihin. Tämän arvioidaan vähentävän lastensuojelun asiakasmääriä ja raskaita korjaustoimia pidemmällä aikavälillä. (Vantaan Sanomat 23.1.2015)

Niille työntekijöille, joilla on opinnot kesken, voitaisiin antaa vapaata gradun tekemiseen. ... "Tässä vaiheessa ei esitetä lisää työntekijöitä. Kaupunginhallituksessa käytävän keskustelun perusteella lähdetään jatkotoimiin", sanoo Vantaan perhepalveluiden johtaja Maritta Pesonen. (HS 23.1.2015; sama sisältö julkaistu myös 24.1.2015.)

Lähiviikkoina on puntarissa selvitystyöryhmän ehdotus. ... Myös henkilöstön mitoitusta pohditaan, sillä sen työhön vaikuttavat huhtikuussa voimaan astuvat sosiaalihuolto- ja lastensuojelulakien uudistukset. Apulaiskaupunginjohtaja Jukka T. Salmisen mukaan ne tuovat kunnille uusia velvoitteita ja lisäkustannuksia. ... Kaupunginhallitus ei viime budjettineuvotteluissa osoittanut lisärahaa lastensuojeluun Vantaan rahaongelmien takia, mutta nyt laaditaan lisätalousarvioesitys. (Vantaan Sanomat 29.1.2015)

Johtava viranhaltija vakuutti, että lastensuojelun *kykeneminen* tarkoituksenmukaiseen työskentelyyn ei ole uhattuna.

[Vantaan vs. palvelupäällikkö Kati] Villgrenin mukaan kiireelliset lastensuojeluasiat pystytään kuitenkin hoitamaan heti ja lain määräajoissa pysytään. (Vantaan Sanomat 29.1.2015)

Vantaan lastensuojelun tilanteen käsitteleminen julkisuudessa sai myös toimittajan ja ministerin ottamaan kantaa asiaan. Ihmetystä herättivät työntekijöiden *kykenemättömyys* kertoa tilanteesta. Toisaalta todettiin, että työntekijöiden *täytyi* noudattaa esimiesten käskyä olla puhumatta. Hiljaisuuden kulttuurista todettiin seuraavan se, että se ei mahdollistanut riittäviä resursseja toimia, koska päättäjät eivät edes tienneet niiden puutteesta eivätkä voineet tehdä niistä päätöksiä (*täytyminen, kykeneminen*). Sosiaalityöntekijöillä piti olla *osaamista* asioiden esille tuomiseen.

Ainoat, jotka voivat kertoa lastensuojelun työntekijöiden liiallisesta työkuormasta, ovat lastensuojelun työntekijät itse. Miksi he eivät puhu? Vaitiolovelvollisuus estää kommentoimasta yksittäistapausta. Esimiehet taas kieltävät puhumasta kiireestä ja kriisistä edes yleisellä tasolla. ... Jos kaupunginvaltuutetut ja muut päättäjät eivät tiedä ongelmia, heidän on vaikea tehdä päätöksiä esimerkiksi määrärahojen lisäyksistä. ... Onko lastensuojelun kriisi missään mielessä viraston sisäinen asia? Ymmärtääkseni kyse on lasten hädästä ja hyvinvointivaltiomme kyvyttömyydestä vastata siihen. (HS 4.11.2014c, kommentti / uutistuottaja Päivi Puhakka)

Lastensuojelun työkuorma on paikoin kohtuuton, myöntää peruspalveluministeri Susanna Huovinen (sd). ... Ministeri uskoo, että valmisteilla oleva sosiaalihuoltolain kokonaisuudistus ratkaisee osan kuormitusongelmista. ... Hänen mukaansa esimerkiksi poliitikkojen tulee saada tietää, mikä lastensuojelun ruohojuuritason todellisuus on. "Ei voi olla niin, että tukitaan suut ja ajatellaan, että se auttaa." (HS 5.11.2014; sama sisältö julkaistu myös 6.11.2014.)

7.3 Vuosi 2016 – aluehallintovirasto ripittää kahdesti

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia teki helmikuussa 2016 lastensuojelun kuntatarkastuksen Jyväskylässä, Oulussa ja Vantaalla. Vantaa valikoitui kohteeksi, koska kanslia ei ollut tarkastanut kaupungin lastensuojelutilannetta vuosiin. Tarkastuksessa paljastui, että lastensuojelun asiakkaita pompoteltiin terveydenhuollon ja lastensuojelun

välillä. Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin arvioi, että monet Vantaan lastensuojelun ongelmista aiheutuivat työvoimapulasta, mikä aiheutti liiallisen asiakasmäärän työntekijää kohden. Hän ei kuitenkaan pitänyt Vantaan tilannetta muihin kaupunkeihin verrattuna erityisen huolestuttavana. Hän totesi toiminnassa olevan kuitenkin parannettavaa. (Vantaan Sanomat 9.2.2016; Ilta-Sanomat 13.11.2016; Iltalehti 29.3.2016; MTV.fi 29.3.2016.)

Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksen uutisoitiin toimivan vajaamiehityksellä, ja työntekijöitä työllistivät valituskierteet. Sosiaalityöntekijöiden kirjaukset saattoivat olla kirjaamatta 1–2 vuodelta, asiakassuunnitelmia ei ehditty tekemään eivätkä resurssit riittäneet suunnitelmalliseen työhön vanhempien kanssa. (Iltalehti 30.3.2016; MTV.fi 30.3.2016). Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia päätyi pyytämään Vantaan lastensuojelulta selvitystä sen toiminnasta (Vantaan Sanomat 31.3.2016).

Vantaan lastensuojelun kriisi nousi vahvasti valtakunnalliseen uutisointiin ja koko kansan tietoisuuteen, kun Tikkurilan lastensuojelun avopalveluiden työntekijät tekivät maaliskuun puolessa välissä 2016 Etelä-Suomen aluehallintovirastolle (AVI) kantelun työnantajastaan. Työntekijät kertoivat, että "arviolta kaksisataa lasta ei ole kenenkään työntekijän vastuulla. Sadalla lapsella on oma työntekijä, mutta heitä ei ole tavattu kasvokkain vuoteen. Parilta sadalta puuttuu lain vaatima asiakassuunnitelma tai se on vanhentunut. Työmäärä on niin hirvuihin, että loputkin työntekijät uupuvat ja vaihtavat lopulta työpaikkaa. Eniten tästä kärsivät lastensuojelua tarvitsevat vantaalaislapset." Lastensuojelun palvelupäällikkö Jaana Vilpaksen mukaan työn kuormittavuuteen oltiin saamassa helpotusta uusista rekrytoinneista. (HS 11.4.2016a; Ilta-Sanomat 11.4.2016; MTV.fi 11.4.2016c; Vantaan Sanomat 11.4.2016.)

Kanteluun sosiaalityöntekijät perustelivat sillä, että työnantaja ei ollut ryhtynyt riittäviin toimiin työssä esiintyvien epäkohtien korjaamiseksi, vaikka työntekijät olivat tuoneet niihin liittyvän huolensa toistuvasti esille. Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunnan puheenjohtaja Mari Niemi-Saari kertoi, että asia otetaan vakavasti. Harmillista oli hänen mukaansa se, että viesti lähijohdolle olisi nopeuttanut epäkohtien korjaamista aluehallintovirastoon yhteydenoton sijaan. (Yle.fi 11.4.2016b.)

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian puheenjohtaja Tero Ristimäki totesi kannanotossaan, että "jos työntekijät joutuvat kantelemaan valvontaviranomaiselle työnantajastaan, hälytyskellojen pitäisi vilkkua tulipunaisena". Palkallisesta

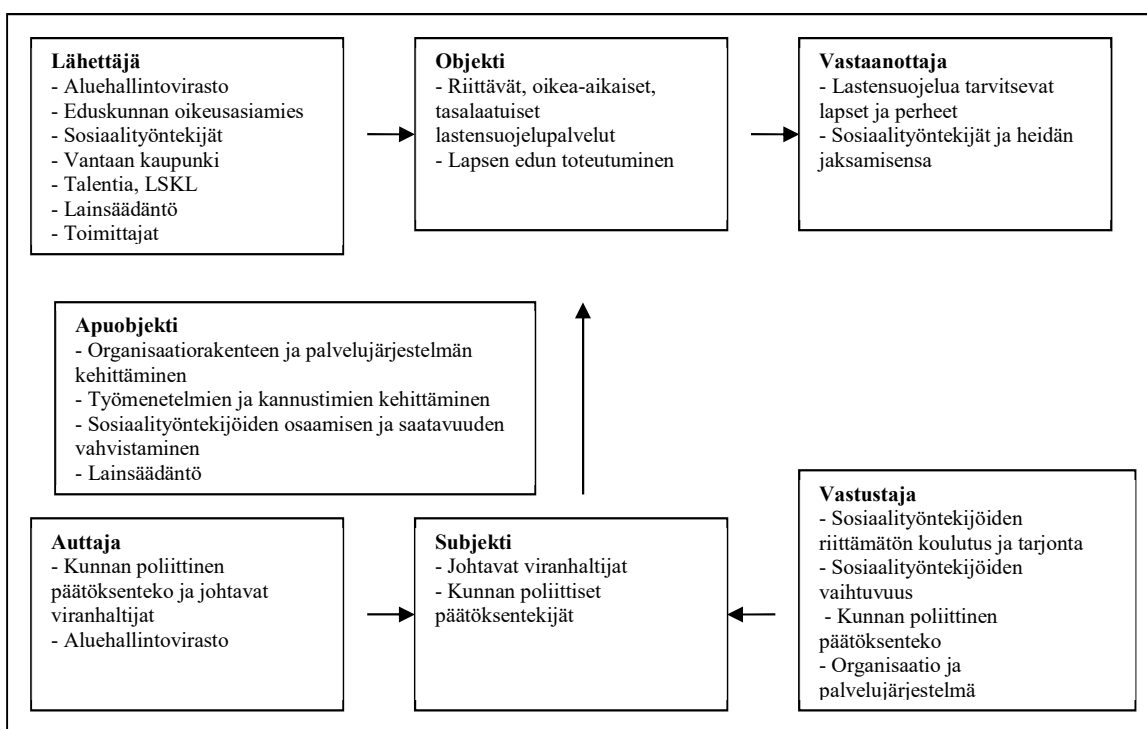
graduntekolomasta ei ollut hänen mukaansa ongelmien ratkaisijaksi varsinkaan, kun riittävä resursointi oli unohdettu. Vantaan sosiaalityöntekijöiden palkkauksen hän totesi helmikuussa nousseen vasta muiden lähikuntien tasolle; parempaa palkkausta ei hyödynnetty aitona rekrytointivalttina. (Helsingin Uutiset 11.4.2016; Länsiväylä 11.4.2016; MTV.fi 11.4.2016a; Vantaan Sanomat 11.4.2016; Yle.fi 13.4.2016.) Lastensuojelun keskusliiton toiminnanjohtaja Hanna Heinonen arvioi, että Vantaan lastensuojelun ylikuormittuminen saattoi olla todellisuutta muuallakin (MTV.fi 11.4.2016b).

Vantaan lastensuojelun sosiaalityöntekijä varoitti Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksessaan Vantaan lastensuojelutyön lopullisesta kriisiytymisuhasta. Hänen mukaansa lastensuojelun taso Vantaalla oli romahtanut, jonotusajat sosiaalityöntekijälle olivat jopa kuukauden mittaisia, palveluita kohdennettiin väärin ja työstä saatava palkka oli naurettava. (HS 30.9.2016; Helsingin Uutiset 30.9.2016; Länsiväylä 30.9.2016; Vantaan Sanomat 30.9.2016a.) Vantaan kaupunki vastasi, että palkat olivat korkeammat kuin muissa pääkaupunkiseudun kunnissa ja että lakisääteisissä määrärajoissa oli pysytty (Vantaan Sanomat 30.9.2016b). Vantaan lastensuojelun palvelupäällikkö Jaana Vilpas ja perhepalveluiden johtaja Anna Cantell-Forsbom vastasivat mielipidekirjoituksessaan, että vaikka pätevistä sosiaalityöntekijöistä oli pula koko maassa, Vantaa oli pysynyt määrärajoissa ja lainsäädännön tuomat rakenteelliset muutokset näkyivät arkisessa työssä (HS 1.10.2016).

Vantaa sai moitteen lastensuojelunsa tilasta Etelä-Suomen aluehallintoviraston 16. joulukuuta 2016 antamassa ratkaisussa. Kantelun oli tehnyt vantaalainen yksityishenkilö marraskuussa 2014, ja se koski Korso-Koivukylä-alueen kanteluajankohtana pahasti ruuhkautunutta lastensuojelua. Aluehallintoviraston antamassa huomautuksessa todettiin, että viranomainen oli laiminlyönyt kaksi asiaa: lapset eivät olleet päässeet tapaamaan sosiaalityöntekijää riittävästi ja vastuusosiaalityöntekijää ei ollut aina nimetty lain edellyttämällä tavalla. Vantaalla ei oltu kyetty järjestämään eri alueilla asuville lapsille ja lapsiperheille yhdenvertaisia lastensuojelupalveluita. Aluehallintoviraston kaupungilta saaman selvityksen mukaan valtaosa sosiaalityöntekijöistä oli ollut muodollisesti epäpäteviä. Kullakin työntekijällä oli ollut vastuullaan keskimäärin 40–60 asiakasta kerralla, kun sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön suositus oli enimmillään 30–40 asiakasta yhtä työntekijää kohden. Aluehallintovirasto kiinnitti ratkaisussa Vantaan sosiaali- ja terveystieteiden lautakunnan huomion siihen, että lastensuojelu oli turvattava myös tilanteissa, joissa henkilöstö vaihtuu.

Aluehallintoviraston mukaan yksittäisten lasten tarpeet ja oikeudet eivät voineet jäädä odottamaan, että kaupunki tekee rakenteellisia muutoksia ja kehityssuunnitelmia. (Yle.fi 27.12.2016; HS 28.12.2016; Vantaan Sanomat 28.12.2016.)

Etelä-Suomen aluehallintovirasto antoi moitteen Tikkurilan lastensuojelun työntekijöiden tekemän kantelun perusteella Vantaan lastensuojelusta vastaaville viranhaltijoille 30. joulukuuta 2016. Päätöksessään aluehallintovirasto viittasi muun muassa perustuslakiin ja sosiaalihuoltolakiin. Perhepalveluiden johtaja Anna Cantell-Forsbom kertoi ottavansa huomautuksen vakavasti, mutta että se koski mennyttä aikaa: Vantaan lastensuojelussa oli tehty paljon muutoksia ja parannuksia sosiaalityöntekijöiden aluehallintavirastolle jättämän selvityspyynnön jälkeen. Niitä olivat muun muassa palkkauksen kehittäminen ja älypuhelimien ja kannettavien tietokoneiden hankkiminen työntekijöille. Hän kertoi lastensuojelun työskentelyn sujuvan nyt hyvin. (HS 30.12.2016; Yle.fi 30.12.2016a, 13.1.2017; Vantaan Sanomat 3.1.2017.)

KUVIO 5. Vuonna 2016 ja vuoden 2016–2017 taitteessa mediassa julkaistujen Vantaan lastensuojelun kriisiä käsittelevien juttujen sisältämä aktanttitarina.

Juttujen perusteella muodostui kuvion 5 aktanttitarina. Vantaan lastensuojelun kriisin mediajulkisuus jatkui vuonna 2016: eri medioissa julkaistiin lukuisia eri toimittajien

(lähettäjä) työstämiä juttuja. Vantaan lastensuojelun sosiaalityöntekijät (lähettäjä) olivat huolissaan lastensuojelun asiakkaina olevien lasten ja perheiden oikeuksien toteutumisesta (vastaanottaja) ja lastensuojelun työntekijöiden kuormittumisesta ylisuurien asiakasmäärien vuoksi (vastaanottaja). Tikkurilan toimipisteen lastensuojelun työntekijät olivat lähettäneet maaliskuun puolivälissä Etelä-Suomen aluehallintovirastolle (lähettäjä, auttaja) kirjelmän, jossa he pyysivät virastoa ottamaan kantaa Vantaan lastensuojelun resurssien riittävyyteen. Vantaan lastensuojelun työntekijät perustelivat kirjelmäänsä sillä, että työnantaja (vastustaja) ei ollut ryhtynyt riittäviin toimiin epäkohtien korjaamiseksi, vaikka työntekijät (lähettäjä) olivat ilmaisseet niistä toistuvasti huolensa. (Yle.fi 11.4.2016a; Yle.fi 11.4.2016b.)

Tässä vaiheessa Vantaan kaupunki ja sen lastensuojelun johtavat viranhaltijat, perhepalveluiden vs. johtaja ja palvelupäällikkö (subjekti), joutuivat toimiakseen vastuullisesti ja lain hengen mukaisesti ottamaan subjektiaseman ja pyrkimään toteuttamaan lähettäjän tahdon päämäärästä. He tuottivat henkilöstön kuormitustilannetta ymmärtävää puhetta ja ottivat vastuun toiminnon ja palveluiden kehittämisestä asiakkaiden tarpeita vastaaviksi (objekti). (HS 11.4.2016a; Yle.fi 19.4.2016.) He toivat esille sosiaalityöntekijöiden rekrytointihaasteen (vastustaja): kunnalla oli vaikeuksia saada virkoihin kelpoisuusehdot täyttäviä työntekijöitä. Johto kuitenkin vakuutti, että kukaan aktiivista lastensuojelua tarvitseva (vastaanottaja) ei jäänyt ilman tarvitsemaansa apua. Jotta objekti, tarkoituksenmukaisesti toimiva lastensuojelun palvelujärjestelmä, saavutettaisiin, tarvittiin johdon mukaan monia ratkaisukeinoja. (Yle.fi 11.4.2016b; MTV.fi 11.4.2016a.)

Apuobjekteja, jotka edistivät subjektin kykyä saavuttaa objekti, oli useita. Sosiaalityöntekijöiden palkkaus nousi voimakkaasti esille, kuten myös resurssien kohdentamiseen ja työmenetelmien kehittämiseen liittyvät toimet, joita Vantaan johto oli tehnyt edistääkseen lastensuojelun tarkoituksenmukaista toimintaa. Johdon mukaan perustoimeentulotuen siirtyminen Kelalle vapautti sosiaalityöntekijöiden työtunteja lastensuojelutyöhön. Myös sosiaalihuoltolaista odotettiin olevan apua, kun asiakkaita palveltiin aiempaa enemmän muualla kuin lastensuojelussa. Lastensuojelun alueellisten erojen tasaamiseksi Vantaalla pohdittiin organisaatorakenteen ja palvelujärjestelmän uudistamista ja kehittämistä. (Mm. Yle.fi 11.4.2016b; Yle.fi 19.4.2016; Vantaan Sanomat 30.9.2016b; Yle.fi 27.12.2016; Yle.fi 30.12.2016a.) Apuobjektiksi ilmaantui myös

henkilöstön viihtyvyyden lisäämiseksi perustettu huvitoimikunta (Vantaan Sanomat 9.11.2016).

Vantaan lastensuojelun toimintatapoihin edellytettiin muutoksia. Tehtävän antajiksi (lähettäjäiksi) nousivat sosiaalityöntekijöiden rinnalla aluehallintoviraston sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja, eduskunnan apulaisoikeusasiamies, Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunta, Talentian puheenjohtaja ja Lastensuojelun Keskusliiton (LSKL) toiminnanjohtaja. Objektiksi määrittyi kansalaisten oikeus saada riittävät ja yhdenvertaisesti saatavilla olevat sosiaalipalvelut sekä kaikessa toiminnassa huomioitava lapsen etu. Vastuu tilanteesta ja sen ratkaisemisesta oli kunnan poliittisilla päättäjillä (subjekti, auttaja) ja päätösten toimeenpanijoina johtavilla viranhaltijoilla (subjekti, auttaja). Heidän velvoitteenaan oli huolehtia, että akuuttia ja korjaavaa lastensuojelutyötä ei laiminlyöty panostamalla ennaltaehkäiseviin palveluihin ja että lastensuojelun henkilöstömitoitus ja palvelutarjooma vastasivat tarvetta (objekti). Investointi näihin oli investointi lastensuojelun asiakkaiden tasapainoiseen tulevaisuuteen ja siihen, että lasten suojele ei vaarannu (vastaanottaja). Nykytilanne oli seurausta epäonnistuneesta toiminnasta, johon lainsäädäntökin edellytti muutoksia. (Länsiväylä 11.4.2016; Helsingin Uutiset 11.4.2016; Vantaan Sanomat 11.4.2016a; HS 11.4.2016b; MTV.fi 11.4.2016a; MTV.fi 11.4.2016b; Yle.fi 13.4.2016; Ilta-Sanomat 13.11.2016; Yle.fi 30.12.2016b; Vantaan Sanomat 28.12.2016; HS 28.12.2016.)

7.4 Vuosi 2016 pragmaattisten modaliteettien näkökulmasta

Tilanteen edetessä Vantaan poliittiset päättäjät ja lastensuojelun johtavat viranhaltijat joutuivat toimiakseen vastuullisesti ja lain hengen mukaisesti ottamaan subjektiaseman. Johtavat viranhaltijat toivat puheessaan esille tietoisuutensa *kykenemiseen* liittyvistä vajeista, kuten työntekijävajeesta, mikä oli johtanut lastensuojelun ruuhkautumiseen. He ottivat vastuun tilanteesta ja tuottivat *täytymisen* ja *haluamisen* (tahtomisen) puhetta toiminnon ja palveluiden kehittämisestä asiakkaiden tarpeita vastaaviksi ja resurssien tasapainottamiseksi (*kykeneminen*). Vastuuta osaamisesta sälytettiin lähiesimiehille. Heidän piti *kyetä* ottamaan tilanne hallintaansa.

Vantaan lastensuojelun palvelupäällikkö Jaana Vilpas myöntää, että lastensuojelu on ajoittain pahoin ruuhkautunut.

– Olemme käyneet tapaamassa työntekijöitä ja kertoneet heille, että me johdossa otamme vastuun siitä, jos kaikkia asiakkaita ei ehditä hoitaa. Luotan siihen, että meillä on hyvät lähiesimiehet, jotka pystyvät käymään työntekijöiden kanssa keskustelua, että mitkä asiat ovat kiireellisiä ja mitkä vähemmän kiireellisiä. (Yle.fi 19.4.2016)

”Totta on, että lasten tapaamiseen jää liian vähän aikaa”, [lastensuojelun palvelupäällikkö Jaana] Vilpas sanoo. Tämän tarpeellisuudesta johto, työntekijät, laki ja Vantaan omat tavoitteet ovat ihan samoilla linjoilla. Työntekijän pitäisi ehtiä kunnolla kohdata lapset perheineen ja työn pitäisi olla suunnitelmallista. ... Vilpaksen mukaan työn kuormittavuuteen ollaan kuitenkin saamassa helpotusta. Tikkurilan tyhjille sosiaalityöntekijän paikoille on juuri saatu palkattua uutta väkeä. Maaliskuussa on myös päätetty palkata lisää sosiaaliohjaajia. (HS 11.4.2016a)

Lastensuojelun johtavat viranhaltijat toivat esille sosiaalityöntekijöiden osaamishaasteen ja henkilöstön vaihtuvuuden (*osaaminen, kykeneminen*). Lastensuojelulla oli vaikeus saada virkoihin kelpoisuusehdot täyttäviä työntekijöitä, mikä vaikeutti lastensuojelussa tehtävää työtä. Rekrytointia vaikeutti myös alan kuormittavuus ja naisvaltaisuus, mikä näkyi sijaisten tarpeena esimerkiksi äitiyslomien ja vanhempainvapaiden aikana; henkilöstön vaihtuvuus oli suurta. Syntyi *kykenevyyden* ja *osaavuuden* haaste, mitkä *täytyi* kamppailla, jotta työntekijöiden asiakasmäärä olisi kohtuullinen ja heillä olisi riittävästi aikaa asiakkaille. Lastensuojelun johto jatkoi vakuutteluaan siitä, että lastensuojelu *kykenee* edellä mainitusta huolimatta palvelemaan kaikkia lastensuojelua tarvitsevia.

Maanantaina antamassaan tiedotteessa Vantaan lastensuojelun palvelupäällikkö Jaana Vilpas myöntää Tikkurilan toimipisteen henkilöstövajauksen ja toteaa, että virkoihin on ollut vaikea löytää kelpoisuusehdot täyttäviä työntekijöitä. (Yle.fi 19.4.2016)

Lastensuojelun palvelupäällikkö Jaana Vilpas ... sanoo kuitenkin, että ilman omaa vastuusosiaalityöntekijää olleista lapsistakin pidetään sikäli huolta, että kiireisimmät hätätapaukset poimitaan joukosta ja siirretään hoidettaviksi. (HS 11.4.2016a)

Vantaan perhepalvelujen vs. johtaja Anna Cantell-Forsbomin mukaan Tikkurilassa yhdellä sosiaalityöntekijällä on yli 60 asiakasta, kun sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian suositus on noin 30. ...
– ... Kukaan aktiivista lastensuojelua tarvitseva ei kuitenkaan jää ilman toimia. ...
Hänen mukaansa Tikkurilassa virkoja on ollut auki jo loppuvuodesta, mutta päteviä henkilöitä ei ole löydetty. Alan ongelma on myös suuri vaihtuvuus.

– Työ on niin kuormittavaa, että ihmiset hakeutuvat muihin töihin kuin lastensuojeluun tai yleensä kunnan sosiaalityön tehtäviin. Ala on myös naisvaltainen, joten meillä on perhevapaita paljon ja siten myös sijaisia. (MTV.fi 11.4.2016a)

Aluehallintoviraston virkamies ja lähikuntien johtajat, tukivat Vantaan lastensuojelun johtavien viranhaltijoiden kerrontaa ja kertoivat tunnistavansa pätevien sosiaalityöntekijöiden rekrytoinnissa olevan haasteen (*kykeneminen, osaaminen*). Kun tarjolla ei ollut riittävästi päteviä sosiaalityöntekijöitä ja heidän *osaamistaan*, lastensuojelun *kykeneminen* vastata palveluiden kysyntään heikkeni, vaikka *halua* ja tahtoa oli. Tästä näkökulmasta auttajilla, ja siten myös subjektilla, oli kunnialliset keinot saavuttaa *kykeneminen ja osaaminen*, mutta niiden saavuttaminen ei ollut kaikilta osin mahdollista vallitsevassa tilanteessa.

Helsingin ja Espoon lastensuojelutyön johtajat kertovat, että kelpoisuusehdot täyttävien työntekijöiden palkkaaminen lastensuojelun kuormittaviin tehtäviin on vaikeaa. Siitä huolimatta kaupungit ovat heidän mukaansa pystyneet hoitamaan lastensuojelun tehtävät Vantaan työntekijöiden kuvaamaa paremmin. (Yle.fi 11.4.2016b)

Aluehallintoviraston [sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja Marja-Leena] Stenroos kertoo, että Vantaan vaikeudet sosiaalityöntekijöiden riittävydessä eivät ole ainutlaatuisia.

– Ongelma ei koske pelkästään Vantaata ... , Stenroos sanoo.

Stenroosin mukaan erityisesti sijaisuusehtoja tiukentava sosiaalihuollon ammattihenkilölaki on johtanut useissa kunnissa rekrytointivaikeuksiin, eikä helpotusta tilanteeseen ole kovin nopeasti odotettavissa. (Yle.fi 27.12.2016)

Lastensuojelun tarkoituksenmukaisen toiminnan mahdollistavia *kykenemisen* modaliteetin erilaisia ulottuvuuksia tuli runsaasti esille kunnan poliittisten päätöksentekijöiden ja johtavien viranhaltijoiden puheenvuoroissa. Sosiaalityöntekijöiden palkkaus nousi keskustelussa voimakkaasti esille kuten myös resurssien kohdentamiseen ja työmenetelmien kehittämiseen liittyvät toimet, joita Vantaan johto oli tehnyt auttajan roolissaan edistääkseen lastensuojelun tarkoituksenmukaista toimintaa. Palkkausta oli nostettu, graduvapaa myönnettiin tarvittaessa, henkilöstölle oli hankittu matkatietokoneet helpottamaan sijainnista riippumatonta kirjaamista ja heillä oli käytössä älypuhelimet. Johdon mukaan myös perustoimeentulotuen siirtyminen Kelalle vapautti kaupungin sosiaalityöntekijöiden työtunteja lastensuojelutyöhön. Myös sosiaalihuoltolaista odotettiin olevan apua, kun asiakkaita palveltiin aiempaa enemmän muualla kuin lastensuojelussa. Lastensuojelun

alueellisten erojen tasaamiseksi Vantaalla pohdittiin organisaatorakenteen ja palvelujärjestelmän uudistamista ja kehittämistä. Taustalla oli huoli vantaalaisista lapsista ja perheistä ja työntekijöiden jaksamisesta; subjektin *halu* muuttaa toimintaa tuotiin vahvasti esille.

Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunta keskusteli asiasta kokouksessaan tänä iltana.

– Otamme asian vakavasti. Meillä on yhtä lailla huoli vantaalaisista lapsista ja perheistä sekä myös työntekijöiden jaksamisesta. Korostan, että olemme kaikki samalla puolella, lautakunnan puheenjohtaja Mari Niemi-Saari (sdp) kertoi kesken kokouksen. ...

– Resurssien lisääminen ei ole kestävä ratkaisu, työtä pitää saada uudistettua, lautakunnan puheenjohtaja kuitenkin jatkoi.

– Työkoneet, läppärit pitää saada toimimaan reaaliajassa, jotta kirjaaminen nopeutuu. Palkkoja on nostettu alkuvuodesta, jotta saisimme rekrytointia parannettua. Lisäksi meillä on käytössä niin sanottu graduvapaa, jotta saisimme pätevämpää henkilökuntaa ja vaihtuvuuden pienemmäksi, Niemi-Saari linjasi. (Yle.fi 11.4.2016b)

– Minulle tuli yllätyksenä, että siellä on tosi paljon tulostamista ja muuta toimistotyötä, minkä organisointi voisi olla fiksumpaa. Sosiaalityöntekijöiden työaika kuluu paljon papereiden pyörittämiseen, minkä voisi tehdä joku muukin, sanoo Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunnan puheenjohtaja Mari Niemi-Saari (sd). (Yle.fi 19.4.2016)

Vantaan perhepalveluiden johtaja Anna Cantell-Forsbom kertoo, että kaupunki on tehnyt jo useita toimenpiteitä tilanteen parantamiseksi. Hänen mukaansa lähiesimiehiä on ohjeistettu huolehtimaan siitä, että työntekijöiden asiakasmäärät pysyvät suositusten mukaisina. Myös rekrytointiin on panostettu. ... Alueellisten erojen tasaamiseksi Vantaalla pohditaan organisaatorakenteen uudistamista, jolloin eri puolilla Vantaata ei olisi erillisiä yksiköitä vaan lastensuojelua johdettaisiin yhtenä kokonaisuutena. (Yle.fi 27.12.2016)

[Vantaan perhepalveluiden johtaja Anna] Cantell-Forsbom muistuttaa, että lastensuojelun pitäisi olla viimesijainen tukimuoto. Hän haluaa ohjata sosiaalihuoltolain piiriin kuuluvat perheet pois lastensuojelusta jo aikaisemmin annettavan avun piiriin.

– ... Kysymys ei ole siitä, että me vain lisäämme lastensuojelun resursseja, vaan siitä, miten me tätä koko palvelujärjestelmäämme tarkoituksenmukaisesti kehitämme. (Yle.fi 30.12.2016a)

Lähtäjät olivat vahvasti osallisina mediassa käytävässä keskustelussa. Sosiaalityön toimintakyky oli heikentynyt, mikä näkyy sosiaalityön arkisessa työssä (*kykeneminen*). Huolta oli lastensuojelun henkilökunnan ja johdon välisistä suhteista, henkilökunnan

riittävydestä, pätevydestä ja jaksamisesta ja siitä, että lapsia ja heidän perheitään ei ehditä tavata riittävästi, asiakassuunnitelmat ja kirjaukset viipyvät. Näissä olosuhteissa sosiaalityötä ei ollut mahdollista toteuttaa parhaalla tavalla. Poliittisten päättäjien ja päätösten toimeenpanijoina johtavien viranhaltijoiden velvollisuutena (*täytyminen*) oli huolehtia, että lastensuojelun henkilöstömitoitus ja palvelutarjoama vastasivat tarvetta. Tilanne oli seurausta epäonnistuneesti resursoidusta toiminnasta (*kykeneminen*): sosiaalityöntekijöiden sitouttaminen ja palkkaus oli heikkoa, henkilöstöä oli liian vähän, työntekijät olivat uupuneita, vaikuttamismahdollisuudet työolosuhteisiin ja toimintakäytäntöihin olivat heikot, vuorovaikutuksellista keskusteluyhteyttä johdon kanssa ei ollut. Subjektin onnistuminen johtamisessa (*osaaminen*) joutui kyseenalaiseen valoon. Vaikka kritiikki oli kärkevää, perimmäinen tavoite oli motivoida (*täytyminen, haluaminen*) subjekti tavoittelemaan objektia osoittamalla epäkohtia ja vastuunkantajia. Lastensuojelun toimintatapoihin edellytettiin muutoksia, jotta lapset ja perheet saivat lastensuojelusta riittävät ja yhdenvertaiset sosiaalipalvelut lapsen ja perheiden edun toteutumiseksi.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto antaa ratkaisun Vantaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanteluun vielä tänä vuonna. Kannottoa odotellaan myös eduskunnan apulaisoikeusasiamieheltä Maija Sakslinilta, joka teki tarkastuksen Vantaan lastensuojeluun helmikuussa ja on saanut Vantaan kaupungilta selvityksen vierailulla nousseista huolenaiheista.

– Tarkastuksessa tuli esiin huolia pätevän henkilökunnan riittävydestä, pätevydestä ja jaksamisesta. Liian vähän henkilökuntaa merkitsee sitä, ettei lapsia ja heidän perheitään ehditä tavata riittävästi, asiakassuunnitelmat ja kirjaukset viipyvät, huostaanotettujen lasten vanhemmille ei tehdä lain mukaisia asiakassuunnitelmia. (Ilta-Sanomat 13.11.2016)

– Jos työntekijät joutuvat kantelemaan valvontaviranomaiselle työnantajastaan, pitäisi hälytysvalojen vilkkua tulipunaisena. Tarvitaan lisää lastensuojelun sosiaalityön vakansseja. Emme niele selityksiä siitä, ettei päteviä henkilöitä vakansseihin saada, [Talentian puheenjohtaja Tero] Ristimäki kirjoittaa Talentian sivuilla.

Ristimäen mukaan sosiaalityön pätevyysvaatimukset ovat olleet samat vuodesta 2005.

– Eli on ollut yli kymmenen vuotta hyvää aika laittaa henkilöstöasioita tältä osin kuntoon. ... Työmäärä lastensuojelun sosiaalityöntekijää kohden on edelleen kohtuuton. (MTV.fi 11.4.2016a)

Avin päätöksen mukaan lastensuojelussa on ajoittain tarpeeseen nähden niukasti sosiaalityöntekijöitä, minkä seurauksena Vantaa ei pysty aina turvaamaan lastensuojelupalvelujen laatua ja lainmukaisuutta.

Työntekijävajeen takia kaikki lapset ja perheet eivät saa yhdenvertaisia lastensuojelupalveluja. Myös sosiaalityöntekijöiden työtaakka on liian suuri.

Vantaa saa avilta moitteita myös siitä, että valtaosa lastensuojelun sosiaalityöntekijän virkaa hoitavista on muodollisesti epäpäteviä. Avin 16. joulukuuta antama päätös liittyy pari vuotta sitten tehtyyn kanteluun. ...

Avin mukaan Vantaan työvoimapula on kuitenkin ollut pitkäaikaista: tämän osoittaa myös keväällä Tikkurilan lastensuojelusta tehty toinen kantelu, josta annetaan päätös myöhemmin tällä viikolla.

– Ongelmat liittyvät henkilöstön suureen vaihtuvuuteen ja pätevien työntekijöiden saatavuuteen, [avin sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja Marja-Leena] Stenroos Stenroos toteaa.

Päätöksessään avi huomauttaa kuitenkin, että Vantaan tulee turvata lastensuojelupalveluiden laatu ja riittävyys myös henkilöstön vaihtuessa. (Vantaan Sanomat 28.12.2016)

Päätöksen mukaan asiakasmäärät suhteessa työntekijöiden määrään saattavat uhata lastensuojelutyön laadukkuutta ja lainmukaisuutta Vantaalla.

Sosiaalihuollon johtava ylitarkastaja Marja-Leena Stenroos sanoo, että päätöksen ydintä on tasa-arvo. Asuinpaikka ei saa ratkaista sitä, miten nopeasti perheelle annetaan apua. ...

Stenroos sanoo, että viraston päätöksen tarkoitus on kiinnittää Vantaan huomio ongelmaan. On kuntapoliitikkojen asia päättää, miten pulma ratkaistaan. (HS 28.12.2016)

Avin mukaan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee tavata lapsi asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävän usein henkilökohtaisesti.

Aluehallintovirasto toteaa lisäksi, että asiakassuunnitelmien laatimisessa ja päivittämisessä on ollut Vantaalla puutteita. Työntekijöitä on ollut liian vähän lastensuojelun asiakasmäärään nähden eikä palvelujen yhdenvertaista saatavuutta alueellisesti ole pystytty turvaamaan.

Avi viittaa päätöksessään muun muassa perustuslakiin, jonka mukaan jokaiselle on turvattava riittävät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut, sekä sosiaalihuoltolakiin, jonka mukaan lasta koskeissa asioissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Lisäksi lastensuojelulain mukaan lastensuojelua on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan. (Yle.fi 30.12.2016b)

7.5 Vuosi 2017 – toiminnan uudelleen järjestäminen

Aluehallintovirastolta moitteet saanut Vantaa lupasi tehdä uudistuksia ja muutoksia lastensuojelussaan. Lisää resursseja ei ollut luvassa, mutta asiat luvattiin tehdä nykyistä järkevämmiin. Apulaiskaupunginjohtaja Jukka T. Salminen peräsi apua valtiovalalta: sosiaalityön alan koulutusta piti lisätä, jotta saatiin päteviä hakijoita. Perhepalveluiden johtaja Anna Cantell-Forsbom kertoi, että laajempi perhepalveluihin kohdistuva muutos pyrittiin toteuttamaan nopeutetulla aikataululla. Facebook-päivityksessään Cantell-Forsbom

luonnehti aluehallintovirastolle kantelun tehneitä sosiaalityöntekijöitä omiin muroihin pissijöiksi ja puski huutelijoiksi. (HS 2.1.2017.) Vantaan Sanomille (3.1.2017) hän kertoi, että lastensuojelun työskentelyssä ei ollut erityisiä pulmakohtia ja työskentely sujui hyvin. Hänen mukaansa sosiaalityöntekijätilanne oli Vantaalla samanlainen kuin muissa kunnissa. Lastensuojelun työntekijöillä hän kertoi olevan keskimäärin 41 lasta asiakkaana. Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunnan varapuheenjohtaja Sakari Rokkanen (kok) oli samaa mieltä: tilanne oli parantunut ja asiakkaiden määrässä oltiin jo lähellä ministeriön suositusta. Sosiaalityöntekijöiden virkojen täyttämässä oli hänen mukaansa edelleen haasteita. (Yle.fi 13.1.2017.)

Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunta ei myöntänyt lisärahoitusta lastensuojelulle, vaan päätyi muihin keinoihin tilanteen ratkaisemiseksi. Koska päteviä sosiaalityöntekijöitä ei ollut tarjolla, täyttämättä olleista sosiaalityöntekijöiden viroista kaksi muutettiin erityissosiaaliohjaajan viroiksi. Johtamista ja työhyvinvointia luvattiin uudistaa ja nykyiset resurssit järjestää paremmin. (HS 16.1.2017.)

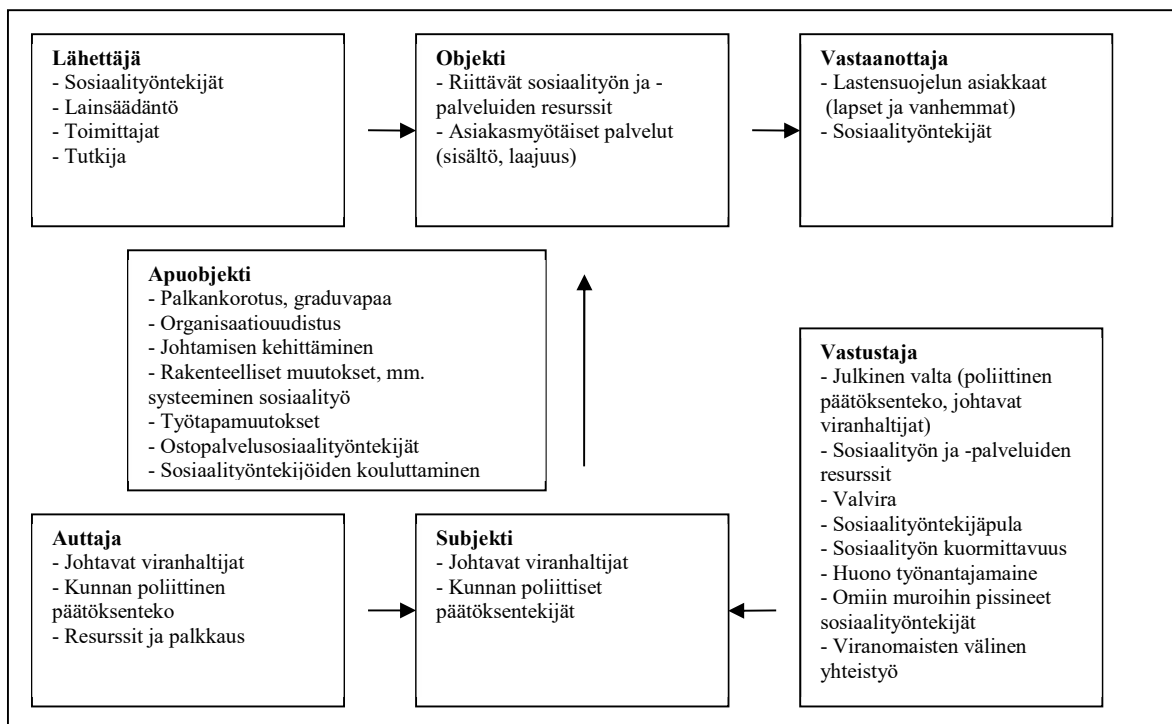
Vantaan Sanomat uutisoi 14.3.2017, että Vantaa yritti helpottaa lastensuojelun työntekijäpulaa organisaatiouudistuksella, joka edellytti yt-neuvotteluja. Vantaa luopui alueyksiköistä ja loi yhden koko kunnan kattavan yksikön. Perhepalveluiden johtaja Anna Cantell-Forsbom epäili, että muutos ei ollut kaikille mieluinen, joten osa työntekijöistä "äänestää jaloillaan". Hän ei ollut huolissaan vallitsevasta tilanteesta, sillä "tilanne paranee, kun muutokset toteutetaan".

Vantaalle perustettiin syksyllä 2017 sosiaalityön uusien asiakkuuksien yksikkö. Lastensuojelun palvelupäällikkö Hanna Pösö vakuutti, että lastensuojeluilmoitusten suma saataisiin purettua siten, että lain asettamat aikarajat eivät rikkoudu. Sosiaalityöntekijöiden palkan nostaminen naapurikuntien tasolle ei ollut poistanut työntekijäpulaa, eikä virkoja oltu saatu täytettyä pätevillä tai muodollisesti kelpoisilla työntekijöillä. Perhepalveluiden johtaja Anna Cantell-Forsbom peräänkuulutti lisää sosiaalityön koulutusta. (HS 9.11.2017.) Pösö kertoi, että toteutetuista muutoksista huolimatta viisi sosiaalityöntekijän vakanssia oli täyttämättä, eivätkä työntekijät tavanneet lapsia niin usein kuin pitäisi. Tilannetta pyrittiin helpottamaan jalkauttamalla lastensuojeluun Lontoossa kehitetty Hackneyn malli. Cantell-Forsbom arvioi, että "rekrytointiongelmat johtuvat pitkäaikaisesta sosiaali-

työntekijävajeesta, sosiaalityön suuresta kuormittavuudesta, työn raskaudesta ja Vantaan huonosta työnantajamaineesta". (Vantaan Sanomat 15.11.2017.)

Vantaan valtuusto hyväksyi marraskuussa 200 000 euron lisämäärärahan lastensuojelulle (Vantaan Sanomat 14.11.2017). Vihreiden valtuustoryhmän puheenjohtaja Anssi Aura kertoi, että summalla voitiin palkata sosiaaliohjaajia tai erityissosiaaliohjaajia työparityöskentelyyn tai ennaltaehkäisevään toimintaan (Vantaan Sanomat 5.11.2017).

Helsingin Sanomien haastatteli marraskuussa viittä Vantaan lastensuojelun sosiaalityöntekijää, jotka kertoivat, että hätä oli suurempi kuin johtavassa asemassa antoivat ymmärtää. He kuvailivat tilannetta kaoottiseksi. Uudistusta ei oltu suunniteltu yhdessä työntekijöiden kanssa. Heidän mukaansa työ oli pirstaloitunut ja määräajoissa ei pysytty. (HS 20.11.2017a.) Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunta antoi 12-kohtaisen suunnitelman työolojen kohentamiseksi lastensuojelussa. Työntekijöitä aiottiin muun muassa palkata kannustavasti ja auttaa asunnon löytämisessä sekä ottaa mukaan kaikkeen kehittämistyöhön. Tarkoituksena oli myös palkata lisää määräaikaista erityissosiaaliohjaajia. (HS 20.11.2017b.) Lastensuojelun sosiaalityöntekijöille päätettiin maksaa lähes 5000 euron tulospalkkio, mikäli nämä pysyisivät töissä vähintään vuoden ja pysyisivät lakisääteisissä määräajoissa (HS 11.12.2017; MTV.fi 11.12.2017; Helsingin Uutiset 12.12.2017; Iltasanomat 22.12.2017). Lisäksi lastensuojelun avohuollon ja uusien asiakkaiden yksiköiden lapsiperheiden tiimissä vuoden työskennelleille sosiaalityöntekijöille maksettiin 500 euron kertakorvaus (Helsingin Uutiset 12.12.2017).

KUVIO 6. Vuonna 2017 mediassa julkaistujen Vantaan lastensuojelun kriisiä käsittelevien juttujen sisältämä aktanttitarina.

Vuoden 2017 tapahtumista muodostuva aktanttitarina on esitetty kuviossa 6. Mediassa eri toimittajien (lähettiläjä) kirjoittamissa jutuissa esitetty kertomus kulki ensin vahvasti työnantajavetoisesti. Johdon (subjekti) mukaan tilanne oli kehittynyt positiiviseen suuntaan. Johtavat viranhaltijat (subjekti) toivat esille vastauksena sosiaalityön haasteisiin uudenlaisen toimintarakenteen (apujohde) ja sitä seuraavan muutoksen, jolla pyrittiin poistamaan sosiaalityöntekijöiden saatavuuteen liittyvä lastensuojelupalveluissa oleva palveluvaje. Johtavat viranhaltijat pyrkivät osoittamaan, että lastensuojelun palvelujärjestelmä toimi kutakuinkin tavoitteen mukaisesti (objekti) ja tilanne parani entisestään, kun suunnitellut muutokset saadaan toteutettua. (HS 2.1.2017; Vantaan Sanomat 3.1.2017.)

Loppuvuodesta työntekijät (lähettiläjä) tulivat julkisuuteen kertomalla oman näkemyksensä lastensuojelun tilasta muutosten ja kehittämistoimenpiteiden jälkeen. Työntekijät kuvasivat tilannetta kaoottiseksi, koska resurssit olivat riittämättömät (vastustaja), eivätkä päättäjät ymmärtäneet ongelman laajuutta (vastustaja). Sosiaalityö toimi sille asetettujen reunaehtojen puitteissa, mikä syvensi lastensuojelun asiakkaiden (vastaanottaja) hätää viivästyneiden palveluiden vuoksi. (HS 20.11.2017a.) Johtavalla viranhaltijalla (subjekti) oli

käsitys keinoista (apuobjekti), joilla tilanne korjaantui: rakenteisiin kohdentuva organisaatiomuutos yt-neuvotteluineen ja johtamisen ja työparien työskentelyn kehittäminen. Toimenpidelistalla (apuobjekti) olivat myös muun muassa painopisteen siirtäminen varhaisempiin palveluihin, lisäresurssit sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ja yliopistoyhteistyö, työntekijöiden täydennys- ja perehdytyskoulutuksen suunnittelu ja systemisen sosiaalityön eli Hackneyn mallin käyttöön ottaminen. (Vantaan Sanomat 25.11.2017.) Johtavien viranhaltijoiden (subjekti) kohtaamina erityisinä haasteina (vastustaja) tulivat esille sosiaalityöntekijöiden heikko saatavuus ja koulutuspaikkojen vähäisyys, Valviran täsmennykset sijaispätevytyteen, sosiaalityön suuri kuormittavuus, työn raskaus ja Vantaan huono työnantajamaine, jota työntekijät heikensivät omilla toimillaan. Nämä kaikki olivat esteitä toimivalle lastensuojelun palvelujärjestelmälle. (HS 9.11.2017; Vantaan Sanomat 15.11.2017.)

Apulaiskaupunginjohtajan (subjekti, auttaja, vastustaja) mukaan lastensuojelu ei ollut säästökohde (HS 2.1.2017). Hän pyysi valtiovaltaa helpottamaan rekrytointiin liittyviä ongelmia kouluttamalla lisää sosiaalityöntekijöitä (apuobjekti). Eri valtuustoryhmien (subjekti, auttaja, vastustaja) näkemykset tilanteen ratkaisemisesta vaihtelevat poliittisten linjausten mukaisesti. Valtuustosalin vasemmalla laidalla (auttaja) lastensuojelun ongelmia oli pidetty esillä koko vaalikauden. (HS 5.1.2017a, mielipide) (HS 11.12.2017). Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunnan varapuheenjohtaja (kok) kertoi (Yle.fi 13.1.2017), että lastensuojelulle ei ollut luvassa lisärahoitusta, sillä ongelmat eivät johtuneet rahasta vaan rekrytointiongelmistä ja negatiivisesta julkisuudesta (vastustaja). Vantaan lastensuojelun käyttöön saatiin kuitenkin seuraavalle vuodelle 200 000 euron lisämäärärahaa (apuobjekti), jolla voitiin palkata sosiaaliohjaajia tai erityissosiaaliohjaajia (Vantaan Sanomat 5.11.2017, 14.11.2017). Pikaratkaisuna Vantaa osti lastensuojelun sosiaalityöntekijäpalveluja ulkopuolelta (apuobjekti) ja siirsi omia sosiaalityöntekijöitään muualta organisaatiosta purkamaan lastensuojelun sumaa (apuobjekti). (HS 9.11.2017.)

Sosiaali- ja terveyslautakunnan marraskuussa julkaiseman 12-kohtaisen suunnitelman (apuobjekti) tavoite oli ”kohentaa työoloja koko lastensuojelun toiminnassa”. Työntekijöiden palkkausta luvattiin kehittää ja antaa tukea asunnon löytymiseksi Vantaalta. Suunnitelmissa oli myös uusien työpaikkojen luominen sosiaalipalveluihin. Tällaisia olivat muun muassa johtavan sosiaalityöntekijän, perheterapeutin, erityissosiaaliohjaajan ja kahden sosiaalityöntekijän toimet. Lisäksi tarkoituksen oli palkata lisää määräaikaaisia

erityissosiaaliohjaajia. Työntekijöitä aiottiin tukea opinnoissa ja täydennyskoulutuksessa. Henkilöstö luvataan ottaa mukaan kaikkeen kehittämistyöhön. (HS 20.11.2017b.)

Toimittajia asia kiinnosti jo pääkirjoitustasolla (lähettäjä). Kannanotoissa kritiikki kohdentui Vantaaseen työnantajana (subjekti, vastustaja), joka ei pystynyt luomaan luottamuksellista työkuultuuria, turvaamaan riittäviä resursseja eikä mahdollistanut sisällöltään ja laajuudeltaan asiakkaiden tarpeita vastaavia palveluja (objekti). Esille nousi myös viranomaisten välinen, heikosti toimiva yhteistyö (vastustaja), mikä parantuessaan edistäisi lasten ja perheiden palveluiden turvaamista ja myös kehittämistä (objekti). (HS 5.1.2017, pääkirjoitus; HS 23.11.2017, pääkirjoitus; Ilta-Sanomat 22.12.2017.) Myös haastateltu tutkija (lähettäjä) oli samoilla linjoilla toimittajien kanssa. (HS 8.1.2017)

7.6 Vuosi 2017 pragmaattisten modaliteettien näkökulmasta

Vuoden 2017 tapahtumissa subjekti-asema säilyi johtavilla viranhaltijoilla ja kunnan poliittisilla päätöksentekijöillä. Alkuvuonna johtavat viranhaltijat toivat esille tahtotilana (*haluaminen*) vastaukseksi lastensuojelun sosiaalityön haasteisiin uudenlaisen *kykenemiseen* liittyvän toimintarakenteen ja sitä seuraavan muutoksen, jolla pyrittiin poistamaan sosiaalityöntekijöiden saatavuuteen liittyvä palveluvaje. Johtava viranhaltija moitti sosiaalityöntekijöitä oman pesän likaamisesta; *täytymisen* modaliteetti ilmenee sosiaalityöntekijöiden asioiden julkisuuteen tuomisen osalta ei suotavana ja ei sallittuna tekemisenä.

Perhepalvelun johtaja Anna Cantell-Forsbom ... lupaa, että jo pitkään tekeillä ollut laajempi muutos yritetään nyt Vantaalla viedä läpi nopeassa aikataulussa. Hän kokee myös, että tilanne kaupungissa on jo reilusti kohentunut verrattuna viime vuoden alkuun, jolloin työntekijät omasta työpaikastaan kantelivat.

... lastensuojelun työntekijöiden kalentereihin pyritään raivaamaan lisää tilaa sille minkä he itsekin kokevat tärkeimmäksi eli perheiden tapaamiselle. Tämän vuoksi esimerkiksi johtamista ja työparien työskentelyä pyritään kehittämään.

... Cantell-Forsbom sanoo myös, että työntekijöiden vaihtuvuus ei ole niin suuri ongelma kuin aiemmin.

Lisää resursseja lastensuojelulle johtaja ei edelleenkään kaipaa. Hän asettaa tässä vastakkain lastensuojelun ja perheitä auttavat peruspalvelut.

”Toimintoja on yritetty kehittää, mutta rakenteisiin kohdistuva suuri uudistus on hidas tehdä”, hän sanoo. ...

Jotain ilmapiiristä kertoo myös Cantell-Forsblomin oma tapa kommentoida asiaa. Julkisessa Facebook-postauksessaan hän luonnehtii kantelun tehneitä työntekijöitä esimerkiksi puskista huutelijoiksi ja omiin muroihin pissijöiksi. ”Tämä toiminta ei ainakaan paranna Vantaan julkisuuskuva”, Cantell-Forsbom perustelee. Hän sanoo, että työntekijöitä kyllä kuunnellaan ja heillä on parempiakin kanavia epäkohdista ilmoittamiseen käytössään kuin julkisuus tai kantelu. ... (HS 2.1.2017)

Vantaan lastensuojelu toteuttaa huhti-toukokuussa ison organisaatiomuutoksen yt-neuvotteluineen. Uudistuksen tavoitteena on helpottaa lastensuojelua jo vuosia piinannutta henkilöstöpulaa, ...
 – ... Osalle työntekijöistä muutos ei ole mieluinen ja he äänestävät jaloillaan, [perhepalveluiden] johtaja [Anna Cantell-Forsbom] arvioi.
 Cantell-Forsbom ei ole nykytilasta huolissaan.
 – Tilanne paranee, kun muutokset toteutetaan.
 Johtaja vakuuttaa, ettei lapsia ole jätetty ilman vastuuhenkilöitä, vaikka sosiaalityöntekijöitä puuttuukin. (Vantaan Sanomat 14.3.2017)

Loppuvuodesta 2017 työntekijät kertoivat oman näkemyksensä Vantaan lastensuojelun nykytilasta muutosten ja kehittämistoimenpiteiden jälkeen; he haastoivat subjektin jälleen kerran ja muistuttivat tämän velvoitteesta (*täytyminen*) tavoitella objektia. *Kykenemisen* modaalinen ryhmä nousi vahvasti esille. Työntekijät kuvasivat tilannetta kaoottiseksi, koska resurssit ovat riittämättömät, eikä johto *halunnut* ymmärtää ongelman laajuutta. Lastensuojelu oli työpaikkana uuvuttava, työntekijöiden osallisuutta muutostyössä ei ollut mahdollistettu ja puhevälit johtoon olivat olemattomat. Lastensuojelu toimi sille asetettujen reunaehtojen rajoissa, mikä oli omiaan syventämään asiakkaiden hätää viivästyneiden palveluiden vuoksi. Pirstaloituneen työn laatu ei ollut korkealla prioriteettitilalla, määrärajoissa ei pysytty. Työntekijät *halusivat* tehdä työnsä kunnolla ja nujertaa *kykenemiseen* liittyvät esteet. Subjektin *haluaminen* korjata tilanne ja *osaaminen* tilanteen korjaamiseksi nousivat kyseenalaiseen valoon.

”Tilanne Vantaalla on kaoottinen.” Näin sanoo yksi viidestä Vantaalla lasten kanssa työskennelleestä sosiaalityöntekijästä, joita HS on viime viikolla haastatellut. ...

Haastatellut työntekijät sanovat, että hätä on syvempi kuin johtavissa asemissa olevat myöntävät. Pitkään kytenyt kriisi näkyy jo siinä, miten vakavasti osa lapsista on jo haavoittunut, kun lopulta saa apua. ... Työntekijät toisaalta kertovat, että vika ei ole vain siinä, että sosiaalityöntekijöitä ei saada Vantaalle houkuteltua tarpeeksi. Puhetta uupumuksesta ei ole uskottu, kuvailee eräs.

”Uudistusta ei suunniteltu yhdessä työntekijöiden kanssa. Eikä ole totta, että määrärajoissa olisi pysytty”, hän sanoo. ...

”Työ on muuttunut hyvin pirstaleiseksi”, sanoo toinen haastateltu. Muutkin kokevat, että laadusta välitetään vähemmän kuin aiemmin. ...

Hän sanoo myös, että asiakasmääriä on Vantaalla pyritty siivoamaan paperilla pienemmiksi kikkailemalla. ... Mutta sen lisäksi sosiaalityöntekijät puhuvat työhyvinvoinnista ja johtamisesta. Vantaalla tehdään hyvää ja kunnianhimoista työtä, mutta kerran kadotettua mainetta on vaikea saada takaisin, jos syyt sen kadottamiseen eivät ole hävinneet. Korjausyrityksiä yksi haastateltavista kuvailee ”puuhasteluksi”.

”Niin kauan kuin Vantaalla johto kiistää ongelmien laajuuden, miksi kukaan haluaisi juuri sinne”, kysyy yksi haastateltavista. (HS 20.11.2017a)

Apulaiskaupunginjohtajan ja johtavien viranhaltijoiden mielestä esteenä toimivalle lastensuojelun palvelujärjestelmälle oli joukko *kykenemiseen* ja *osaamiseen* liittyviä tekijöitä, kuten sosiaalityöntekijöiden heikko saatavuus ja koulutuspaikkojen vähäisyys, Valviran täsmennykset sijaispätevyyteen, sosiaalityön suuri kuormittavuus, työn raskaus ja Vantaan huono työnantajamaaine. Toisaalta he toivat toistuvasti esille, että *halua* ja *tahtoa* löytyi lastensuojelun toimintakyvyn palauttamiseksi.

Apulaiskaupunginjohtaja Jukka T. Salminen kertoo, että poliitikoille tuodaan lautakuntaan jo 16. tammikuuta päätettäväksi esitys muutoksista, joiden pitäisi vähentää työntekijöiden kuormitusta. Hän pyytää kuitenkin valtiovaltaa apuun.

”Ongelma on, että päteviä hakijoita sosiaalityöntekijöiksi ei ole tarpeeksi”, Salminen sanoo. ...

”Teemme kyllä kaiken voitavamme tämän asian ratkaisemiseksi. Tämä ei ole mikään säästökohde”, lupaa Salminen. (HS 2.1.2017)

Nyt Valvira on täsmäntänyt, että tällaisen sijaisen tulisi opiskella sosiaalityötä nimenomaan pääaineena yliopistossa. ...

”Tämä on asia, josta isot kaupungit yhdessä yrittävät neuvotella yliopistojen kanssa. Tarvitsisimme lisää aloituspaikkoja, mutta myös koulutusta, joka auttaa alaa jo opiskelleita päteväitään”, kertoo perhepalvelujen johtaja Anna Cantell-Forsbom.

”Pelkkä raha ei lastensuojelun tilannetta ratkaise. Tarvitaan rakenteellisia muutoksia ja myös muutoksia työtapoihin”, hän lisää. ... (HS 9.11.2017)

Tänä syksynä perustettuun sosiaalityön uusien asiakkuuksien yksikköön ei ole saatu riittävästi sosiaalityöntekijöitä käsittelemään lastensuojeluilmoituksia ja käsittely on hidastunut. ... Vantaa on koettanut purkaa sumaa ostamalla palveluja ulkopuolelta ja siirtämällä omia sosiaalityöntekijöitä muista töistä käsittelemään ilmoituksia.

– Rekrytointiongelmat johtuvat pitkäaikaisesta sosiaalityöntekijävajeesta, sosiaalityön suuresta kuormittavuudesta, työn raskaudesta ja Vantaan huonosta työnantajamaaineesta, Cantell-Forsbom arvioi. (Vantaan Sanomat 15.11.2017)

Jotta lastensuojelun työntekijäpula hellittäisi ja ylityöllistetyn henkilökunnan työolot paranisivat, sosiaali- ja terveyslautakunta on hyväksynyt yhteensä tusinan verran kehittämistoimia.

– Osa toimista on jo otettu käyttöön, kertoo Vantaan perhepalveluiden johtaja Anna Cantell-Forsblom.

Sellaisia ovat muun muassa painopisteen siirtäminen varhaisempiin palveluihin, lisäresurssit sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ja yliopistoyhteistyö sekä työntekijöiden täydennys- ja perehdytyskoulutuksen suunnittelu.

Myös systeemisen sosiaalityön eli niin sanotun Hackneyn mallin käyttöön ottaminen on varmistunut. (Vantaan Sanomat 25.11.2017)

Vantaan valtuuston ja sosiaali- ja terveyslautakunnan edustajien esille tuomat näkemykset lastensuojelun haasteista olivat pitkälti linjassa apulaiskaupunginjohtajan ja johtavien viranhaltijoiden näkemysten kanssa. Valtuustopuolueiden vasemmisto-oikeisto-akselilla annettiin ymmärtää, että niillä oli erilainen tahtotila (*haluaminen*) keinoista, joilla tilannetta voitiin helpottaa. Vasemmistossa muistutettiin, että he olivat pitäneet lastensuojelun huolestuttavaa tilannetta esillä jo pitkään ja toivoneet sille lisäresursseja (*haluaminen, kykeneminen*). Yhteisenä kantana valtuusto toi esille tilanteen epäinhimillisyyttä työntekijöille ja asiakkaille: sille *täytyi* tehdä jotain. Lastensuojelun toimintakykyyn (*kykeneminen*) *haluttiin* vaikuttaa kohentamalla työoloja ja kehittämällä palkkausta kannustavaksi. Myös työntekijöiden kouluttautumista (*osaaminen, kykeneminen*) *haluttiin* edistää.

Helsingin Sanomat kertoi (3.1.), kuinka Vantaan lastensuojelu on jälleen viranomaisten hampaissa. ... Tilanne on kestävä, sillä kerta ei ole ensimmäinen. Vantaalla valtuustosalin vasemmalla laidalla lastensuojelun ongelmia on pidetty esillä koko vaalikauden, viimeksi syksyn budjettineuvotteluissa. Viestimme on ollut, että lapsiperheiden ongelmien ratkominen vaatii lisää käsipareja.

Virkamiehet ja valtapuolueet ovat kuitenkin vakuuttaneet, että ongelmia on liioiteltu, tämä siivilä on vesitiivis. Vasta julkisuuteen ryöpsähtäneiden skandaalien jälkeen ongelmiin on puututtu. ... Vaikeuksien vähättely tai omien työntekijöiden haukkuminen julkisuudessa ei ratkaise hädässä olevien perheiden ongelmia.

Antero Eerola, kaupunginvaltuutettu (vas), sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsen, Vantaa (HS 5.1.2017a, mielipide)

Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunnan varapuheenjohtajan Sakari Rokkasen (kok) mukaan tilanne on kuitenkin parantunut. ... Rokkasen mukaan merkittävin toimenpide lastensuojelun tilanteen korjaamiseksi on se, että kaupunki aikoo palkata kuuden sosiaalityöntekijän sijaan erityissosiaaliohjaajia. ... Lisärahaa Vantaan lastensuojelulle ei ole luvassa. Rokkasen mukaan ongelmat eivät johdu rahapulasta vaan rekrytointiongelmistä ja negatiivisesta julkisuudesta. (Yle.fi 13.1.2017)

Toivon sydämeistäni, että sekä me kaupunginvaltuutetut, että kaupungin virkamiehet mietimme tarkkaan, mihin Vantaan rahoja käytetään. Panostamalla lastensuojeluun säästämme Vantaan rahoja pidemmällä tähtäimellä. Ja mikä tärkeintä: puolustamme niitä, joiden ääni ei päätöksenteossa kuulu.

Minna Atiye, kaupunginvaltuutettu (vihr) (Vantaan Sanomat 17.6.2017, mielipide)

Vantaan lastensuojelun käyttöön ehdotetaan ensi vuodelle 200 000 euron lisämäärärahaa.

– 200 000 eurolla voidaan palkata sosiaaliohjaajia tai erityissosiaaliohjaajia, joka mahdollistaisi työparityöskentelyn sekä ennaltaehkäisevän toiminnan. Uskomme tämän parantavan lastensuojelun palvelun laatua, sanoo Vihreiden valtuustoryhmän puheenjohtaja Anssi Aura. (Vantaan Sanomat 5.11.2017)

Pikaratkaisuna Vantaa ostaa palveluja ulkopuolelta ja siirtää omia sosiaalityöntekijöitään muualta sumaa purkamaan. (HS 9.11.2017)

Sosiaali- ja terveyslautakunnan 12-kohtaisen suunnitelman mukaan ohjelman tarkoituksena on ”kohentaa työoloja koko lastensuojelun toiminnassa”. Ohjelmassa aiotaan muun muassa palkata työntekijöitä ”kannustavasti” ja tukea työntekijöiden asunnon löytämistä Vantaalla. Suunnitelmissa on myös uusien työpaikkojen luominen alalle. Tällaisia ovat muun muassa johtavan sosiaalityöntekijän, perheterapeutin, erityissosiaaliohjaajan ja kahden sosiaalityöntekijän toimet. Lisäksi tarkoituksena on palkata lisää määräaikaista erityissosiaaliohjaajia.

Työntekijöitä aiotaan myös tukea opinnoissa ja täydennyskoulutuksessa. ”Henkilöstö otetaan mukaan kaikkeen kehittämistyöhön”, lautakunta linjasi. (HS 20.11.2017b)

Vantaa rajaa kenties lähitulevaisuudessa lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakasmäärää. Sdp:n ja vihreiden maanantaina esiin nostama valtuustoaloite ottaisi ylärajaksi 30. Aloitteen taakse on asettumassa muitakin valtuustoryhmiä. ... Vantaa alkaa maksaa palkan päälle sekä rekrytointilisää että suurempaa kannustuspalkkiota sitoutumisesta. ... Marraskuussa linjattiin jo lisäksi esimerkiksi, että henkilöstö otetaan mukaan kaikkeen kehittämistyöhön ja työhyvinvointia tuetaan. Vantaa palkkaa myös lisää erityissosiaaliohjaajia ja kehittää mentorointia, jotta työtaakka kevenisi. (HS 11.12.2017)

Toimituksellisessa työskentelyssä asia kiinnosti jo pääkirjoitustasolla. Kannanotoissa kritiikki kohdentui työnantajaan, joka ei ole pystynyt – vaikka olisi pitänyt – luomaan luottamuksellista, arvostavaa työkuilttuuria, turvaamaan riittäviä resursseja eikä mahdollistanut sisällöltään ja laajuudeltaan asiakkaiden tarpeita vastaavia palveluja (*täytyminen, haluaminen, kykeneminen, osaaminen*). Esille nousi myös viranomaisten välinen, heikosti toimiva yhteistyö (*haluaminen, kykeneminen*).

Lastensuojelu edellyttää monien ammattiryhmien yhteistyötä, mutta viranomaisten yhteistyö ontuu yhä. Yhtenäiset käytännöt puuttuvat. Sosiaalihuollon ammattilaiset ovat monesti kohtuuttomien paineiden alla. ... Virkoihin on vaikea saada osaavaa henkilöstöä. Sosiaalityön koulutusta on lisätty, jotta alalle saataisiin päteviä työntekijöitä. Muutoksia tarvitaan myös työkuultuuriin, jotta lastensuojelun ammattilaiset saataisiin pysymään työssään. (HS 5.1.2017, pääkirjoitus)

Pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä on jo vuosia ollut lastensuojelun kesto-ongelma, eikä se koske vain Vantaata. ... Lastensuojelutyö on vaativaa ja usein raskasta. ... Jos muu ei auta, myös lakisääteistä [asiakkaiden] maksimimäärää on harkittava. Yhtä tärkeää työssä jaksamiselle ovat hyvä johtaminen, tuki, perehdytys ja mahdollisuus vaikuttaa oman työn sisältöön. ... Kielteisen kierteen katkaiseminen alkaa siitä, ettei ongelmia lakaista maton alle. (HS 23.11.2017, pääkirjoitus)

Riittääkö kertaluonteinen palkkio houkuttelemaan töihin, jos työkuorma on sietämätön, kysyy Taloussanomien uutispäällikkö Katja Okkonen. ... Edes liki 5000 euron sitoutumispalkkio ei juuri auta, jos työkuorma ja työskentelyolosuhteet tekevät työstä sietämätöntä. Vantaa on nyt luvannut sitoutumispalkkion ja muiden rahallisten kannustimien lisäksi, että henkilöstö otetaan mukaan kehittämistyöhön ja työhyvinvointia tuetaan. Harmillisen usein tällaiset puheet jäävät kuitenkin pelkiksi puheiksi, vaikka juuri näissä asioissa piilee työssä viihtymisen ja sitoutumishalun ydin. (Ilta-Sanomat 22.12.2017)

Myös haastateltu tutkija oli samoilla linjoilla toimittajien kanssa.

Lasten kanssa työskentelevien rekrytointia tutkiva Saku Tihveräinen etsisi ennemmin keinoja, joilla ihmiset jaksaisivat paremmin raskasta työtään ja kehittyisivät vastavalmistuneesta kokeneeksi ammattilaiseksi. Tarvittaisiin siis enemmän tukea, perehdytystä, arvostustakin, etenkin avopalveluiden puolelle.

”Sekä työntekijät että heidän esimiehensä kokevat, että tehtävä on todella haastava”, Tihveräinen sanoo. (HS 8.1.2017)

8 YHTEENVETO

Tarkastelen tässä luvussa analyysissä esille tulleita asioita ja niihin liittyviä aihepiirejä. Aloitan tapauksen yhteenvedolla ja järjestelmän uhkatekijöiden tunnistamisella. Seuraavaksi käsittelen lastensuojelun toimintakykyä, mistä siirryn pohtimaan totuuden suhteellisuutta ja johtajien työssään kohtaamia ristipaineita. Lopuksi tarkastelen mediajulkisuutta ja rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuuksia hyödyntää sitä.

Sosiaalityöntekijöillä on työkokemuksensa kautta kyky ymmärtää ja kuvata asiakastyötä sellaisena, jona sen arki näyttäytyy heille. Heillä on käsitys asiakkaiden tilanteiden moninaisuudesta ja keinoista, jotka tukevat asetettujen päämäärien saavuttamista ja aidosti hyödyttävät asiakasta. Tämän tapaustutkimukseni, Vantaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden julkisuuteen tulon taustalta löytyvät heidän havaintonsa, että laadukasta, vaikuttavaa ja riittävää sosiaalityötä ei ollut mahdollista toteuttaa käytettävissä olevilla resursseilla. Kuitenkin heidän näkemyksensä pyrittiin sivuuttamaan, eikä keskusteluyhteys johdon kanssa toiminut. Tilanteen kärjistyttyä sosiaalityöntekijät ottivat yhteyttä Helsingin Sanomiin, jossa heidän huolesta ja esille tuomista epäkohdista uutisoitiin marraskuussa 2014. Medianäkyvyyttä avitti lokakuussa 2014 uutisoitu Vantaan Koivukylän lastensuojelun tilanne sekä yksittäisen vantaalaisperheen tapaus, jossa vasta 37. lastensuojeluilmoituksen kerrottiin johtaneen toimenpiteisiin.

Seurauksena oli mediassa käytävä moniääninen keskustelu, jonka ensimmäisessä vaiheessa, vuosina 2014–2015, sosiaalityöntekijät ottivat subjektiaseman. He peräänkuuluttivat kadotetuksi leimaamaansa hyvää, oikeaa ja oikeudenmukaista toimintakulttuuria mutta myös lapsen edun toteutumista, ja määrittivät näin objektin eli päämäärän. He kokivat, että lastensuojelullista apua tarvitsevien lasten ja perheiden vaateisiin ei ollut mahdollista vastata käytettävissä olevilla resursseilla. He toivat esille, että heillä oli halua, kykyä ja osaamista, kunhan riittävät sosiaalityön ja -palveluiden resurssit taattaisiin. Heidän vastustajikseen ja auttajikseen objektin tavoittelussa määrittyivät kunnan julkista valtaa käyttävät viranhaltijat ja poliittiset päätöksentekijät, joista luottamushenkilöiltä löytyi tai ei löytynyt puoluekantasidonnaisesti halua ja kykyä tilanteen muuttamiseksi. Johtavat viranhaltijat olivat puun ja kuoren välissä, ja joutuivat mukautumaan niin auttajan kuin vastustajan rooliin.

Tilanteen edetessä kunnan poliittiset päätöksentekijät ja johtavat viranhaltijat joutuivat ottamaan vuosina 2016–2017 subjektiaseman. Lähettäjät – aluehallintovirasto, eduskunnan oikeusasiamies, sosiaalityöntekijät, Vantaan kaupunki, Talentian edustaja, lainsäädäntö ja eri medioiden toimittajat – velvoittivat heidät toimimaan tilanteen korjaamiseksi ja objektin saavuttamiseksi. Subjekti toi esille haluaan ja tahtoaan tuottaa riittäviä lastensuojelupalveluita lapsen edun toteutumiseksi, mutta päätöksentekijäroolissa vastustajana myös vaikeutti sen toteutumista. Muiksi vastustajiksi määrittyivät subjektin näkökulmasta sosiaalityöntekijäpula, sosiaalityön kuormittavuus, sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus, organisatoriset haasteet, heikko työnantajamaine ja Valvira sosiaalityöntekijöiden pätevyyteen liittyvine linjauksineen. Keinoiksi tilanteen ratkaisemiksi ja sosiaalityöntekijöiden pysyvyyden ja rekrytoinnin helpottamiseksi nousivat lastensuojelun organisaatorakenteen ja palvelujärjestelmän muutokset ja kehittäminen, sosiaalityöntekijöiden palkkaukseen liittyvien kannustimien käyttöön ottaminen ja osaamisen kehittäminen.

Alhanen (2014) löysi tutkimuksessaan kuusi lastensuojelujärjestelmän uhkatekijää, ja ne olivat selkeästi tunnistettavissa myös tutkielmassani: työntekijöiden vähyys, johtamisongelmat, työntekijöiden vaihtuminen, yhteistyön vaikeudet ja arkitiedon ohittaminen. Muita tunnistettavia uhkatekijöitä niin tässä kuin Alhasen (mt.) tutkimuksessa olivat resursseihin kohdistuvat säästöpainet ja byrokraattinen hallintokoneisto. Työntekijöiden vaikuttamismahdollisuudet työn ja palveluiden sisältöön olivat heikot, toisaalta paineen ja kiireen vaivaamassa työssä työaika kului päivittäiseen selviytymiseen ja asiakkaiden tarpeisiin vastaamiseen. Alhanen (mt., 8) esittää päätelmänään, että "sosiaaliviranomaisen harjoittamaa suojeluvaltaa uhkaa yhtäältä tehottomuus ja toisaalta taas liukuminen kohti mielivaltaisuutta". Tämä uhkakuva vaatisi kuitenkin enemmän tutkimista, sillä lastensuojelu toimii monilta osin hyvin ja erinomaisestikin.

8.1 Kyky toimia

Mikä selittää Vantaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja johtavien viranhaltijoiden sekä kunnan poliittisten päättäjien erilaiset käsitykset lastensuojelun toimintakyvystä? Selitystä voi hakea muun muassa Erwin Goffmanin käsitteistöstä. Goffmanin mukaan sosiaalinen vuorovaikutus on eräänlaista teatteria, jossa kukin esittää itseään ja tuo itsestään

esille tietynlaisessa roolissa. Ympäristöllä on vaikutusta tähän rooliin, ja ihminen mukauttaa roolinsa vastaamaan ympäristön vaateita. Tässä roolissa pysyminen on tärkeää, sillä sen kautta luodaan ja ylläpidetään muille välitettyä vaikutelmaa; jämäkkä johtaja pysyy roolissaan ja tuo itsensä ja edustamansa tahon esille parhaassa mahdollisessa valossa. Kasvotyö on kasvojen säilyttämistä, millä ihminen sovittaa oman käyttäytymisensä sopimaan ympäröivään maailmaan ja sen moraalikäsitteisiin. Kasvotyöllä ihmiset rakentavat kannanotoissaan ja esiintymisissään tietynlaista julkista kuvaa, joka vastaa heille asetettuihin odotuksiin. (Goffman 1971; Goffman 2012, 23–64.) Tämä näkyy tutkielmassani hyödyntämässäni materiaalissa useissa yhteyksissä. Sosiaalityöntekijöiden kannalta oli haasteellista, että johtavat viranhaltijat ja kunnan poliittiset päätöksentekijät asettuivat subjektiaseman lisäksi auttajiksi ja vastustajiksi. Kun yhdellä taholla oli monta roolia, oli turha odottaa tiukkoja päätöksiä ja kannanottoja, sillä ollessaan yhden osapuolen puolella tuli pyllistäneeksi toiselle. Silloin oli kätevämpää vakuuttaa, että tilanne oli edustamansa instituution kannalta keskeisimmän asian – asiakkaiden palvelun – osalta hallinnassa. Asiakkaalla ei ollut asiaan sanomista, sillä hänen äänensä ei päässyt mediassa eikä siten tutkimusaineistossani esille.

[Vs palvelupäällikkö Kati] Villgrenin mukaan kiireelliset lastensuojeluasiat pystytään kuitenkin hoitamaan heti ja lain määräajoissa pysytään. (Vantaan Sanomat 29.1.2015)

Lastensuojelun palvelupäällikkö Jaana Vilpas ei kiistä eikä vahvista työntekijöiden lukuja. Hän sanoo kuitenkin, että ilman omaa vastuusosiaalityöntekijää olleista lapsistakin pidetään sikäli huolta, että kiireisimmät hätätapaukset poimitaan joukosta ja siirretään hoidettaviksi. (HS 11.4.2016a)

– Kaikki ne lapset, joita on syytä tavata usein, priorisoidaan etusijalle. Kiireettömille järjestetään tukipalveluita perheneuvolan, koulukuraattorin ja psykologin voimin [Perhepalvelujen johtaja Anna Cantell-Forsbom]. (Vantaan Sanomat 14.3.2017)

Asiaa voi tarkastella myös Korvelan ja Vuorelman (2017a, 205–208) näkökulmasta. He puhuvat nyt vallitsevasta totuudenajan jälkeisestä ajasta ja siinä esiintyvien tarinoiden vallasta. He tuovat esille brittiläisen kirjailija ja toimittaja David Goodhartin käsitteen "kupla", joka koostuu samanmielisistä ihmisistä. Kuplalla on oma totuutensa, ja muiden kuplat edustavat valetta. Kuplaan kuuluvat voivat esiintyä ihmisoikeuksien kannattajina, mutta toisaalta edistävät esimerkiksi asekauppaa. Tutkielmassani sama ilmiö koski poliittisia

päättäjiä mutta myös johtavia viranhaltijoita poliittisten päätösten toimeenpanijoina: lapsen oikeudet olivat kaikille tärkeitä, mutta niitä voitiin tarvittaessa polkea. Mitä olisi tapahtunut, jos olisi avoimesti myönnetty, että reunaehdot lastensuojelulle olivat tietynlaiset ja niiden puitteissa toimittiin sillä riskillä, että palvelujärjestelmä ei ehtinyt palvelemaan kaikkia asiakkaita? Keitä tyhjä puhe hyödytti? Vai oliko kyse totuudenajan jälkeisestä kamppailusta siitä, millainen mielikuvituksemme yhteisön pitäisi olla tältä osin? Tässä suurena apuna on tarinankerronta, jolla voidaan kertoa laajoille joukoille kuvitteellisia, merkityksellisiä tarinoita. Niillä kehystetään sekava maailma ja annetaan merkityksellisyyttä sen kaoottisuuteen sekä luodaan selkeä vastapuoli.

Miten perhepalveluiden johtajan viittaus sosiaalityöntekijöiden omiin muroihin pissimisestä ja puskista huuteluun pitäisi tulkita (HS 2.1.2017)? Asiaa voi tarkastella muun muassa kasvojen menettämisen näkökulmalta. Tuomalla tapauksen julkisuuteen sosiaalityöntekijät viestivät johtamisvajeesta ja puutteista johdon ja henkilöstön vuorovaikutuksessa. Omien alaisten julkisuuteen tulon voi tulkita johdolle häpeää tuottavaksi. Tältä näkökulmalta tarkasteltuna johto menetti kasvonsa, eikä sitä toisaalta parantanut se, että perhepalveluiden johtaja kritisoi omaa henkilöstöään julkisuudesta ja viittasi henkilöstön jaloilla äänestämistä muutostilanteessa.

Kaupunki sai aluehallintovirastolta jo aiemmin kaksi kertaa moitteet lastensuojelutilanteesta, toisessa valituksen olivat tehneet kaupungin omat työntekijät. Tässä yhteydessä johto soimasi asian esiin nostaneita Facebookissa omiin muroihin pissijöiksi ja puskasta huutelijoiksi. (HS 20.11.2017)

Vantaan lastensuojelu toteuttaa huhti-toukokuussa ison organisaatiomuutoksen yt-neuvotteluineen. ...
– Muutoksessa lastensuojelun vastaanottotyöstä siirretään lisäresurssia suunnitelmalliseen lastensuojelutyöhön. Osalle työntekijöistä muutos ei ole mieluinen ja he äänestävät jaloillaan, johtaja [perhepalvelujen johtaja Anna Cantell-Forsbom] arvioi. (Vantaan Sanomat 14.3.2017)

Vantaan tapauksessa näkyi kautta linjan myös uuden julkisjohtamisen (New Public Management) mukainen johtaminen. Eräsaari (2006, 98) toteaa kärkevästi, että sen edustamaan "ajattelutapaan ei tehoa järki tai rationaalinen argumentointi. Sitä ei siis ole mahdollista muuttaa vedoten yhteiskunnalliseen todellisuuteen".

8.2 Suhteellinen totuus

Se, mitä viestin vastaanottaja pitää totena, liittyy Greimasin mukaan siihen, uskooko vastaanottaja siihen, miten viesti välitetään. Yksilön muotoilema sanallinen viesti, kuten kannanotto tai toteamus, on totta yksilön maailmankuvan mukaisesti, mutta ei objektiivisesti totta, vaan jonkinlainen versio tai vaikutelma siitä; yksilö kokee puhuvansa totta, muiden näkemykset totuudesta ovat mielipiteitä. Kyseessä on jonkin asian todeksi väittäminen, minkä sen esittäjällä on tarve saada vastaanottaja pitämään esittämänsä asia totuutena, siis todellisuuden ilmentymänä. (Greimas & Courtés 1982, 367–368.) Asiantilojen totuuskäsitys vaihtelee toimijoittain, ja siksi Vantaan lastensuojelun työntekijöiden totuus näyttäytyi erilaisena kuin päättäjien ja johtajien totuus.

– Lastensuojelun työskentely toimii nyt hyvin. Työssä ei ole erityisiä pulmakohtia. Sosiaalityöntekijätilanne ei ole huonompi kuin muissa kunnissa, johtaja [perhepalvelujen johtaja Anna Cantell-Forsbom] arvioi. (Vantaan Sanomat 3.1.2017)

Haastatellut [Vantaan lastensuojelun sosiaali]työntekijät sanovat, että hätä on syvempi kuin johtavissa asemissa olevat myöntävät. Haastatellut sanovat, että vuosia jatkunut kriisi näkyy jo palvelujen raskaammassakin päässä. Siis esimerkiksi sosiaali- ja kriisipäivystyksessä, huostaanotoissa ja sijoituksissa, lasten psykiatrisissa palveluissa. ... Puhetta uupumuksesta ei ole uskottu, kuvailee eräs.

”Uudistusta ei suunniteltu yhdessä työntekijöiden kanssa. Eikä ole totta, että määrärajoissa olisi pysytty”, hän sanoo. ...

Korjausyrityksiä yksi haastateltavista kuvailee ”puuhasteluksi”.

”Niin kauan kuin Vantaalla johto kiistää ongelmien laajuuden, miksi kukaan haluaisi juuri sinne”, kysyy yksi haastateltavista. (HS 20.11.2017)

Poliittisen historian näkökulmalta tarkasteltuna menneisyys on täynnä mielipiteiden muokkausta ja faktojen selittämistä parhain päin. Demokraattisessa yhteiskunnassa valtaa omaavilla on tarvetta kertoa muunneltua totuutta, koska sitä kertomalla voi taata tuen omille näkemyksilleen ja ajamilleen asioille. Takinkääntö on edessä vasta, kun vastakkaiset faktat muuttuvat niin vedenpitäviksi, että ne nakertavat uskottavuutta. Poliittiselle puheelle on tyypillistä myös se, että yleisöä kosiskellakseen se suuntautuu kohti tulevaisuutta. Nykytilanteen "lohduttomuudesta" puhumisella ei voiteta mitään, joten se on parempi pyrkiä sivuuttamaan. (Korvela & Vuorelma 2017b, 18–20.)

Vantaa ei ole heti lisäämässä yhtään uutta työntekijää kriisiin vajonneeseen lastensuojeluunsa. Sen sijaan työntekijöiden houkuttelemiseksi ja pitämiseksi harkitaan palkkojen nostamista. ... Selvitys ehdottaa, että tehtäväkohtaisia palkkoja voisi tarkistaa verrattuna muihin kuntiin. Niille työntekijöille, joilla on opinnot kesken, voitaisiin antaa vapaata gradun tekemiseen. ... Henkilöstökyselyn perusteella monilla työntekijöillä olisi ehdotuksia lastensuojelun parantamiseksi. Näistä henkilöstön ehdottamista toimenpiteistä tehdään lastensuojeluun erillinen kehittämissuunnitelma. (HS 23.1.2015; sama sisältö 24.1.2015)

Vantaan perhepalvelujen johtaja Anna Cantell-Forsbom sanoo suhtautuvansa [aluehallintoviraston] huomautukseen vakavasti, mutta muistuttaa, että se koskee mennyttä aikaa. Cantell-Forsbom vakuuttaa, että Vantaalla on jo tehty paljon muutoksia ja parannuksia lastensuojelussa. (HS 20.11.2017)

– Lastensuojelun asiakasmäärät eivät ole kasvaneet viime vuosina ja sosiaalihuoltolain mukaisesti tulee vähenemään. Arviomme on noin 10 prosentin väheneminen vuosittain [Vantaan perhepalvelujen vs. johtaja Anna Cantell-Forsbom]. (Helsingin Uutiset 11.4.2016; Länsiväylä 11.4.2016; Vantaan Sanomat 11.4.2016a)

Vantaan lastensuojelun johtavien viranhaltijoiden lausunnoissa oli nähtävissä poliittisten riippuvuustekijöiden huomioon ottaminen resurssiriippuvuusteorian mukaisesti. Sen mukaan organisaation kyvykkyys ei ole riippuvainen resurssien määrästä vaan siitä, mitä organisaatio saa aikaan käytettävissä olevilla resursseilla. Strategialla ratkaistaan haaste, joka syntyy, kun rajallisilla resursseilla pyritään tuottamaan laadukkaampia palveluja entistä enemmän. Johtaja, joka hallitsee poliittiset riippuvuussuhteet, hallitsee myös vallan ja riippuvuuden välisen pelisuhteen. (Niiranen ym. 2010, 80–81.) Kulusseihin jäi tieto siitä, miten johtavat viranhaltijat kävivät vuoropuhelua kunnan poliittisten päättäjien kanssa varmistaakseen lastensuojelulle sen tarvitsemat resurssit. Julkisuudessa johtavat viranhaltijat eivät tuoneet esille tarkasteluajanjaksolla ainoatakaan päättäjille kohdentuva vaadetta. Sen sijaan perhepalvelujen johtaja tuli kyseenalaistaneeksi oman johtamisensa ja johtamansa organisaation kyvyn toimia siten, kuin hän näki tarkoituksenmukaiseksi.

[Vantaan perhepalvelujen vs. johtaja Anna] Cantell-Forsbom muistuttaa, että lastensuojelun pitäisi olla viimesijainen tukimuoto. Hän haluaa ohjata sosiaalihuoltolain piiriin kuuluvat perheet pois lastensuojelusta jo aikaisemmin annettavan avun piiriin.

– Vantaalla on isot resurssit lastensuojelussa. Perhepalvelujen budjetti on yli 50 miljoonaa ja resurssistamme yli puolet on lastensuojelussa, olemme siis painottaneet aikaisemmin lastensuojelua. Kysymys ei ole siitä, että me vain lisäämme lastensuojelun resursseja, vaan siitä, miten me tätä koko palvelujärjestelmäämme tarkoituksenmukaisesti kehitämme. (Yle.fi 30.12.2016)

Poliittisten puolueiden taistelu kuntalaisten äänistä näkyi erilaisissa kannanotoissa, jotka piirsivät erilaista totuutta tilanteesta. Kunnan luottamushenkilöillä oli tarve tuoda itseään esille siten, että median heistä luomat mielikuvat edustivat totuutta ja lisäsivät heidän vaikutusvaltaansa. Niin kunnanvaltuuston kuin sosiaali- ja terveyslautakunnan vasemmistopuolueisiin kuuluvat toivat esille tahtoaan resursoida lastensuojelu siten, että se pystyy toimimaan tarkoituksenmukaisesti. Oikeisto toimi pitkälti oman linjauksensa mukaisesti eli kirstunvartijana, jonka tavoitteena oli lastensuojelun toiminnan uudelleen järjestäminen siten, että se pystyy vastaamaan kysyntään. Julkisuuteen tulleet kannanotot olivat poliittisten puolueitten, vasemmisto–oikeisto, linjausten mukaisia, mikä jakoi puolueet myös vastustajan ja auttajan rooleihin. Heitä ei median esille nostama kriisi juurikaan heiluttanut, sillä sen aiheuttama heilutus oli väliaikaista toisin kuin puolueen pitkän tähtäimen työskentely ja oman aseman varmistaminen siinä.

8.3 Johtajat ristipaineessa

Baumann (2002, 52) toteaa, että "vallanpitäjien suosimia strategisia periaatteita ovat tätä nykyä pakeneminen, vältteleminen ja sitoutumattomuus, ja he tavoittelevat näkymättömyyttä". Eräsaari (2006, 99–100) puhuu byrokraattien mielivallasta, jonka parissa ammatti-ihmiset ja kuntalaiset joutuvat elämään. Hänen mukaansa merkittävin julkisia palveluita koskeva vaatimus on vaatimus oikeuksista, mutta myös niiden valvomisesta.

Kantola luonnehtii teoksessaan *Matala valta* (2016, 83–86) byrokraattisia vallankäyttäjiä persoonattomina, järkevinä, tunteettomina ja puolueettomina toimijoina, jotka tuovat esille omaa osaamistaan ja ammattitaitoaan instituutiossa tai järjestelmässä. Hierarkia ja käskysuhteet ovat heille merkityksellisiä. Julkisuudessa he esiintyvät vastentahtoisesti. Heitä ei kritiikki järkytä, koska heidän edustamansa toiminnan taustalla vaikuttavat paljon suuremmat voimat ja yleiset periaatteet. Modernissa yhteiskunnassa byrokratian edustamat virkamiehet ja -naiset edistävät ja toteuttavat tasa-arvoa ja edustavat jatkuvuutta. Erityisesti demokratia on tehnyt byrokratian tärkeäksi. Byrokraatit puhuvat järjen nimissä ja nojaavat tutkittuun tietoon (mt., 28).

Ristikkäisten paineiden alla työskentelevillä sosiaalialan johtajilla ei ole kuitenkaan helppo rooli. Johtajat työskentelevät kunnan erilaisten sidosryhmien kanssa, joiden tavoitteet voivat

olla vastakkaisia, epäselviä tai niistä vallitsee erilaisia kirjoittamattomia sääntöjä, joita noudatetaan. Mitä kirjavamman joukon kanssa he työskentelevät, sitä vaikeampaa on päästä yksimielisyyteen esimerkiksi tehokkuudesta ja toimintatavoista. Johtajilla on kuitenkin vastuu johtamansa organisaation resurssien oikeasta ja tehokkaasta käytöstä. (Vuori 2017, 198.) Lisäksi kaikessa kunnan ylläpitämässä toiminnassa on huomioitava, että kuntalaisilta kerättävien verovarojen käyttö on vastuullista (Niiranen ym. 2010, 54). Huomionarvoista on myös jo pidempään jatkunut yleinen pyrkimys uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon ja siten myös sosiaalityön palvelujärjestelmää, sillä käytettävissä olevat resurssit niukkenevat ja tuottavuutta on saatava lisää (Rissanen & Lammintakanen 2017b, 31).

Tapaustutkimuksessani ristiriita johtamisen, taloudellisen veloitteen ja sosiaalityön ammatillisen, asiakkaan tarpeet keskiöön asettavan eettisen näkökulman kanssa osoittautuivat ilmeiseksi. Kun tarkastellaan henkilöstövoimavarojen johtamisen apukeinoja koko tarkasteluajanjaksolla, havaitaan, että avuksi otettiin yksi toisensa jälkeen tyypilliset keinot: henkilöstön määrän sääntely rekrytoinnilla, osaamisen varmistaminen ja kehittäminen, palkitseminen, henkilöstön ja töiden organisointi ja henkilöstön motivaation ylläpito (Lammintakanen 2017, 242). Lastensuojelu muodosti – ja muodostaa edelleen – merkittävän kuluerän Vantaan sosiaali- ja terveystoimen kokonaisbudjetista. Tutkielmani aineistosta ilmenee, että tahtotila oli, että lapsille, nuorille ja perheille suunnattujen peruspalveluiden piti olla sillä tasolla, että ongelmat eivät pääsisi syvenemään ja kasvattamaan kustannuksia. Koska lastensuojelun palveluihin kohdistui suuri kysyntä, sen toimintaedellytyksiä piti kehittää samalla, kun peruspalveluita vahvistettiin. Näin oli mahdollista saavuttaa tulevaisuudessa tasapainotila, jossa varhaisella puuttumisella lasten, nuorten ja perheiden kohtaamiin haasteisiin voitiin välttyä lastensuojelun asiakkuudelta.

Samoilla linjoilla on Vantaan taloussuunnitelma vuosille 2018–2021, jossa todetaan, että ehkäisevää työtä lastensuojelutarpeen vähentämiseksi jatketaan myös tulevina vuosina (mt., 86). Aika näyttää, miten tällainen strateginen päätös vaikuttaa perhepalveluiden ja lastensuojelun kokonaisuuteen. Paljon riippuu johtajuudesta ja johtajien tilanneymmärryksestä integroida parhaat käytännöt ja toimenpiteet palvelutuotannossa sekä kyvystä sitouttaa henkilöstö toteuttamaan niitä (Rissanen & Lammintakanen 2017b, 34).

8.4 Mediajulkisuus ja sen hyödyntäminen

Vahva julkisuus, joka ylläpitää yhteiskunnallista hegemoniaa, liittyy poliittiseen järjestelmään ja yhteiskunnan eliittiryhmiin. Media osallistuu poliittisen ja taloudellisen päätöksenteon instituutioiden vahvan julkisuuden rakentamiseen kertomalla niistä uutisten muodossa. Tällainen valtavirtajulkisuus myötäilee politiikan asialistaa ja puheenvuoroja käyttävät yhteiskunnalliset vaikuttajat. Vahvan julkisuuden lisäksi on heikkoa mediajulkisuutta, kuten viihdettä ja mainontaa. Osa heikosta julkisuudesta on kuitenkin vahvasti poliittista. Tällainen usein tunnelatautunut vastajulkisuus kumpuaa henkilökohtaisista intresseistä ja voi koskea esimerkiksi lastensuojelua. Heikko julkisuus voi muuttua vahvaksi julkisuudeksi, kun poliittisen järjestelmän on otettava sen esille tuomat asiat asialistalleen julkisuuden paineen käydessä liian kovaksi. (Herkman 2011, 80–81.) Tässä tutkielmassa käsitelty tapaus on luonteeltaan edellä kuvatun kaltainen: Vantaan lastensuojelun tila päättyi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden esille tuomana mediajulkisuuteen ja sitä kautta käsiteltäväksi kunnan poliittiseen järjestelmään.

Vantaan lastensuojelu on esimerkki siitä, kuinka julkisuuden paineella saatiin aikaan muutospaineita ja pystyttiin edistämään – ainakin joiltain osin – kuntalaisten oikeuksia, mutta myös lastensuojelun toimintamahdollisuuksia. Realismia kuitenkin on, kuten Herkmankin (2011, 68) toteaa, että "välittömät vaikutukset poliittisiin päätöksiin voivat jäädä melko pieniksi, vaikka asiaa puidaan julkisuudessa runsaasti". Kunelius, Noppari ja Reunanen (2010, 455) ovat samoilla linjoilla ja tuovat esille, että "sekä mielikuvissa että julkisissa totuuksissa on kuitenkin kyse korkeintaan keskipitkällä aikavälillä valtapeliin vaikuttavista resursseista. Muihin valtaresursseihin tukeutuen eri vallankäytön sektorit (myös politiikka) voivat kestää kovaakin näin syntynyttä painetta. Mediatotuudet ja mielikuvat ovat siis korkeintaan niin sanottuja "mesotason" ilmiöitä median ja vallan suhteessa". Tämän näkemyksen mukaan median moralisointi voi vaikuttaa yksittäisten päättäjien syrjäyttämiseen tai yksittäisiin kiistoihin, mutta yhteiskunnan makrotasolle sen vaikutus ei juurikaan yllä.

Tutkielmani tukee tätä näkemystä. Media käsitteli tilanteen kehittymistä ajoittain hyvinkin runsaalla palstatilalla ja kriisin ollessa syvimmillään päivittäin. Se vastakkain asetteli osapuolia ja otti joissain kohdin asiakseen tuoda esille asiaan liittyviä moraalisia mutta myös

lainsäädännöllisesti velvoittavia näkökulmia. Missä määrin media vaikutti asioiden kehittymiseen, on vaikea arvioida. Olisiko Vantaan lastensuojelun tilanne edennyt edes median kuvaileman muutoksen tasolle ilman mediajulkisuutta? Sitä, missä määrin median esittämä totuus aiheutti paineita ja pakotti kunnan päättäjiä ja johtajia ottamaan kantaa asiaan, tekemään päätöksiä ja keskustelemaan siitä keskenään omissa valtaverkostoissaan sekä henkilöstön kanssa, ei ole mahdollista määritellä tämän tutkimuksen puitteissa.

Julkisuuden seurauksena kuitenkin oli, että – puoluekantasidonnaisesti – osa poliitikoista toi esille halunsa löysätä kukkaron nyörejä tilanteen helpottamiseksi, osa puolestaan sivuutti asian sisäisenä uudelleenorganisointiasiana. Jonkinlaisena julkisuuden pakottamana neuvotteluratkaisuna voi pitää sitä, että tuloksena oli parin vuoden julkisuuden jälkeen sosiaalityöntekijöiden palkkojen nostaminen ja organisaatioon ja toimintaan liittyvät uudistukset. Aika näyttää, kantaako tässä tapaustutkimuksessa esille tuomani lastensuojelun kriisin politisoituminen muuta hedelmää.

Aktanttitarinoista selviää, että yksi esimiestaso puuttui uutisoinnista: johtavien sosiaalityöntekijöiden ääni ei päässyt lainkaan esille. Miksi? Oliko Vantaan kaupunki määritellyt viestintävastuulliset siten, että vain tietyn organisaatiotason tietyt henkilöt saivat antaa lausuntoja julkisuuteen? Kunelius ym. (2010, 453) puhuvat median hallitsemisesta eli siitä, että päättäjillä on halu hallita, kuka tuo mediassa millaisia asioita esille ja miten. Siksi vain tietyillä tahoilla on lupa antaa lausuntoja medialle. Tämä selittää myös lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden johdolta saamia moitteita siitä, että kriisiytynyt tilanne olisi pitänyt käsitellä organisaation sisäisenä asiana sen julkisuuteen tuomisen sijasta.

– Harmi, että ongelmia hoidetaan aluehallintoviraston kautta, koska viesti lähijohdolle nopeuttaisi epäkohtien korjaamista. Nyt johto sai saman sähköpostin yhtä aikaa aluehallintoviranomaisten kanssa, [Vantaan sosiaali- ja terveyslautakunnan puheenjohtaja Mari] Niemi-Saari sanoi. (Yle.fi 11.4.2016b)

Mitä voi päätellä siitä, että lastensuojelun työntekijät esiintyivät koko kriisin ajan nimettöminä? Oliko kyse siitä, että henkilökohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä on usein tapana tuoda esille nimettöminä? Vai oliko kyse siitä, että sosiaalityöntekijät olivat ottaneet sosiaalihuoltolakiin kirjatun ilmoitusvelvollisuuden vakavasti ja vaikenemisen kulttuuri oli tältä osin murtumassa, mutta rohkeus ei vielä riittänyt omalla nimellä esille tulemiseen?

Sosiaalityöntekijällä on ammatin arvojen, eettisten ohjeiden ja lainsäädännön vuoksi velvollisuus puuttua lastensuojelussa ilmeneviin epäkohtiin, joten tuntuu erikoiselta, että sitä ei voisi tehdä muuten kuin nimettömänä. Selittävä tekijä voi löytyä organisaatiokulttuurista, jossa vaikeneminen on hyve. Tältä osin päätelmäni jää spekulaaation tasolla, sillä tutkielman aineisto ei anna juurikaan muita viitteitä syistä kuin sosiaalityöntekijöiden viittaukset siihen, että johto ei kuunnellut eikä ottanut todesta heidän viestejään. Toimintaympäristöstä ei saanut viestintämyönteistä käsitystä, mikä osaltaan saattaa selittää nimettömänä esiintymistä.

8.5 Tilaisuus rakenteelliselle sosiaalityölle

Lapsen edun toteutumisen merkityksellisyys tulee esille vuonna 2008 voimaan tulleessa lastensuojelulaissa, mutta käsitteenä se on moniulotteinen. Lapsen edun toteutumiseen sisältyy muun muassa ongelmien ennaltaehkäisy, viranomaisyhteistyö, annetun tuen vaikuttavuus ja suunnitelmallisuus. Hyvä lapsuus kuuluu sivistys- ja oikeusvaltion itsestäänselvyksiin. Vaikka puheissa tuotetaan huolta lapsista, nuorista ja perheistä, teoista ei ole monilta osin huolen poistajiksi, kuten tämä tutkielmanikin osoittaa. Hyvän lapsuuden mahdollistaminen on kuitenkin kannattava investointi tulevaisuuteen. Kun tässä epäonnistutaan, kustannukset koituvat myöhemmin maksettaviksi. Tämä sosiopoliittinen ulottuvuus unohtuu herkästi päättäjiltä, kun ristipaineiden sarjatulituksessa on tehtävä myönnytyksiä vasemmalle ja oikealle. Kun päätöksentekoa leimaa lisäksi ajallinen lyhytjänteisyys ja pikavoittojen metsästäminen, lapsen etu ei kaikissa tapauksissa toteudu.

Rakenteelliselle sosiaalityölle aukeaa tämän asiantilan muuttamiseksi merkittävä rooli ja tehtävä. Sosiaalityöllä on runsaasti annettavaa muutosagenttina vähäosaisten ja apua tarvitsevien äänen esille tuojana, mutta myös sosiaalityön itsensä säilymisen ja kehittymisen kannalta. Menestyksekkäs vaikuttaminen edellyttää vahvaa viestintäosaamista, mikä on rakenteellisen sosiaalityön kannalta tärkeä kehittämiskohde (Hämäläinen 2014, 79). Se, että ei oteta kantaa eikä kerrota asioista, tulkitaan herkästi piilotteluksi, pelkuruudeksi ja oman pesän varjeluksi. Vaiti olemisen heikkous on siinä, että julkisuuden osalta se tulkitaan vastuun pakoiluksi. Se mahdollistaa myös negatiivisen, yksipuolisen viestinnän. Vaikenija antaa muille vallan määritellä itsensä ja edustamansa asian.

Tiitisen ja Lähteisen (2014, 207) mukaan rakenteellisessa sosiaalityössä käytetyn julkisen viestinnän tavoitteena ovat ennaltaehkäisy, vastuun osoittaminen, oikeudenmukaisuuden jakaminen ja maineen luominen. Kun sosiaalityön asiakastyössä kertyy tietoa, jolla on yhteiskunnallisesti merkitystä esimerkiksi palveluiden kohdentamisen tai sisällön osalta, sen jakaminen on perusteltua. Tämän halun toteuma näkyi tutkielmassani. Tuomalla epäkohdat julkisuuteen lastensuojelun sosiaalityöntekijät pyrkivät oikomaan todellisuuden tulkintoja ja kamppailemaan sosiaalityön tärkeinä pitämien asioiden puolesta. Julkisuus mahdollisti tiedon välittymisen päättäjille ja erityisesti niille päättäjille, joita tieto ei tavoittanut muita, kuten organisaation sisäisiä, kanavia pitkin. Edistämällä asiakkaiden asemaa julkisuudessa sosiaalityöntekijät sanoittivat julkisuuteen tiedon, joka yhdisti asiakkaat ja sosiaalityöntekijät ja antoi äänen heikommassa asemassa oleville. (Mt., 191–203.)

Vantaan tapaus osoittaa, että sosiaalityön äänen esille tuomisessa tarvitaan näkyvää julkista viestintää erityisesti tilanteissa, joissa sisäisen viestintä ei toimi ja toiminta ei täytä lainsäädännössä asetettuja velvoitteita. Perustuslain 12 pykälässä on maininta sananvapaudesta eli kansalaisen perusoikeuksiin kuuluvasta oikeudesta ilmaista ja vastaanottaa julkisuudessa mielipiteitään. Tämä on myös sosiaalityön ammattilaisten oikeus ja keskeinen osa rakenteellista sosiaalityötä. Median kautta viestimisen vahvuutena on se, että se tavoittaa parhaimmillaan kaikki kohderyhmät: asiakkaat, kuntalaiset ja kuntapäättäjät, yhteistyötahot, poliittiset päättäjät ja viime kädessä suuren yleisön. Tiedon välittäminen kohderyhmille on merkityksellistä, jotta heidän tietovarantonsa aihepiiristä kasvaisi ja jotta maaperää saadaan pehmitettyä toivotuille muutoksille esimerkiksi toimintatavoissa. Parhaimmillaan julkisuus tuottaa sosiaalityön puolesta puhuvia muutosagentteja ja lisää resursseja, kuten tutkielmanikin osoitti.

Sosiaaliala näyttäytyy usein negatiivisessa yhteydessä mediassa, ja näin on myös tässä tutkielmassa. Mielikuvaa on mahdollista muuttaa tarjoamalla medialle tietoa positiivisista asioista, kuten esimerkiksi toimivista palveluista ja niiden vaikuttavuudesta. Tieto voi myös olla neutraalia, ja negatiivisestakin asiasta on mahdollista viestiä neutraalisti eri näkökulmia esille tuoden. Julkisuudessa esillä oleminen merkitsee myös sitä, että keskusteluun pitää tuoda jatkuvuutta esimerkiksi omille näkemyksille vastakkaisia näkemyksiä ilmaisneiden tahojen kanssa. Huolellinen ja faktoja sisältävä omien näkökulmien perustelu ja puolustaminen mahdollistaa keskustelusta selviämisen jollei voittajana, niin ainakin neutraalisti kasvoja menettämättä.

Median kautta viestimällä sosiaalityö ei ainoastaan lisää alan tunnettuutta ja toimi asianajotehtävässä, vaan se mahdollistaa myös sosiaalityön maineen kehittämisen. Toisaalta on muistettava, että maine muodostuu todellisen toiminnan perusteella, eikä totuutta vastaamaton kulissi pysy pitkään pystyssä (Tiitinen & Lähteinen 2014, 206).

Lisäksi on hyvä pitää mielessä, että toimittajien tuottamat tekstit eivät sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti heijasta todellisuutta, vaan ne rakentavat todellisuudesta omia versioitaan, jotka vaikuttavat mikrotasolla yksilöiden, makrotasolla yhteiskunnalliseen ajatteluun. Toimittaja voi vaikuttaa omilla aiheen valinnoillaan ja kannanotoillaan merkittävästi siihen, miten jostain asiasta ajatellaan, ja luoda siitä mielikuvia. Liittämällä käsiteltävän kohteen tietynlaiseen viitekehykseen toimittaja vaikuttaa siihen, millainen sanoma siitä välittyy. Kehys rajaa, korostaa ja häivyttää käsiteltävän asian eri puolia. (Nieminen & Pantti 2012, 96.) Kehyksiin voi pyrkiä vaikuttamaan rakenteellisella sosiaalityöllä, mutta viime kädessä toimittaja päättää, mitä hän tuo miten, milloin ja missä yhteydessä esille.

9 POHDINTA

Tutkielmani tavoitteena oli Vantaan kaupungin lastensuojelun kriisiytyneen tilanteen kuvaaminen niiden tietojen perusteella, mitkä media oli asiasta tuonut julkisuuteen. Kiinnostukseni kohdistui kielellisiin ilmaisiin eli siihen, miten sosiaalityöntekijät ja muut toimijat asemoituvat kielellisten ilmaustensa perusteella erilaisiin toisiinsa suhteessa oleviin toimija-asemiin ja millaisia kielellisiä ilmaisuja he käyttivät perustellessaan ajatusmallejaan. Nämä suhteet ja ne ajatusmallit, joihin toimijat olivat sitoutuneet, toteutuivat käytännön sosiaalityössä ja työntekoa koskevien haasteiden ratkaisumahdollisuuksissa. Tutkielmani osoitti, että Vantaan lastensuojelun toiminta näyttäytyi mediassa vuosina 2014–2017 ristiriitojen leimaamana. Lastensuojelun herkän aihepiirin vuoksi eri osapuolilla oli tarve saada hyväksyntää mediassa esiin tuomilleen asioille ja näkökulmille. Puheet ja teot olivat kuitenkin ristiriidassa sen kanssa, mikä oli realistista toteuttaa.

Median julkaistujen juttujen perustella eri osapuolten väliset toimijaroolit muodostuivat varsin stabiileiksi lukuun ottamatta sitä, että subjektiasema siirtyi kriisin julkisuuteen nostaneilta sosiaalityöntekijöiltä lastensuojelun johdolle ja kunnan päättäjille. Subjektiaseman toimijoilla oli yhteinen päämäärä, lapsen etu, mutta he arvioivat sen toteutumista toimijaroolinsa kohdentuvien odotusten ja reunaehtoien mukaisesti. Muut toimijat asettuivat pitkälti sosiaalityöntekijöiden esille nostamien asioiden tukijoiksi, kannattajiksi ja edistäjiksi. Tämä näkyi kannanotoissa, joissa toimijat tuottivat tilanteen korjaamisen vaatimia pakkoon, haluun, kykyyn ja osaamiseen liittyviä velvoittavia ilmauksia. Niiden ytimen muodostivat lastensuojelun tarkoituksenmukainen, lainhengen mukaisten toimintaedellytysten varmistaminen.

Greimasin aktanttimallin soveltaminen vaati aineiston jakamisen kolmeen ryhmään. Näin syntyivät vuosikohtaiset ydinkertomukset, joista jokaisesta kävi ilmi toimijat ja keskeiset tapahtumat. Ratkaisu osoittautui hyväksi, sillä se mahdollisti vuosikohtaisten muutosten havainnoimisen ja jäsensi aineistoa uudella tavalla. Se auttoi selvittämään toimija-asemissa eri ajankohtina tapahtuneet muutokset ja toimijoiden esille tuomat päämäärät ja käytettävissä olevat keinot. Valitsemani aineistonkeruutapa ja pelkistävä analyysistrategia sopivat tähän tutkielmaan, joskin muitakin vaihtoehtoja olisi ollut valittavissa. Aktanttimalli osoittautui haastavaksi ja aikaa vieväksi: aineisto jäsenyi ja toimijoiden tyypit hahmottuivat yritysten

ja erehdyksen kautta. Sama koski myös pragmaattisia modaliteetteja, jotka näennäisestä yksiselitteisyydestään huolimatta aukenivat teksteistä vasta pidempiaikaisen aineistoon tutustumisen jälkeen.

Tutkielmani ei ole sen kvalitatiivisen, tulkinnallisen luonteensa ja metodivalintojen vuoksi toistettavissa siten, että siitä saisi täsmälleen samanlaiset tulokset ja johtopäätökset. Sen sijaan samoja metodeja hyödyntämällä se on toistettavissa siten, että samantyyppiset tulokset ovat mahdollisia.

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 113) toteavat, että sellaista tieteellistä metodia ei ole, joka oikein käytettynä tuottaisi viisaita ajatuksia itsestään tai joka takaisi menestyksen totuuden etsinnälle. Tutkijan on itse tuotettava analyysinsä viisaus, mihin tarvitaan metodien noudattamista, älykkyyttä, oivalluskykyä ja onnekkautta. Missä määrin onnistuin tässä, jää lukijan päätettäväksi. Aktanttimalli ei itsessään tuota tulkintoja, joten tulkinnat ovat tulkitsijansa tekemiä oletuksia teksteissä esiintyvistä merkityksistä. Aktanttimalli osoittautui kuitenkin hyödylliseksi jonkin asteisen objektivisuuden saavuttamisessa, sillä siihen sisältyy "mekanismi", mikä ohjaa toimijat tiettyihin rooleihin. Näitä rooleja ei ole mahdollista päättää mielivaltaisesti. Se auttoi tuomaan esille, millaisia vastakkainasettelua ja jännitettä aktantit tuottivat, mutta myös mikä oli niiden yhteisesti hyväksymää ja arvostamaa. Aktanttimallin määrämuotoisuus osoittautui hyödylliseksi ominaisuudeksi myös hyödyntämäni laajan aineiston käsittelyssä. Modaliteettien analyysi syvensi käsitystä siitä, millaisia erilaisia velvoitteita ja tahtotiloja toimijoilla oli kriisiytyneen tilanteen eri vaiheissa.

Aineistolähtöisen tutkimuksen haasteena on, että objektiivisia, puhtaita havaintoja ei ole sinällään olemassa. Esimerkiksi käytetyt käsitteet ja tutkimusmenetelmät ovat aina tutkijan asettamia ja vaikuttavat tuloksiin. Haasteena on myös analyysi: onko se tapahtunut ennako-odotusten vai aidosti aineiston tiedonantajien antaman tiedon pohjalta? (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109.) Osaan näistä haasteista auttoi se, että en ole työskennellyt tutkielmani kohteena olleessa työyhteisössä eikä minulla ole siihen kontakteja. En myöskään tehnyt tätä tutkielmaa toimeksiantajan toimesta. Pyrin tuomaan esille tutkielman kohteena olevien toimijoiden omia kannanottoja ja tulkintoja, eli toimijoiden esille tuomia jäsenyyksiä tutkittavasta ilmiöstä. Annoin äänen kaikille aineistosta löytyville osapuolille. Tapahtumien kulun esitin sellaisena, kuin media sen välitti. Luonnollista on, että en olisi lähtenyt

tekemään tätä tutkielmaa ilman aihetta sivuavia tai sitä suoranaisesti koskevia käsityksiä, tietoja tai uskomuksia. Ne saattoivat luoda ennakkokäsityksiä ja -oletuksia, mutta karistin nämä tietoisesti mielestäni ymmärtääkseni ja tulkitakseni tutkimuskohdetta mahdollisimman objektiivisesti. Parhaimmillaan pystyin kyseenalaistamaan oman esiyymmärrykseni aihepiiristä ja laajentamaan omaa ymmärrystäni siitä.

Tunnistin haasteena myös sen, että hyödyntämäni aineiston tekstit muodostivat tietyn version asioista; ne eivät siis edusta absoluuttista totuutta (Eskola & Suoranta 1998, 141–142). Miten pitkälle saatoin siis tutkijana tehdä päätelmiä siitä, miksi missäkin tilanteessa osapuolet käyttivät tietynlaista kieltä, tiettyjä puheenvuoroja ja argumentteja? Haasteeksi nousi myös tulkintaketju. Ensimmäisen kielen muotoon puetun tulkinnan oli tehnyt haastateltava ja toisen toimittaja. Tulkinta, jonka tein tutkimuskohteena olevasta tekstimateriaalista, oli kolmannen asteen tulkinta. Neljännen asteen tulkinnan tekee tutkielmani lukija. (Mt., 142.) Edellä mainitun valossa totean, että tutkimusaineistoni ei edustanut totuutta, vaan oli suhteellinen: aineisto oli muodostunut tiettyä tarkoituspäästä silmällä pitäen. Myös tämän tutkielmani teksti on versio, eräs näkökulma, aiheeseen. (Mt., 142–143.)

Tutkielmani luotettavuuden kulmakivenä on aineiston laatu ja siitä tekemäni tulkinnat. Mediasta kerätyn aineiston laatuun ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa, se oli juuri sellaista, kuin toimittaja oli tuottanut verkon uutissivustolle julkaistavaksi. Valitsin tutkimusaineistoni saturaation saavuttamiseksi tarkasteltaviksi kaikki tutkielman aihepiiriin liittyvät, määrittelemäni kriteerit täyttävät jutut. Aineistoa oli riittävästi tuomaan esille teoreettinen peruskuvio, joka oli mahdollista saada tutkimuskohteesta ja jolla oli siten mahdollista tehdä luotettava tutkimus (Mäkelä 1998, 47–48; Tuomi & Sarajärvi 2018, 99–100).

Eskola ja Suoranta (1998, 212–213) esittävät laadullisen tutkimuksen kriteereiksi uskottavuuden, siirrettävyyden, varmuuden ja vahvistuvuuden. Uskottavuuden osalta pidättäydyin tulkinnassa aineistosta esille tulleissa tiedoissa ja käsityksissä ja pyrin käsitteellistämään ne vastaamaan tulkinnan kohteiden käsityksiä. Tulosten siirrettävyydestä toiseen kontekstiin on todettava, että siinä on omat haasteensa todellisuuden monimuotoisuuden vuoksi. Koska lastensuojelu on pitkälti säädeltyä, kuntien toteuttamaa ja yleisesti niukkojen resurssien leimaamaa, tuloksilla on liittymäkohtia muissa organisaatioissa tehtävään lastensuojelutyöhön. Tutkimuksen varmuutta voi lisätä

huomioimalla, mikäli se on mahdollista, tutkimukseen ennustamattomasti vaikuttavat ulkoiset tekijät ja tutkimuksesta ja ilmiöstä aiheutuvat tekijät. Tällaiseen huomiointiin ei ollut tämän tutkielman osalta tarvetta, eikä tällainen tekijä realisoitunut tutkielmaa tehdessäni. Vahvistavuuden osalta on todettavissa, että tämän tutkielman tulokset saavat tukea toisista tutkimuksista ja lähdekirjallisuudesta ja ovat linjassa aiheesta muualla tuotetun tiedon kanssa. Pyrin myös kuvaamaan päättelyäni ja ratkaisujani siten, että lukijalla on mahdollisuus seurata ja arvioida niitä.

Tutkielmani erityinen anti on mielestäni siinä, että se kuvaa seikkaperäisesti erään suomalaisen työyhteisön kipuilua lastensuojelulle asetettujen tavoitteiden ja todellisten toimintamahdollisuuksien välillä. Sosiaalityössä keskeistä on sosiaalinen oikeudenmukaisuus, mikä sisältää muun muassa asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun ja resurssien tasapuolisen jakamisen. Sosiaalityöntekijöiden on huolehdittava tämän toteutumisesta. Ongelma syntyy, kun jaettavissa on esimerkiksi niukasti resursseja ja asiakkaita joudutaan arvottamaan kiireellisyykselillä. Kuten tutkielmanikin osoittaa, selontekovelvollisuus tulee välttämättömäksi esimerkiksi tilanteissa, joissa asiakkaiden tilanteisiin ei resurssisyistä voida puuttua. Toisaalta kun asioita puetaan julkisuudessa, eri asemassa olevien toimijoiden kannanotot voivat olla toisilleen täysin vastakkaisetkin. Monien eri näkökulmien ja erilaisten "totuuksien" esille tuominen on demokraattisessa yhteiskunnassa hyväksyttävää, mutta sosiaalityöntekijöiden on oltava valppaina, jotta se ei toimintona ajaudu markkinavoimien tai vahvojen mielipiteiden ohjaamaksi.

Sosiaalityöhön kuuluu aina selontekovelvollisuus, jota myös tutkielmani kohteena olevat Vantaan kaupungin lastensuojelun sosiaalityöntekijät toteuttivat. Tutkielmani aineistosta ilmeni, että sosiaalityöntekijät kokivat olevansa hallinnon, yhteiskunnan ja asiakkaiden vaatimusten välisessä ristitulella. Mediassa julkaistuista jutuista huokui lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden syvä huoli toiminnon kyvystä vastata riittävästi asiakkaiden palvelutarpeisiin. Selontekovelvollisuus työnantajan suuntaan oli uuden julkisjohtamisen kontekstissa ilmeinen, mikä nakersi riittävä ja asiakaslähtöistä palvelumahdollisuutta. Juhila (2009, 304–306) puhuu kriittisestä selontekovelvollisuudesta. Se on lähestymistapa, joka haastaa sosiaalityön ja sosiaalityöntekijät ottamaan kantaa sosiaalityön asiakkaiden kohtaamiin yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Siihen kuuluu myös sosiaalityöhön liittyvien epäkohtien ja mahdottomien tehtävien esille tuominen tarvittaessa myös julkisuudessa. Parhaimmillaan sosiaalityöntekijät osallistuvat julkiseen keskusteluun yhteiskunnallisista

ongelmista ja keinoista ratkaista niitä. Tuomalla näkemyksensä julkisuuteen sosiaalityöntekijät mahdollistavat myös kansalaiskeskustelun avaamisen aiheesta. Koska Vantaan lastensuojelun tapauksessa oli ilmeistä, että lastensuojelun asiakkaat eivät saa kaikilta osin tarvitsemiaan palveluja, tarvittaisiin myös kansalaisasianajoa. Nähtäväksi jää, missä määrin tämän suuntaista kehitystä tutkielmani sosiaalityöntekijät saivat aikaiseksi.

Vantaan lastensuojelun tapaus uutisoitiin kohtalaisen tasapuolisesti eri toimijoiden osalta, mutta asiakkaan ääni jäi kuulumattomiin. Jatkotutkimuksessa voisi selvittää, mitä Vantaan lastensuojelun asiakasperheen vanhemmat ajattelevat siitä julkisuudessa käydystä keskustelusta tai miten he itse kokivat kriisiaikana saamansa avun ja tuen. Tässä tutkielmassa esitetty tapahtumaketju olisi mahdollista tutkia myös esimerkiksi kehysanalyysillä. Sen avulla olisi mahdollista tehdä näkyväksi esimerkiksi juttujen sisältämät, piilossa olevat kehykset, ja niiden kautta näkyväksi illuusio toimituksellisen työn objektiivisuudesta. Olisi myös mielenkiintoista selvittää, mitkä kehykset ovat toimijoiden kannalta oleellisia ja merkityksellisiä ja miten kehykset menevät muuttuvissa tilanteissa päällekkäin. Diskurssianalyysin avulla voisi jäsentää tämän tapaustutkimuksen sosiaalista todellisuutta ja sen tuottamia ilmiöitä. Siihen, millaisiin diskursseihin osapuolet nojautuvat ja millaisia selontekoja tehdään, vaikuttavat tavoitteet, kontekstit ja päämäärät. Diskurssianalyysillä olisi mahdollista analysoida puhetapoja, näkökulmia ja positioita. Tässä tutkielmassa hyödyntämäni lähestymistapaa ja metodia olisi mahdollista hyödyntää esimerkiksi muiden julkisuudessa esillä olleiden kriisien, poliittisen puheen tai tietyn aihepiirin mielipidekirjoitusten tutkimiseen.

Greimasin aktanttimalli on pelkistys kansansatujen rakenteesta. Juoni kulkee yksinkertaistetuimmillaan siten, että roisto ryövää hallitsijan tyttären, jonka sankari pelastaa päihitettyään vastustajat. Tiukasti greimasilaisittain tulkiten tarina oli tutkielmani valmistuttua heinäkuussa 2018 vielä keskeneräinen: Vantaan lastensuojelun tilannetta ei ole viety voitokkaaseen päätökseen, vaan tilanne elää yhä. Nähtäväksi siis jää, josko tilanne kriisiytyy uudemman kerran tulevaisuudessa tai saa muita juonenkäänteitä.

LÄHDELUETTELO

Painetut lähteet

- Alasuutari, Pertti (2014): Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Alhanen, Kai (2014): Vaarantunut suojelevalta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Raportti 24/2014. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Araneva, Mirjam (2016): Lapsen suojeleminen. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum Pro.
- Bardy, Marjatta & Heino, Tarja (2013): Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin: paniikista toivoon ja näköalat auki. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Baumann, Zygmunt (2002): Notkea moderni. Tampere: Vastapaino.
- Eräsaari, Leena (2006): New Public Management on julkisen sektorin vääryyksiä. Teoksessa Helne, Tuula & Laatu, Markku (toim.): Vääryyskirja. Helsinki: Kela, 87–101.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998): Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (1997): Miten media puhuu. Tampere: Vastapaino.
- Goffman, Erving (1971): Arkielämän roolit. Porvoo: WSOY.
- Goffman, Erving (2012): Vuorovaikutuksen sosiologia. Tampere: Vastapaino.
- Greimas, A. J. (1980): Strukturaalista semantiikkaa. Helsinki: Gaudeamus.
- Greimas, A. J. & Courtés, Joseph (1982): Semiotics and Language. An Analytical Dictionary. Bloomington: Indiana University Press.
- Heikkinen, Hannu L.T. (2015): Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-Kustannus, 149–167.
- Herkman, Juha (2011): Poliittika ja mediajulkisuus. Tampere: Vastapaino.
- Hämäläinen, Juha (2014): Tiedontuotanto sosiaalityön rakenteellisena kysymyksenä. Teoksessa Pohjola, Anneli, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Tallinna: United Press Global, 64–86.

Hänninen, Vilma (2015): Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, 168–184. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Jallinoja, Riitta (2006): Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.

Juhila, Kirsi (2009): Sosiaalityön selontekovelvollisuus. *Janus* 17(4), 296–312.

Juholin, Elisa & Kuutti, Heikki (2003): Mediapeli – anatomia ja keinot. Helsinki: Inforviestintä.

Jyrkiäinen, Jyrki (2017): Sanomalehdistö. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Nieminen, Hannu (toim.): Suomen mediamaisema. Tampere: Vastapaino, 65–117.

Kananoja, Aulikki (2017a): Sosiaalipolitiikka sosiaalityön kehyksenä. Teoksessa Kananoja, Aulikki, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.): Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 33–39.

Kananoja, Aulikki (2017b): Sosiaalipolitiikan yhteiskunnallinen työnjako. Teoksessa Kananoja, Aulikki, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.): Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 40–47.

Kananoja, Aulikki, Vuokko Niiranen & Harri Jokiranta (2008): Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kantola, Anu (2016): Matala valta. Tampere: Vastapaino.

Korhonen, Inkeri & Oksanen, Katja (1997): Kertomuksen semiotiikka. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.): Semioottisen sosiologian näkökulmia: Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Helsinki: Gaudeamus, 54–71.

Korvela, Paul-Erik & Vuorelma, Johanna (2017a): Ideologioiden sotkuinen paluu. Teoksessa Korvela, Paul-Erik & Vuorelma, Johanna (toim.): Puhun niin totta kuin osaan. Poliittika faktojen jälkeen. Jyväskylä: Docendo, 196–210.

Korvela, Paul-Erik & Vuorelma, Johanna (2017b): Teoista sanoihin – mitkä faktat, mikä totuus? Teoksessa Korvela, Paul-Erik & Vuorelma, Johanna (toim.): Puhun niin totta kuin osaan. Poliittika faktojen jälkeen. Jyväskylä: Docendo, 7–24.

Kuiri, Kaija (2012): Johdatus semantiikkaan. Helsinki: Finn Lectura.

Kunelius, Risto (2003): Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Kuutti, Heikki (2008): Mediakierre – Selviytyminen kielteisessä julkisuudessa. Helsinki: Infor.

Lammintakanen, Johanna (2017): Henkilöstö voimavarana – osaamisen johtaminen haasteena. Teoksessa Rissanen, Sari & Lammintakainen, Johanna (toim.): Sosiaali- ja terveysjohtaminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 237–258.

Lehtonen, Mikko (2000): Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.

Loseke, Donileen R. (2010): Thinking about Social Problems. New York: AldineTransaction.

Mahkonen, Sami (2010): Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita.

Mäkelä, Klaus (1998): Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.): Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 42–61.

Mänttari-van der Kuip, Maija (2013): Julkinen sosiaalityö markkinoistumisen armoilla? Yhteiskuntapolitiikka vol 78, 5–19.

Nieminen, Hannu & Nordenstreng, Kaarlo (2017): Sääntely ja viestintäpolitiikka. Teoksessa Nordenstreng, Kaarlo & Nieminen, Hannu (toim.): Suomen mediamaisema. Tampere: Vastapaino, 342–362

Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2012): Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Helsinki: Loki-Kirja.

Niiranen, Vuokko (2004): Sosiaalityön johtamisen vaatimukset ja kvalifikaatiot. Janus 12(2), 226 –233.

Niiranen, Vuokko, Riitta Seppänen-Järvelä, Merja Sinkkonen, Pirkko Vartiainen (2010): Johtaminen sosiaalialalla. Helsinki: Gaudeamus.

Nikunen, Kaarina (2003): Yksityisyyden murros, julkisuuden haaste. Feministisen kritiikin näkökulmia julkisuuden tutkimukseen. Tiedotustutkimus 26:2, 79–89.

Nordenstreng, Kaarlo (1996): Katsomosta areenalle. Teoksessa Nordenstreng, Kaarlo (toim.): Sananvapaus. Helsinki: WSOY, 272–288.

Pekkarinen, Elina (2015) Näkymättömiksi suojellut lapset. Teoksessa Häkkinen, Antti & Salasuo, Mikko (toim.): Salattu, hävetty, vaiettu. Tampere: Vastapaino, 264–300.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009): Kurssi kohti diskurssia. Vastapaino: Tampere.

Pohjola, Anneli (2012): Moniulotteinen vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, Anneli, Tarja Kemppainen & Sanna Väyrynen (toim.): Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus, 9–15.

Pohjola, Anneli, Tarja Kemppainen & Sanna Väyrynen (2012): Vaikuttavuus on monta. Teoksessa Pohjola, Anneli, Tarja Kemppainen & Sanna Väyrynen (toim.): Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus, 347–352.

Pohjola, Anneli, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) (2014): Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Kuopio: UNIpress.

Pohjola, Anneli, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (2014): Rakenteellisen sosiaalityön jäsentyminen. Teoksessa Pohjola, Anneli, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Tallinna: United Press Global, 281–294.

Polkinghorne, Donald E. (1995): Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa Hatch, J. Amos & Wisniewski, Richard (toim.): Life History and Narrative. London: Falmer Press, 5–23.

Prince, Gerald (1987): A Dictionary of Narratology. Lincoln & London: University of Nebraska Press.

Pylkkänen, Elina & Väisänen, Antti (2009): Tutkimus sosiaalihuollon valtiosuusperusteista. Raportti 4/2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Pösö, Tarja (2012): Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina. Teoksessa Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaranieniemi, Leena (toim.): Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 75–97.

Rissanen, Sari (2016): Sosiaalityön johtaminen. Teoksessa Törrönen, Maritta, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lundén, Petra Salovaara, Minna Veistilä (toim.): Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 231–242.

Rissanen, Sari & Lammintakainen, Johanna (2017a) (toim.): Sosiaali- ja terveysjohtaminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Rissanen, Sari & Lammintakanen, Johanna & (2017b): Sosiaali- ja terveydenhuolto johtamisympäristönä. Teoksessa Rissanen, Sari & Lammintakainen, Johanna (toim.): Sosiaali- ja terveysjohtaminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 15–38.

Rousu, Sirkka (2007): Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Acta nro 197. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

- Ruohotie, Pekka (1998): *Motivaatio, tahto ja oppiminen*. Helsinki: Edita.
- Schleifer, Ronald (1987): *A. J. Greimas and the Nature of Meaning*. London & Sydney: Croom Helm.
- Seppänen, Janne & Väliverronen, Esa (2013): *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.
- Sinkkonen, Merja (2012): Eettiset ristiriidat sosiaalijohtajien työssä. Teoksessa Niiranen, Vuokko & Hänninen, Markku (toim.): *Sosiaalitoimen johtajat kunnissa*. Acta 234. Helsinki: Kuntaliitto, 49–60.
- Strömberg-Jakka, Minna & Karttunen, Teija (2012): Aluksi. Teoksessa Strömberg-Jakka, Minna & Karttunen, Teija (toim.): *Sosiaalityön haasteet*. Jyväskylä: PS-kustannus, 7–12.
- Strömberg-Jakka, Minna & Karttunen, Teija (2012): Lopuksi. Teoksessa Strömberg-Jakka, Minna & Karttunen, Teija (toim.): *Sosiaalityön haasteet*. Jyväskylä: PS-kustannus, 320–327.
- Sulkunen, Pekka (1997): Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.): *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Helsinki: Gaudeamus, 13–53.
- Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (1997a) (toim.): *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Helsinki: Gaudeamus.
- Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (1997b): Arvot ja modaalisuus sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.): *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Helsinki: Gaudeamus, 72–95.
- Tarasti, Eero (1990): *Johdatus semiotiikkaan. Esseitä taiteen ja kulttuurin merkkijärjestelmästä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Tarasti, Eero (1996): *Esimerkkejä. Semiotiikan uusia teorioita ja sovelluksia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Tiitinen, Laura & Lähteinen, Sanna (2014): Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet. Teoksessa Laitinen, Merja, Anneli Pohjola & Marjaan Seppänen (toim.): *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*. Kuopio: UNIpress, 191–212.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2018): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Törrönen, Jukka (1995): Puhetta viinasta – kuohua yhteiskunnasta. *Tiedotustutkimus* 18:4, 43–60.

Törrönen, Jukka (1997): Intohimoinen teksti – pysäytetty kertomus suostuttelun makrorakenteena. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.): *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Helsinki: Gaudeamus, 221–247.

Törrönen, Maritta, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lundén, Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.) (2016): *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus.

Veivo, Harri & Huttunen, Tomi (1999): *Semiotiikka. Merkeistä mieleen ja kulttuuriin*. Helsinki: Edita.

Vuori, Jari (2017): Dialoginen viestintä johtamisessa. Teoksessa Rissanen, Sari & Lammintakainen, Johanna (toim.): *Sosiaali- ja terveysjohtaminen*. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 185–200.

Vilka, Hanna, Maria Saarela & Jari Eskola (2018): *Riittääkö yksi? Tapaustutkimus kuvaajana ja selittäjänä*. Teoksessa Valle, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Wiio, Juhani (2006): *Media uudistuvassa yhteiskunnassa. Median muuttuvat pelisäännöt*. Sitran raportteja 65. Helsinki: Sitra.

Witkin, Stanley (2003): *Päämääränä hyvän tekeminen*. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.): *Sosiaalisen vaihtuvat vastuut*. Jyväskylä: PS-kustannus, 237–253.

Verkkolähteet

Autto, Janne (2012): *Päivähoitopolitiikka kamppailuna hyvinvointivaltiosta: kentät, subjektiasemat ja oikeutukset*. Akateeminen väitöskirja. Lapin yliopisto. Saatavilla <http://lauda.ulapland.fi/handle/10024/61766>, luettu 20.3.2018.

Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>, luettu 20.3.2018.

Heikka, Helena (2008): *Sosiaali- ja terveysjohtajan työn sisältö ja kompetenssit*. Tohtorin väitöskirja. Oulun yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta, terveystieteiden laitos, terveyshallintotiede. Saatavilla <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514287886.pdf>, luettu 17.5.2018.

Hiekkavuo, Aino (2017): *Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelujen ja kustannusten vertailu vuonna 2016*. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 4/2017. Saatavilla

https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_06_22_Kuusikko_lasten_suojelu_2016.pdf, luettu 21.5.2018.

HS Helsingin Sanomat (5.4.2018): Lastensuojelun viimeinenkin työntekijä lähti, tilanne Paraisilla ”kaaoksessa” – Irtisanoutunut HS:lle: ”Työtä ei pystynyt tekemään lakisääteisesti ja eettisesti oikein”. Kirjoittaja: Anne Kantola & Päivi Repo. Saatavilla <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005630386.html>, luettu 30.5.2018.

HS Helsingin Sanomat (12.4.2018): Paraisten lastensuojelun hätätila jatkuu: yhtäkään pätevää työnhakijaa ei ilmaantunut – ”Mietityttää, miten tilanne on päässyt näin äärimmäiseen vaiheeseen”. Kirjoittaja: Anne Kantola. Saatavilla <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005639549.html>, luettu 30.5.2018.

Julkisen sanan neuvoston ammatillinen eettinen ohjeistus
http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/, luettu 1.6.2018.

Kananoja, Aulikki (2013): Toimiva lastensuojelu - selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 19. Saatavilla
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74483/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf?sequence=1&isAllowed=y, luettu 18.4.2018.

Kunelius, Risto, Elina Noppari & Esa Reunanen (2010): Media vallan verkoissa. Tampereen yliopisto. Journalismin tutkimusyksikkö. Sarja A112 / 2009. Saatavilla <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65414/978-951-44-8070-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, luettu 20.5.2018.

Kuntaliitto.fi, Kaupunkien ja kuntien lukumäärät ja väestötiedot. Saatavilla
<https://www.kuntaliitto.fi/tilastot-ja-julkaisut/kaupunkien-ja-kuntien-lukumaarat>, luettu 15.5.2018.

Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 1015/2005. Saatavilla
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20051015>, luettu 20.3.2018.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Saatavilla
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>, luettu 20.3.2018.

Lastensuojelulaki 683/1983. Saatavilla
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>, luettu 13.1.2018.

Lavikainen, Marjo, Aila Puustinen-Korhonen & Kristiina Ruuskanen (toim.). Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3488-7>, luettu 29.6.2018.

Muikku-Werner, Pirkko & Savolainen, Erkki (1999): Intertix. Saatavilla
<http://oppimateriaalit.internetix.fi/fi/avoimet/8kieletkirjallisuus/pragmatiikka/selityks.html>, luettu 15.5.2018.

Niiranen, Vuokko & Hänninen, Markku (2012): Yhteenveto. Teoksessa Niiranen, Vuokko & Hänninen, Markku (toim.): Sosiaalitoimen johtajat kunnissa. Acta 234. Helsinki: Kuntaliitto, 123–127. Saatavilla http://shop.kuntatyonantajat.fi/product_details.php?p=2687, luettu 3.5.2018.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006): Luku 5.5 Tapaustutkimus. KvaliMOTV– Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_5.html, luettu 28.5.2018.

Saikkonen, Paula, Sanna Blomberg, Pekka Karjalainen & Minna Kivipelto (2015): Poistaako sosiaalityö huono-osaisuutta. KAKS – Kunnallisanalan kehittämissätiö. Tutkimusjulkaisu 89. Saatavilla <http://kaks.fi/wp-content/uploads/2015/08/Poistaako-sosiaalityöhuono-osaisuutta.pdf>, luettu 27.5.2018.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/2014130>, Luettu 13.1.2018.

Suomen perustuslaki 731/1999. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P12>, luettu 13.1.2018.

Suomisanakirja. Saatavilla <https://www.suomisanakirja.fi/modaalinen>, luettu 28.2.2018

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos THL, Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Saatavilla <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->, luettu 22.3.2018.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL, Lastensuojelun käsikirja, Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>, luettu 29.6.2018.

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos THL (2017): Lastensuojelu 2016. Tilastoraportti 43/2017. Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135628/Tr43_17_LASU.pdf?sequence=3&isAllowed=y, luettu 20.5.2018.

Tilastokeskus, Kuntien avainluvut. Saatavilla <http://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2017&active1=SS&active2=092>, luettu 20.5.2018.

Vantaa, Kaupunginhallitus. Saatavilla http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/paatoksenteko/kaupunginhallitus, luettu 14.5.2018.

Vantaa, Kaupunginvaltuusto. Saatavilla http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/paatoksenteko/kaupunginvaltuusto, luettu 14.5.2018.

Vantaa, Lastensuojelu. Saatavilla http://www.vantaa.fi/terveys-ja_sosiaalipalvelut/lapsiperheiden_palvelut/lastensuojelu, luettu 22.5.2018.

Vantaa, Muut tilastot ja maksuttomat tietokannat. Tilastollisen vuosikirjan perhepalvelujen taulukot, päivitetty 21.6.2017. Saatavilla http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/tietoa_vantaasta/tilastot_ja_tutkimukset/muut_tilastot_ja_tietokannat#Sosiaali-%20ja%20terveydenhuolto, luettu 14.5.2018.

Vantaa, Sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon ja vastuuhenkilöiden yhteystiedot. Saatavilla http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/organisaatio/sosiaali-ja_terveydenhuollon_toimiala/hallinnon_ja_vastuuhenkiloiden_yhteystiedot, luettu 23.5.2018.

Vantaa, Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala. Saatavilla http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/organisaatio/sosiaali-ja_terveydenhuollon_toimiala, luettu 22.5.2018.

Vantaa, Sosiaali- ja terveyslautakunnan jaosto. Saatavilla http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/paatoksenteko/lautakunnat/sosiaali-ja_terveyslautakunta/sosiaali-ja_terveyslautakunnan_jaosto, luettu 22.5.2018.

Vantaa, Sosiaali- ja terveyslautakunta. Saatavilla http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/paatoksenteko/lautakunnat/sosiaali-ja_terveyslautakunta, luettu 22.5.2018.

Vantaa, Taloussuunnitelma 2018–2021. Talousarvio 2018. Saatavilla https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/135010_Kj_esitys_talousarvio-ja_taloussuunnitelma_2018-2021.pdf, luettu 5.6.2018.

Vantaan kaupungin tilinpäätös 2016. Saatavilla https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/132241_Tilinpaatos_2016.pdf, luettu 15.5.2018.

Vantaan kaupungin tilinpäätös 2017. Saatavilla http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/139751_Tilinpaatos_2017.pdf, luettu 15.6.2018.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. Saatavilla https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2#i dp451171312, luettu 20.3.2018.

Pro gradu -tutkielmat

Aaltonen-Siivari, Kaisa (2016): Vahingoittavat käytännöt ja kokemukset sosiaalityöntekijöiden työssä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö.

Alonen-Kinnunen, Kirsi (2015): Osaamisen johtaminen lastensuojelun sosiaalityössä: toimialajohtajien näkökulma. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö.

Arponen, Senni (2012): Sosiaalityön julkisuuskuvaa tarkastelemassa. Kehysanalyysi sosiaalityötä koskevasta vuoden 2010 sanomalehtikeskustelusta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö.

Baltzar, Susanna (2013): Rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuuksia aikuissosiaalityössä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö.

Degerlund, Merja (2015): Lastensuojelun mediavälitteinen julkisuuskuva - diskurssianalyttinen tutkimus Yleisradion uutissivuston ja Helsingin Sanomien kirjoituksista. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja kauppätieteiden tiedekunta, sosiaalityö.

Hakala, Emmi (2015): "Rakenteellinen lastensuojelu": synteettinen käsite vaikuttamaan pyrkivästä lastensuojelutyöstä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, sosiaalityö.

Hankaniemi, Mariaana (2015): Lastensuojelun julkisuuskuva: diskurssianalyysi lastensuojelusta julkisena palveluna mediassa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, sosiaalityö.

Harju-Koskelin, Outi (2015): "Sosiaalityöntekijä tekee aina väärin?" – nettikeskustelua lastensuojelusta ja tapaus Eerikasta. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, sosiaalityö.

Heinonen, Sanna (2016): "Nyt puhuvat sosiaalityöntekijät!" Mielipidekirjoitukset rakenteellisen sosiaalityön välineenä. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, sosiaalityö.

Hirvelä, Anu (2013): Sosiaalityöntekijän julkisuuskuva mediassa - diskurssianalyysi. Helsingin Sanomien vuoden 2010 artikkeleista. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, sosiaalityö.

Kaisto, Jenni (2017): Semioottinen analyysi sosiaalityöntekijöiden Helsingin Sanomiin kirjoittamista lastensuojelua käsittelevistä mielipidekirjoituksista vuosina 2008–2015. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, sosiaalityö.

Kalliola, Susanna (2017): Rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuudet lastensuojelussa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalitieteiden laitos, sosiaalityö.

Kemppainen, Jasmin (2017): Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden käsitykset lastensuojelun julkisuuskuvasta. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalitieteiden laitos, sosiaalityö.

Laulaja, Petra (2011): Varhaista puuttumista vai varhaista leimaamista? Laadullinen tutkimus ehkäisevästä lastensuojelusta Helsingin Sanomien lastensuojelua koskevassa keskustelussa vuosina 2008–2010. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, kulttuuri- ja yhteiskuntatieteiden yksikkö, sosiaalityö.

Lehtonen, Kati (2012): Sosiaalityön sanomalehtikirjoitukset Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä vuonna 2011. Aiheet, kirjoittajat ja hiljaisuuden kulttuurin purkamisen mahdollisuus. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, sosiaalityö.

Liikanen, Elina (2013): Sosiaalityö julkisessa lastensuojelukeskustelussa. Sosiaalityön selonteot ja tapaus Eerika. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, sosiaalityö.

Lundén, Tiina (2011): Pragmatics of modality in British online newspaper discourse. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, kielen- ja käänntitieteiden laitos, englannin kieli.

Löf, Kaisa (2012): Sosiaalialan johtaminen lähiesimiesten näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkimuksen laitos, sosiaalityö.

Naskinen, Satu (2010): Julkinen keskustelu uudesta Lastensuojelulaista. Diskurssianalyysi Helsingin Sanomien uutisartikkeleista ja mielipidekirjoituksista vuosilta 2006, 2007 ja 2008. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö.

Nevalainen, Virpi (2008): Dialoginen vuorovaikutus sosiaalityön johtamisessa: sosiaalityöntekijöiden kokemuksia ja toiveita vuorovaikutuksesta lähiesimiehensä kanssa. Pro gradu -tutkielma. Kuopion yliopisto, sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos, sosiaalityö.

Nikupeteri, Anna (2010): Puhuntaa lasten seksuaalisesta riistosta. Lapin Kansan uutisointi lasten seksuaalisesta riistosta 1980- ja 2000-luvuilla. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityö.

Nilsen, Johan (2016): Rakenteellinen sosiaalityö Satakunnassa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Pori, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, sosiaalityö.

Pyykönen, Riikka (2013): Osaamisen johtaminen lastensuojelun sosiaalityössä - johtavien sosiaalityöntekijöiden näkökulma. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalitieteiden laitos.

Pätiälä, Annika (2016): Lastensuojelu mediassa. Sanomalehden kirjoitusten rakentama julkisuuskuva vuosina 2014-2015. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, sosiaalityö.

Rehn, Mirva (2012): Moninainen sosiaalityön johtajuus: sosiaalityön johtaminen nyt ja tulevaisuudessa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, sosiaalityö.

Saarelainen, Jonna (2010): Lastensuojelu sanomalehtijulkisuudessa: diskurssianalyttinen tutkimus Aamulehden lastensuojelua koskevasta uutisoinnista. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkimuksen laitos, sosiaalityö.

Savola, Johanna (2016): Rakenteellisen sosiaalityön toteuttamista edistävät ja estävät tekijät tietotyön näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, sosiaalityö.

Sippala, Päivi (2014): Sosiaalityön lähijohtaminen kunnan sosiaalitoimistoissa sosiaalisen tuen näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö.

Suomela, Armi (2010): Ikääntyvien sosiaalityöntekijöiden työssä jaksaminen. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, sosiaalityö.

Tenkanen, Emmimaria (2015): Sosiaalisen median kohut lastensuojelun työntekijöiden näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, sosiaalityö.

Liite 1

Media				
Julkaisupäivä	Jutun nimi	Kirjoittaja	Tyyppi	Verkko-osoite
Helsingin Uutiset				
19.10.2014	Iso huoli lastensuojelussa: ”Sosiaalityöntekijää ei saa kiinni kuukausiin”	Mia Lindström	artikkeli	https://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/244273-iso-huoli-lastensuojelussa-sosiaalityontekijaa-ei-saa-kiinni-kuukausiin
11.4.2016	”Graduntekoloma ei riitä” – järjestö vaatii lisää palkkaa kriisien riivaamaan lastensuojeluun	Jussi Vehkasalo	artikkeli	https://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/382944-graduntekoloma-ei-riita-jarjesto-vaatii-lisaa-palkkaa-kriisien-riivaamaan
30.9.2016	"3200 euron palkka on naurettavan pieni" – sosiaalityöntekijä varoittaa kriisistä Hesarissa	toimitus	artikkeli	https://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/439543-3200-euron-palkka-on-naurettavan-pieni-sosiaalityontekija-varoittaa-kriisista
12.12.2017	Sosiaalityöntekijöille tuntuva palkanlisä Vantaalla – jopa 4800 euroa vuodessa	Tiina Örn	artikkeli	https://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/588944-sosiaalityontekijoille-tuntuva-palkanlisa-vantaalla-jopa-4800-euroa-vuodessa
Helsingin Sanomat				
24.10.2014a	Turvaan auttoi vasta lastensuojeluilmoitus numero 37	Maija Aalto	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002771871.html
24.10.2014b	Vasta 37:s ilmoitus auttoi – "Suojeleeko lastensuojelu lasta vai äitiä?"	Päivi Paulavaara	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002772145.html
25.10.2014	"Suojeleeko lastensuojelu lasta vai äitiä?"	Päivi Paulavaara	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002772204.html
30.10.2014	Lastensuojelussa uuvutaan työtaakan alle	Sari Paanu, entinen sosiaalityöntekijä	mielipide	https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002773379.html
4.11.2014a	Lastensuojelu on kriisissä: "On ajan kysymys, milloin taas joku lapsi kuolee"	Maija Aalto	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002774686.html
4.11.2014b	Vantaa ei muuttanut budjettia eurollakaan	Marja Salomaa	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002774668.html
4.11.2014c	Lastensuojelun karmiva todellisuus alkaa pikkuhiljaa paljastua	Päivi Paulavaara, uutistuottaja	toimituksen kommentti	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002774784.html
5.11.2014	Ministeri Huovinen myöntää lastensuojelun ongelmat – ”Tilanne on paikoin kohtuuton”	Päivi Paulavaara	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002775117.html
6.11.2014a	Lastensuojelun työntekijäpula on jatkunut vuosia	Jussi Saramo kaupunginvaltuutettu (vas)	mielipide	https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002775168.html

6.11.2014b	Huovinen myöntää lastensuojelun ylläpidon	Päivi Paulavaara	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002775265.html
23.1.2015	Vantaan lastensuojeluun ei tipu lisää työntekijöitä	Maija Aalto, Marja Salomaa	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002794861.html
24.1.2015	Vantaan lastensuojeluun ei tule lisää työntekijöitä	Maija Aalto, Marja Salomaa	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002795009.html
11.4.2016a	”Parisataa lasta ei ole kenenkään vastuulla” – lastensuojelun työntekijät tekivät kantelun omasta työpaikastaan Vantaalla	Maija Aalto	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002895584.html
11.4.2016b	Asiantuntija: Huoli lastensuojelusta ei ole ohi, vaikka onnistumisia on jo nähty	Maija Aalto	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002895690.html
30.9.2016	Vantaan sosiaalityöntekijät uupuvat työtaakkansa alla – lastensuojelun asiakkaat joutuvat odottamaan ensitapaamista jopa kuukauden	Vantaan lastensuojelun sosiaalityöntekijä	mielipide	https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002923141.html
1.10.2016	Vantaalla lasten hyvinvointia tuetaan monin tavoin	Anna Cantell-Forsblom, Jaana Vilpas	mielipide	https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002923387.html
3.10.2016	Kuka vastaa lastensuojeluperheiden hyvinvoinnista?	Hanna Pulkkinen, sosiaalityöntekijä	mielipide	https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002923588.html
28.12.2016	Vantaa sai moitteet aluehallintovirastolta: lastensuojelu pitää saada kuntoon	Maija Aalto	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005023660.html
30.12.2016	Vantaan lastensuojelulle rajut moitteet: hädässä olevat lapset on jätetty odottamaan tulevaisuuden ”kehityssuunnitelmia”	Maija Aalto	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005026074.html
2.1.2017	”Omiin muroihin pissijöitä” – lastensuojelusta vastaava johtaja soimaa alaisiaan, mutta Vantaa lupaa silti muutoksia kaupungin toimintaan	Maija Aalto	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005029793.html
5.1.2017a	Lastensuojelun ongelmista pitää voida puhua	pääkirjoitus-toimittaja	pääkirjoitus	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005032654.html
5.1.2017b	Vasta julkisuus on purrut lastensuojelun ongelmiin Vantaalla	Antero Eerola, kaupunginvaltuutettu (vas)	mielipide	https://www.hs.fi/paivanlehti/05012017/art-2000005032495.html

6.1.2017	Sosiaalityössä palkka ei vastaa työn vaativuutta	Kaija Järvi-Karttunen, entinen sosiaalityöntekijä	mielipide	https://www.hs.fi/paivanlehti/06012017/art-2000005034077.html
8.1.2017	Miten saada lisää päteviä työntekijöitä lastensuojeluun? Tutkija vastaa	Maija Aalto	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005036893.html
16.1.2017	Vantaalta ei herunut lisää rahaa lastensuojeluun – täyttämättä jääneitä virkoja muutetaan erityissosiaaliohjaajan paikoiksi	Maija Aalto	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005047810.html
9.11.2017	Kymmeniä lastensuojeluilmoituksia makaa Vantaalla hoitamatta, koska päteviä työntekijöitä ei ole – ”Pelkkä raha ei tilannetta ratkaise”	Maija Aalto	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005442596.html
20.11.2017a	Vantaan lastensuojelun työntekijät: Oikeasti täällä on kaaos, vaikka muuta väitetään – ”Tässä puhutaan nyt kuusivuotiaista yrittämässä lyödä puukolla ikäistään”	Maija Aalto	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005456473.html
20.11.2017b	Vantaa päätti toimenpiteistä lastensuojelun kehittämiseksi: Kaoottiseksi moitittua tilannetta yritetään parantaa 12 kohdan ohjelmalla	ei mainintaa kirjoittajasta	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005457873.html
23.11.2017	Sitkeä pula työntekijöistä piinaa lastensuojelua	pääkirjoitus-toimittaja	pääkirjoitus	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005460317.html
11.12.2017	Vantaa alkaa maksaa lastensuojelun työntekijöille liki 5 000 euron ”tulospalkkioita” – ja poliitikot rajaisivat yhden työntekijän vastuulle korkeintaan 30 lasta	Maija Aalto	artikkeli	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005486428.html
Iltalehti				
4.11.2014	HS: Lastensuojelun työntekijät hädissään: ”Odotamme milloin seuraava lapsi kuolee”	Johanna Mattinen	artikkeli	http://www.iltalehti.fi/uutiset/2014110418806183_uu.shtml
29.3.2016	Lastensuojelun karu tilanne: Liikaa lapsia, liian vähän työntekijöitä, kova kiire	Tiia Palmén	artikkeli	http://www.iltalehti.fi/uutiset/2016032921332321_uu.shtml

30.3.2016	Järkyttävä pula: Avoimia sosiaalityöntekijöiden virkoja ei saada täytettyä	Tiia Palmén	artikkeli	http://www.iltalehti.fi/uutiset/2016033021332547_uu.shtml
Iltä-Sanomat				
4.11.2014	Lastensuojelun virkamiehet HS:lle: ”On ajan kysymys, koska Suomessa kuolee seuraava lapsi”	IS	artikkeli	https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000830507.html
8.11.2014	"Pelkomme on suuri, että kohta joku lapsi menettää henkensä"	Tea Manninen	artikkeli	https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000832298.html
11.4.2016	HS: Vantaan lastensuojelussa 200 lasta ilman omaa työntekijää	STT	artikkeli	https://www.is.fi/kotimaa/art-2000001156112.html
13.11.2016	Ylityöllistetyt työntekijät pelkäävät lastensuojelussa: ”Eerika olisi voinut tapahtua kenelle tahansa sosiaalityöntekijälle”	Sari Autio	artikkeli	https://www.is.fi/kotimaa/art-2000001950547.html
22.12.2017	Kommentti: 4 800 euron palkkio siitä, että pysyy töissä – onko tässä mitään järkeä?	Katja Okkonen, uutispäällikkö	toimituksen kommentti	https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000005499235.html
Länsiväylä				
11.4.2016	”Graduntekoloma ei riitä” – järjestö vaatii lisää palkkaa kriisien riivaamaan lastensuojeluun	Jussi Vehkasalo	artikkeli	https://www.lansivayla.fi/artikkeli/382944-graduntekoloma-ei-riita-jarjesto-vaatii-lisaa-palkkaa-kriisien-riivaamaan
30.9.2016	"3200 euron palkka on naurettavan pieni" – sosiaalityöntekijä varoittaa kriisistä Hesarissa	ei mainintaa kirjoittajasta	artikkeli	https://www.lansivayla.fi/artikkeli/439543-3200-euron-palkka-on-naurettavan-pieni-sosiaalityontekija-varoittaa-kriisista
MTV3 Uutiset				
11.4.2016a	Vantaan lastensuojelussa ongelmia: "Hälytysvalojen pitäisi vilkkua tulipunaisena"	Mikko Kormilainen	artikkeli	https://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkelit/vantaan-lastensuojelussa-ongelmia-halytysvalojen-pitaisi-vilkkua-tulipunaisena/5836968#gs.4N1E7m8
11.4.2016b	Lastensuojelu voi olla rempallaan muuallakin – kuntien erot suuria	MTV uutiset	artikkeli	https://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkelit/lastensuojelu-voi-olla-rempallaan-muuallakin-kuntien-erot-suuria/5836108#gs.0aCTQc4
11.4.2016c	HS: Vantaan lastensuojelussa 200 lasta ilman omaa työntekijää	MTV uutiset, STT	artikkeli	https://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkelit/hs-vantaan-lastensuojelussa-200-lasta-ilman-omaa-tyontekijaa/5835926#gs.GJxGWtA

11.12.2017	HS: Vantaa alkaa maksaa lastensuojelun työntekijöille kannustuspalkkioita – suuruus jopa 5000 euroa	MTV uutiset	artikkeli	https://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/hs-vantaa-alkaa-maksaa-lastensuojelun-tyontekijoille-kannustus-palkkioita-suuruus-jopa-5000-euroa/6692588#gs.fwy7zk8
Vantaan Sanomat				
18.10.2014	Yli sadan lapsen tapaukset jäissä Koivukylässä	Mia Lindström	artikkeli	https://www.lehtiluukku.fi/lehti/vantaan-sanomat-ita/_read/18.10.2014/61306.html
5.11.2014a	Päättäjätkin heräsivät – Vantaan lastensuojelun tilanteesta pyydetään selvitys	toimitus	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/247961-paattajatkin-herasivat-vantaan-lastensuojelun-tilanteesta-pyydetaan-selvitys
5.11.2014b	Vihreät: Lastensuojelu laiminlyötiin Vantaan budjettineuvotteluissa	Juha Salonen	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/247939-vihreat-lastensuojelu-laiminlyotiin-vantaan-budjettineuvotteluissa
23.1.2015	Hälyttävät luvut lastensuojelusta: Päteviä työntekijöitä harvassa – ovi käy tiheään	Tuomas Massinen	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/261739-halyttavat-luvut-lastensuojelusta-patevia-tyontekijoita-harvassa-ovi-kay-tiheaan
24.1.2015	Lastensuojelun ruuhka hellitti Koivukylässä – ”Jonottavia keissejä ei ole”	Tuomas Massinen	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/261301-lastensuojelun-ruuhka-hellitti-koivukylassa-jonottavia-keisseja-ei-ole
29.1.2015	Selvitys: Vantaan lastensuojelun työtilanne on hälyttävä	Tuomas Massinen	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/262276-selvitys-vantaan-lastensuojelun-tyotilanne-on-halyttava
9.2.2016	Oikeusasiamies: Vantaan lastensuojelulla paljon parannettavaa	Tuomas Massinen	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/362976-oikeusasiamies-vantaan-lastensuojelulla-paljon-parannettavaa
31.3.2016	Pula työntekijöistä aiheuttaa isoja ongelmia Vantaan lastensuojelussa	Tuomas Massinen	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/378063-pula-tyontekijoista-aiheuttaa-isoja-ongelmia-vantaan-lastensuojelussa
11.4.2016a	”Graduntekoloma ei riitä” – järjestö vaatii lisää palkkaa kriisien riivaamaan lastensuojeluun	Jussi Vehkasalo	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/382944-graduntekoloma-ei-riita-jarjesto-vaatii-lisaa-palkkaa-kriisien-riivaamaan
11.4.2016b	Työntekijät valittivat työnantajastaan – HS: Vantaan lastensuojelukriisi syvenee	Jussi Vehkasalo	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/382807-tyontekijat-valittivat-tyonantajastaan-hs-vantaan-lastensuojelukriisi-syvenee
30.9.2016a	"3200 euron palkka on naurettavan pieni" – sosiaalityöntekijä varoittaa kriisistä Hesarissa	toimitus	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/439543-3200-euron-palkka-on-naurettavan-pieni-sosiaalityontekija-varoittaa-kriisista
30.9.2016b	Vantaa vastaa: Sosiaalityöntekijän palkka voi olla yli 3600 euroa	Riikka Jokinen	artikkeli	https://www.helsingin uutiset.fi/artikkeli/439765-vantaa-vastaa-sosiaalityontekijan-palkka-voi-olla-yli-3600-euroa

9.11.2016	Lounasdisko, kakkukisa, perjantaipullon arvonta – lastensuojelu repii voimaa pienistä asioista	Marika Lumme	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/453047-lounasdisko-kakkukisa-perjantaipullon-arvonta-lastensuojelu-repii-voimaa-pienista
28.12.2016	Avi moittii lastensuojelua: Vantaa ei pysty aina turvaamaan palvelujen laatua ja lainmukaisuutta	Tuomas Massinen	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/469699-avi-moittii-lastensuojelua-vantaa-ei-pysty-aina-turvaamaan-palvelujen-laatua-ja
3.1.2017	Vantaan lastensuojelu sai ankarat moitteet – Perhepalvelujen johtaja: "Työssä ei ole erityisiä pulmakohтия"	Tuomas Massinen	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/470918-vantaan-lastensuojelu-sai-ankarat-moitteet-perhepalvelujen-johtaja-tyossa-ei-ole
14.3.2017	Vantaa yrittää helpottaa lastensuojelun väkipulaa isolla muutoksella – uudistus käynnistää yt-neuvottelut	Tuomas Massinen	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/496182-vantaa-yrittaa-helpottaa-lastensuojelun-vakipulaa-isolla-muutoksella-uudistus
17.6.2017	Mielipide: Lastensuojelun kriisi jatkuu – peloissaan olevat ja pahoinpidellyt lapset ovat arkea Vantaalla	Minna Atiye, kaupungin-valtuutettu (vihr)	mielipide	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/530954-mielipide-lastensuojelun-kriisi-jatkuu-peloissaan-olevat-ja-pahoinpidellyt-lapset
5.11.2017	Lastensuojelu saamassa lisäeuroja – "Voidaan palkata sosiaaliohjaajia"	Marika Lumme	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/576159-lastensuojelu-saamassa-lisaeuroja-voidaan-palkata-sosiaaliohjaajia
14.11.2017	Valtuusto nuiji lisärahaa Elmolle ja ehkäisylle	Tiina Örn	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/580230-valtuusto-nuiji-lisarahaa-elmolle-ja-ehkaisyille
15.11.2017	Vantaan lastensuojelu taas kriisissä työntekijäpulan takia – Lontoossa kehitetystä mallista toivotaan ratkaisua ongelmiin	Tuomas Massinen	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/579640-vantaan-lastensuojelu-taas-kriisissa-tyontekijapulan-takia-lontoossa-kehitetysta
25.11.2017	Lastensuojelu alkaa houkutella työntekijöitä uusilla keinoilla – "Osa toimista on jo otettu käyttöön"	Armi Suojanen	artikkeli	https://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/583574-lastensuojelu-alkaa-houkutella-tyontekijoita-uusilla-keinoilla-osa-toimista-on-jo
Yle.fi				
11.4.2016a	HS: Vantaan lastensuojelu hurjasti ylikuormittunut – työntekijät kantelivat omasta työpaikastaan	Raisa Autio	artikkeli	https://yle.fi/uutiset/3-8801510
11.4.2016b	Työntekijät: Vantaan lastensuojelu rämpiä – Helsinki ja Espoo ovat selvineet paremmin	Vesa Sundqvist, Varpu Helpinen	artikkeli	https://yle.fi/uutiset/3-8803645
13.4.2016	Ay-johtaja Vantaan lastensuojelun	Vesa Sundqvist	artikkeli	https://yle.fi/uutiset/3-8807204

	tilanteesta: Hälytysvalojen pitäisi vilkkua tulipunaisina			
19.4.2016	Vantaa etsii keinoja lastensuojelun ongelmiin – työntekijöiden hätähuuto herätti päättäjät	Ulla Malminen	artikkeli	https://yle.fi/uutiset/3-8822495
27.12.2016	Aluehallintovirasto: Vantaan lastensuojelussa on ongelmia	Matti Koivisto	artikkeli	https://yle.fi/uutiset/3-9375172
30.12.2016a	Parjatun Vantaan lastensuojelupomo: Lapsiperheille saatava tukea aiemmin, ettei lastensuojelua tarvita	Varpu Helpinen	artikkeli	https://yle.fi/uutiset/3-9380300
30.12.2016b	Vantaan lastensuojelu sai huomautuksen avilta – Ei riittävästi aikaa tavata lapsia	Varpu Helpinen	artikkeli	https://yle.fi/uutiset/3-9379500
13.1.2017	Lastensuojelun työntekijöistä pulaa Vantaalla – parempi palkkakaan ei ole korjannut mainetta	Ulla Malminen	artikkeli	https://yle.fi/uutiset/3-9400431